

UNGJILLI SIPAS MARKUT

Rruga e Paqes, 2021

HYRJA

Ungjillin e shkroi Gjon (Johan) Marku, shoku më i ri i Palit, i Barnabës dhe më vonë i Pjetrit. Prologu Antimarcionit e përmend si degëtrashë, sepse degët e tij ishte të shkurtra në raportin me pjesën tjetër të trupit. Ai quhej Johanan (me shkurtim Johan) kurse latinisht Mark (Marcus). Nëna e tij, Maria, ishte farefis i Barnabës (pronar tokash i pasur nga Qiproja), i cili ishte edhe pronar i një shtëpie të madhe në Jerusalem ku mblidhej kisha e parë. Maria ishte e pasur dhe fisnike. Më vonë Markun e sollën Barnaba dhe Pali në Antioki (Vap 12,25), tek po kthehej nga një mision humanitar në Jerusalem. Më vonë Marku e përcolli Palin dhe Barnabën në udhëtimin e parë, por më vonë u sëmur dhe u kthye në Jerusalem. Barnaba, xhaxhai i tij, e mbrojti kundër Palit dhe e mori nën mbrojtjen e tij. Më vonë Pali e dërgoi Markun në misione të ndryshme dhe pastaj u bë shoqërues besnik i Palit. Vazhdimisht shoqërohej me Lukën, Pjetrin dhe Palin, udhëheqësit e kishës.

Papi (i cituar nga Eusebi) na thotë se: «Marku, i cili ishte përkthyesi i Pjetrit, shkroi me saktësi gjithçka që mbajti mend, për thëniet dhe veprat e Krishtit, por jo kronologjikisht (por tematikisht). Në të vërtetë nuk ishte dëgjues (dishepull) e as shoqërues (apostull) i Zotit, por pastaj, siç kam thënë, e shoqëroi Pjetrin, i cili adaptoi sipas mundësisë mësimin e Tij. Pasi Pjetri u martirizua në Romë, Marku e përdori lëndën për të shkruar ungjillin e tij. Ireneu na thotë se: Pas nisjes (d.m.th. vdekjes) së Pjetrit dhe Palit, Marku, dishepulli i Pjetrit, na dorëzoi me shkrim thelbin e predikimit të Pjetrit.»

Siç kemi konstatuar, ky ungjill është kryesisht tematike dhe lë jashtë shumë hollësi që ndodhen në ungjijtë e tjerë. Është shkruar në këtë formë sepse ky ungjill është para së gjithash një doracak pedagogjik i shkruar nga apostull Pjetri dhe i drejtuar nxënësve e katekizimit të krishterë. Për këtë dokumentimi pakësohet në minimum. Pas martirizimit të Pjetrit në Romë, Marku e përdori këtë lëndë për të përgatitur ungjillin që mban emrin e tij. Kjo dallohet nga një analizim i kujdesshëm i këtij ungjilli. Tregimi fillon që nga koha kur Pjetri u bë dishepull i Jezusit. Trajton kryesisht shërbimin e Jezusit në Galile, vendbanimin e Pjetrit. Mban të gjitha gjurmët e një dëshmitari. Mungojnë elementet që paraqitin Pjetrin në dritën e mirë, kurse theksohen elementet që e tregojnë atë në dritën e keqe (p.sh. mohimin e Jezusit).

Ka, gjithashtu, shumë shprehje aramaike që i hasim në tekst, gjë që tregon se Pjetri është autori i vërtetë. Sidoqoftë, është e qartë se ky ungjill u ishte drejtuar njerëzve që banonin jashtë Palestinës (d.m.th. në Romë). Autori me kujdes shpjegon shprehjet aramaike që i përdor si edhe zakonet çifute (p.sh. *kurban*, *Golgota*). Ka edhe fjalë latine që i transkripton në greqisht (p.sh. *praetorium*, *flagellosas*, *kenturion*)

Fragmentet e mëdha të ungjillit janë të shkruara në një formë që mund të mësohet lehtë përmendsh. Këto fragmente janë shpesh të lidhura me njëri-

tjetrin me anë të fjalëve hallkë (p.sh. 9,41...në emrin tim...skandal (pengesë)... zjarr...kripë).

Ky ungjill përmban fragmente të gjata rreth ndjekjes të Jezusit. Nganjëherë është me dobi të zbulojmë çfarë është tema e lëndës. P. sh. Mk 8 është një kapitull rreth verbërisë shpirtërore të dishepujve. Ngjarja në lidhje me të verbrin, siç duket, u vendos atje ku është për ta ilustruar këtë temë. Përsëri, temat fillimtare të kap. 9 sigurisht nuk u shprehën në atë kontekst në fillim, por u përdorën nga Marku për një qëllim tjetër.

Prandaj shpjegimi i saktë i fragmentit varet nga zbulimi i temës së tij. Shpeshherë kuadri i fragmentit zbulon kuptimin e vërtetë.

Siç duket, autori, para së gjithash, do të shpjegojë se si Jezusi është Mesia, me gjithë mospranimin e popullit çifut që e kryqëzuan. Dimë që ishte pikërisht kjo çështje që kapërthente mendjen e Pjetrit.

Pas pak ungjillin sipas Markut e vuri në qarkullim kisha e fuqishme romake dhe u pranua shumë shpejt gjithandej.

UNGJILLI SIPAS MARKUT

KOMENTARI

I. **Titulli.** 1,1.

Këto fjalë qëndrojnë si një titull që tregon përmbajtjen e librit si një e tërë. Ungjilli këtu nuk është libri, por mesazhi, lajmi i mirë i shpëtimit përmes Jezu Krishtit. Faktet e jetës dhe vdekjes së Krishtit përbëjnë fillimin e ungjillit, që nënkupton që predikimi apostolik ishte vazhdimi i tij.

Biri i Perëndisë. Për Markun, jo më pak se për Gjonin, hyjnia e Krishtit është e një rëndësie kryesore, dhe kështu ai e përfshin atë në titullin e Ungjillit të tij.

II. **Përgatitja për Shërbesën e Krishtit.** 1,2-13.

A. **Paraardhësi i tij.** 1,2-8.

Duke kaluar nga lindja dhe vitet e para të jetës së Krishtit, Marku u drejtohet menjëherë ngjarjeve hapëse të shërbesës publike të Zotit. Siç ishte parashikuar në DhV, Jezusit i parapriu një lajmëtar dërguar për të përgatitur njerëzit për paraqitjen e tij. Gjon Pagëzori erdhi si përfaqësuesi i fundit i rendit të vjetër me qëllimin e shprehur për të prezantuar personalitetin kryesor të rendit të ri.

2. *Siç është shkruar.* Kjo klauzolë do të lidhet me vargun 4. Pagëzimi dhe predikimi i Gjonit ishin në përputhje me Shkrimet. Kjo ishte një formulë e përdorur për të caktuar “një kontratë të pandryshueshme” *Tek profetët.* Citimi këtu është ndoshta një përzjerje e Mat 3,1 dhe Ex 23,20.

3. Kjo pjesë e citatit është një riprodhim pothuajse i saktë i leximit të LXX të Isa 40,3.

4. Fjala *pagëzoi* do të thotë zhytje ose zhytje dhe kështu i referohet një zhytjeje. Ky nuk ishte një rit krejtësisht i ri, pasi pagëzimi i prozelitit hebre ishte një formë e vetë-zhytjes. Gjoni shpalli pagëzimin e pendimit, domethënë një pagëzim të karakterizuar nga pendimi dhe që tregon frytet e tij. Në DhR pendimi ka një domethënie më të thellë sesa ndjenja e tij origjinale e një ndryshimi të mendjes. Ka ardhur për t’iu referuar një ndryshimi të brendshëm të drejtimit dhe qëllimit, një kthim nga mëkati në përcaktimet e Zotit. Jozefi e bën të qartë se ky ishte parakushti për pagëzimin nga Gjoni (*Antikitetet e Judenjve* XVIII. V. 2).

Për faljen e mëkateve. Parafjala greke *eis* herë-herë është përdorur me kuptimin, “për shkak të”. Prandaj, kuptimi mund të jetë që Gjoni pagëzoi për shkak të faljes së mëkateve.

5. *Duke folur me hiperbolë,* Marku përshkruan turmat që vinin nga të gjitha pjesët e Judesë.

Atje doli. Koha e papërsosur portretizon në modë figurën e procesionit të vazhdueshëm të njerëzve për t’u pagëzuar (gjithashtu kohë e papërsosur). Riti u krye në lumin Jordan, në një vend (Betabara) ku kishte një va dhe ku uji ishte më i cekët.

7. Në vargjet 7,8 Marku shënon thelbin e mesazhit të pagëzorit. Ai predikoi ose shpalli si lajmëtar (*kerux*), faktin e Një që vjen. Latc rrip lëkure përdoret për

të fiksuar sandale. Gjoni nuk e konsideronte veten të denjë për t'i shërbyer Mesisë, edhe si skllav.

8. Derdhja e Shpirtit të Shenjtë pritej të ishte një tipar i kohërave mesianike (Joeli 2,28,29; Veprat 1,5; 2,4,16-21). E gjithë epoka midis ardhjes së parë dhe të dytë të Krishtit shihet si mesianike, e shënuar nga shërbesa e Shpirtit.

B. **Pagëzimi i tij.** 1,9-11.

Pika më e lartë në shërbimin e pararendësit erdhi kur “një më i fortë” se sa arriti për t’iu nënshtruar pagëzimit. Ky veprim shënoi hapjen zyrtare të shërbesës publike të Jezusit si Shërbëtori Pësimtar (shih Is, 53).

9. *Në Jordan.* Parafjala greke *eis*, që do të thotë “në”, së bashku me fjalët, *që dalin nga uji* (v. 10), tregojnë një hyrje në lumë që nënkupton zhytjen. Në përgjigje të pyetjes si pse u pagëzua Krishti pa mëkat me pagëzimin e pendimit, duhet theksuar se ky ishte një akt i qëllimshëm identifikimi me mëkatarët si Shërbëtori Pësimtar i Isaisë 53. Për më tepër, ai ishte në simpati të plotë me shërbesën e Gjonit dhe pagëzuar ishte gjëja e duhur për të bërë (Mt 3,15).

10. Vëzhgoni dukurinë e parë të karakteristikës së Markut menjëherë (*euthys*). Fjala e Markut e përkthyer e hapur është shumë më e fuqishme në origjinal, që do të thotë të shkëputet, të ndahet. *Shpirti*. Krh. Isa 61,1; Veprat 10,38.

C. **Tundimi i tij.** 1,12-13.

Marku, në një përmbledhje koncize, regjistron tundimin e Krishtit në dy vargje, ndërsa Mateu dhe Luka përdorin përkatësisht njëmbëdhjetë dhe trembëdhjetë vargje. Është me vend që shërbesa e Shpëtimtarit të fillojë në këtë mënyrë. Ai më tej evidenton solidaritetin e tij me njerëzimin duke iu nënshtruar tundimeve “të zakonshme për njeriun” (I Kor 10,13).

12. *Menjëherë.* E njëjta fjalë e dhënë “menjëherë” në 1,10. Fjala shpirt i referohet Shpirtit të Shenjtë si në 1,8,10. Tundimi i Jezusit nuk ishte rastësi e pashmangshme. Stili i forcuar i Markut duhet të vërehet në fjalët që *çojnë* në shkretëtirë, ndërsa ungjijtë e tjerë përdorin fjalën “*udhëhequr*”.

13. Shikoni pjesët në Mt 4,1-11 dhe Lk 4,1-13 për detaje të tundimeve. Që ky ishte një tundim i mirëfilltë të cilit Krishti e pa të nevojshme për t’i rezistuar mund të nxirret nga Heb 2,18; 4,15. Ishte një realitet, jo një farsë, dhe me anë të realitetit të tij të tmerrshëm Krishti u kualifikua për të qenë Kryepriifti ynë dhe Shembulli ynë në kohë tundimesh. Se ai nuk do t’u nënshtronte thirrjeve të tunduesit u sigurua nga plotfuqia e vullnetit të tij të shenjtë.

III **Shërbesa e Krishtit në Galile.** 1,14 – 6,30.

A. **Thirrja e Katër Dishepujve të Parë.** 1,14-20.

Përsëri Marku heq një pjesë të jetës dhe veprës së Krishtit ndërsa lëviz drejtpërdrejt nga tundimi në fillimin e shërbesës në Galile. Pas një deklarate hyrëse (v. 14,15), ai tregon thirrjen e katër peshkatarëve për dishepullim.

14. Pasi Gjoni u fut në burg. Këto fjalë sugjerojnë që Marku kalon me vetëdije mbi disa ngjarje. Shih Gjn 1,35-4,42. *Ungjilli ... i Zotit.* Provat e dorëshkrimeve janë plotësisht në favor të heqjes së fjalëve të mbretërisë. Mesazhi që Krishti

vazhdoi të proklamonte (*kerysson*, veprim afatgjatë) gjatë shërbesës në Galile ishte lajmi i mirë që vjen nga Zoti.

15. Marku shton një amplifikim të mesazhit. Koha është përmbushur. Sezoni (*kairos*) i përgatitjes, periudha e DhV, kishte ardhur në përfundim e sipër sipas planit të Zotit (krh. Gal 4,4). Mbretëria e Zotit i referohet sovranitetit, mbretërisë sovrahe, të Zotit. Ky sovranitet hyjnor përshkruhet se është afër, ose më mirë, sikur të jetë afruar. Në të vërtetë nuk ishte i pranishëm, por potencialisht kështu. Kushtet e hyrjes janë: *pendohu. . . besoji ungjillit*. John's ishte një mesazh pendimi, por këtu shtohet një shënim i ri dhe pozitiv. Mbretëria në këto vargje është shpirtërore dhe e pranishme (krh. Gjn 3,3,5; Kol 1,13). Diku tjetër, Shkrimet përshkruajnë mbretërinë e ardhshme, eskatologjike.

16. Tregimi supozon se këta peshkatarë kishin njohuri të mëparshme për Jezusin kur e kishin njohur Jezusin si Mesia i Izraelit (Gjn 1,35-42)

Simoni dhe Andreu ishin njohur më parë me Krishtin si Mesia (Gjn 1,40-42). Është gjithashtu e mundshme që Gjoni (Mk 1,19) ishte një nga ata që u referuan në Gjn 1,35-39.

B. Udhëtimi i Parë i predikimit në Galile. 1,21-45.

Shërbesa në Galile shënohet nga tre turne predikimi, në të cilat Krishti e çonte sistematikisht mesazhin e tij në çdo pjesë të Galilesë. E para dhe e treta e këtyre turneve raportohen nga Marku. Në këtë pjesë përshkruhet shërbesa në Kafarnaum dhe në fshatin Galile, me theks të madh duke u dhënë të parës. Vargjet 21-34 janë përshkruese të aktiviteteve të një dite në qytetin bregdetar.

21. Kafarnaumi ishte një qytet i rëndësishëm në rrugën kryesore për në Damask, vendndodhja e një poste doganore, qyteti i pesë dishepujve të parë që Jezusi thirri, si dhe selia e shërbimit të tij në Galile.

Mesuar Ishte zakon që të ftonin persona të kualifikuar për të dhënë mësim në sinagogë.

22. *Ata u habitën*. Një fjalë e fuqishme, që do të thotë të godasësh me habi të fortë. Ata ende nuk u zotuan për të.

Mësim. Ishte mënyra e tij e mësimdhënies, si dhe përmbajtja, që i mahniti ata, për shkak të ndryshimit të tij nga mësimdhënia e skribëve. Këta të fundit ishin studentë dhe mësues të ligjit të shkruar dhe me gojë, mënyra e të cilëve të mësimdhënies ishte të citonin deklaratat autoritare të skribëve që kishin shkuar më parë. Jezusi foli si një që kishte autoritet të drejtpërdrejtë nga Zoti.

24. *Na lini të qetë*. Fjalë për fjalë, çfarë për ne dhe për ju? që do të thotë: “Pse po ndërhysh me ne??” Njeriu flet për veten e tij dhe demonin brenda. Unë e di se kush je ti. Demoni ishte i vetëdijshëm për identitetin e vërtetë të Krishtit si Mesia, duke treguar njohuri të mbinatyrshme të dhënë nga demoni.

25. *Hesht*. Një fjalë e fortë që do të thotë surrat. Forca e komandës është pothuajse e barabartë me “heshtjen” tonë. Dilni Të dy urdhërat në këtë varg janë thirrje për pajtueshmëri të menjëhershme.

26. E kishte shqyer. Shpirti e tronditi burrin ndërsa e linte.

29. Duke lënë sinagogën, ata shkuan në shtëpinë e Simonit, me të cilin siç duket jetonte Andreu, vëllai i tij. Jakobi dhe Gjoni i shoqëruan ata, por nuk duhet kuptuar që ajo ishte edhe shtëpia e tyre. Kjo është ndoshta shtëpia për të

cilën flitet në raste të mëvonshme, e cila shërbeu si selia e Jezusit dhe së cilës ai u kthye nga turnetë e tij të predikimit.

30. *Ajo ishte shtrirë sëmurë me ethe.* Shënoni përshkruan vjehrrën e Pjetrit si e shtrirë në sexhde dhe e djegur nga ethet.

32. Kjo ditë e ngarkuar në Kafarnaum ishte një Shabat (v. 21), e cila ndoshta është arsyeja për shpjegimin e kujdesshëm të Markut se të sëmurët u sollën kur perëndoi dielli. Shërimi nuk duhej të bëhej të Shtunën dhe as nuk duhej të mbartte ndonjë ngarkesë. *Ata sollën.* Koha e papërsosur greke nënkupton veprimin e vazhdueshëm, që do të thotë se ata vazhdonin t'i sillnin njëri pas tjetrit. I zotëruar nga demonët. *Daimonizomenous* do të thotë "i pushtuar nga demonët". Krhs. 1,34.39.

34. *Ai nuk i lejoi demonët të flasin.* Demonët po identifikonin Jezusin si Mesinë, Birin e Perëndisë (Lk 4,41), por ai refuzoi vazhdimisht (gr., Kohë e papërsosur) që t'i linte të flisnin. Kjo njohuri e personit të tij është provë e mëtejshme se këto nuk ishin thjesht raste të sëmundjes mendore.

35. Një kohë e mrekullueshme para ditës i referohet pjesës së hershme të orës së fundit të natës, ndoshta midis orës tre dhe katër të mëngjesit. Qëllimi i tij ishte të kalonte kohë në lutje duke u përgatitur për turin e predikimit që do ta çonte në të gjithë Galilenë.

39. Asnjë hiperbolë nuk është menduar në shprehje, *në të gjithë Galilenë.* Në vend të kësaj, qëllimi është të japim një përmbledhje të shkurtër të turneut të parë predikues në Galile.

40. Pa dyshim që pastrimi i lebrozit (v. 40-45) ndodhi gjatë turneut në Galile. *Mund të më pastrosh.* Lebroza rezultoi në papastërti rituale (Lev 13,1-3). Vini re besimin e lebrozit në aftësinë e Krishtit.

43. *i urdhëroi rreptësisht.* Folja e Markut mbart emocione të forta dhe përdoret këtu në kuptimin e një paralajmërimi, shumë të ashpër. Fillimisht kishte për qëllim të gërhiste nga zemërimi. Ai e dërgoi atë larg, ose, më fjalë për fjalë, e dëboi atë (*exebalen*; krh. 1,12).

44. *mos i trego askujt ... por shko.* Ai duhej të shkonte menjëherë te prifti dhe të përmbushte kërkesat e Ligjit (Lev 14,1 ++.). Derisa nuk u shpall i pastër nga autoritetet, ai nuk kishte të drejtë të rifillonte marrëdhëniet e tij normale shoqërore. Kjo do të bëhej për një dëshmi. Asnjë dëshmitar nuk mund të ketë qenë më goditës dhe autoritativ sesa deklarata e pastrimit të priftit.

45. Mosrespektimi i burrit menjëherë i shtoi popullaritetit të jashtëzakonshëm Jezusit si mrekulli. Turmat ishin aq të mëdha sa që ai e pa të nevojshme të mblidhte mbledhjet në vende të shkreta, d.m.th., vende të pabanuara. Dhe ata vazhdonin të vinin tek ai turma turma (*erkonto*, kohë e papërsosur) nga kudo.

C. **Zhvillimi i opozitës zyrtare.** 2,1 – 3,12.

Qëllimi i autorit në këtë pjesë është të tregojë zhvillimin e konfliktit midis Krishtit dhe zyrtarëve hebrenj. Popullariteti i kërpuhave i Zotit natyrshëm do të ngjallte urrejtjen e tyre, pasi mesazhi i tij, nga vetë natyra e tij, ishte kontradiktor me bindjet dhe praktikat e tyre. Si pasojë, në secilin nga pesë incidentet e regjistruara këtu, farisenjtë shihen ose ankohen mes tyre ose ngrenë hapur pyetje ose kundërshtime.

1. Ky kthim në Kafarnaum shënoi përfundimin e turneut të parë në Galile. Shprehja pas disa ditësh merret më së miri si referim i raportit që ai ishte kthyer. Prandaj, vargu duhet të lexojë, “Dhe kur ai hyri përsëri në Kafarnaum, pas disa ditësh u raportua se ai ishte në shtëpi”. Shtëpia ishte ndoshta ajo e Pjetrit (1,29), dhe ai mund të ketë transmetuar te Marku tregimin që vijon.

4. Një shtëpi e lashtë me çati të sheshtë zakonisht kishte një shkallë deri në çati, e cila do t’u mundësonte bartësve që të mbartin paralizën pa vështirësi. Zbuluar çatinë. Kjo u arrit duke gërmuar nëpër bar, suva dhe pllaka të përbërë siç tregohet nga ekzorikantët e Markut – e kishin thyer atë. Shtrati ishte një dyshek ose paletë, siç përdoret nga të varfrit.

7. Nëse një person pranon supozimin e skribëve që Jezusi ishte një njeri i thjeshtë, ai duhet të arrijë po ashtu në përfundimin e tyre. *Ai po fliste blasfemi*. Konflikti themelor kishte të bënte me hyjninë e Krishtit.

10. *Që të mund ta dini*. Shërimi i të paralizuarit u bë një provë e fuqisë së Zotit për të falur mëkatet dhe kështu e hyjnisë së tij. *Biri i njeriut*. Ky është titulli që Jezusi zgjodhi të përdorte pothuajse ekskluzivisht për vete. Sfondi i tij mund të gjendet në Isaia 53. Në ardhjen e tij të parë, Jezusi përmbushi shërbesën e Shërbëtorit Pësimtar (i cili filloi me pagëzimin e tij dhe përfundoi në kryq), ndërsa në ardhjen e tij të dytë ai do të përmbushë shërbesën e tij të Mesisë. Kjo është arsyeja pse ai preferoi titullin Biri i Njeriut.

12. Që ai u ngrit menjëherë tregon një tjetër shërim të menjëhershëm, aq të plotë sa që burri mund të mbante shtrojën e tij. Rezultati ishte që ata të gjithë ishin të mahnitur. *Të gjithë mbetën shtang nga habia*.

13. Akuza e parë kundër Zotit në serinë e konflikteve të regjistruara nga Marku ishte akuza e blasfemisë (2,1-12). Një ankesë e dytë tani është ngritur në 2,13-17 për efektin që Krishti shoqëroi me të dëbuarit.

14. Levi biri i Alphaeut (Halfajt) është i njëjtë me Mateun (Mt 9,9; Mk 3,18).

Posta doganore. Kafarnaumi ndodhej në rrugën që të çonte nga Mesopotamia në Egjipt, si dhe pranë kryqëzimit të rrugës për në Damask. Situata e saj afër kufirit të territorit të Herod Antipasit shpjegon praninë atje të një poste doganore.

15. Ata u ulën për të ngrënë. Folja do të thotë të rrish në vakt, mënyra zakonore e të ngrënit në atë kohë. Shtëpia e tij. Krh. Lk 5,29.

Tagrambledhësit dhe doganierët. Privilegji i mbledhjes së tsaksave ose doganave u ble duke paguar shumën. tarifë tatimore e kërkuar nga qeveria. Tagrambledhësi ishte atëherë i lirë të. nxirrni sa më shumë që të jetë e mundur nga njerëzit përmes zhvatjes. Zakonisht koleksioni aktual ishte bërë nga Tagrambledhësit më të vegjël, të cilëve ndoshta i përkiste klasa Mateu. Këta burra u përbuzën për shkak të shërbimit të tyre për një perandor të huaj dhe praktikave të tyre mashtruese.

16. *Skribët dhe farisenjtë*. Farisenjtë ishin një sekt laikësh që ndiqnin me rigorozitet rregullat e ligjit të shkruar dhe gojor, duke qenë të përpiktë në përpjekjet e tyre për të ruajtur pastërtinë rituale. Ata i panë me përbuzje ata që nuk ishin aq të rreptë sa ishin në respektimin e urdhërimeve, duke iu referuar atyre si “njerëzit e vendit” (krah. Gjn 7,49). Klasa e caktuar si mëkatëtarë këtu përfshinte ndoshta të gjithë jo-farisenjtë.

17. *Mjeku nuk u duhet të shëndoshëve, por të sëmurëve.* Jezusi u përgjigjej kritikëve nga këndvështrimi i tyre. Ata supozuan se ata vetë ishin të drejtë, dhe për këtë arsye nuk kishin nevojë për ndihmë. Jezusi flet si mjek, detyra e të cilit është të ndihmojë të sëmurët.

18. Incidenti tjetër i regjistruar nga Marku është marrja në pyetje në lidhje me agjërimin (2,18-22). *Ata e kishin zakon të agjëronin.* Greqishtja thotë thjesht se ata ishin duke agjëruar. Mbase koha e festës së Levit ishte një ditë agjërimi, pasi ishte praktikë e farisenjve të agjëronin dy herë në javë, të hënave dhe të enjteve (Lk 18,12). Sipas Dhiatës së Vjetër kishte vetëm një ditë në kohën kur ishte e detyrueshme të agjërohej – dita e Shlyerjes, por farisenjtë vazhdonin të shtonin Ligjin.

21. *Askush nuk e qep arnën e tirkut të pashkelur në petk të vjetër.* Kjo është leckë e cila nuk është trajtuar më plotësisht, nuk është zvogëluar ose përmasuar. *përndryshe arna e tirkut të pashkelur e shqyen petkun e vjetër dhe e shqyerja bëhet më e madhe.* Kur copa e pakërkuar bëhet e lagur, ajo tkurret dhe lotohet nga pëlhura e vjetër, e tkurrur më parë. Kështu që nuk është e mençur të përpiqesh të arnosh sistemin e vjetër me të riun.

22. *rrëshiqa të vjetër.* Zgjerimi i shkaktuar nga fermentimi i verës së re do të shpërthente lëkurat e vjetra të verës, sepse ato tashmë ishin shtrirë sa më shumë që të ishte e mundur. Kështu që nuk është e mundur të kufizohet në strukturën e legalizmit të vjetër gjallëria e përvojës së re të prodhuar nga besimi në Krishtin.

23. Dy rastet e ardhshme për kundërshtimin e Krishtit kanë të bëjnë me praktikat e Shabatit (2,23-3,6). Dishepujt po vidhnin, jo kallinj misri, por kokrra drithi, si elbi ose gruri.

24. *Pse po bëjnë atë që s' është e lejueshme të bëhet të shtunën?* Nuk ishte përvetësimi i grurit për të cilin ata kundërshtuan, sepse Ligji e lejonte këtë (Lp 23,25); ata po kritikonin punën manuale në Shabat. Në zellin e tyre për ta mbajtur letrën e Ligjit deri në detajet e fundit, ata e shikuan mbledhjen e grurit si korrje dhe kështu si shkelje të Dal 20,10.

25. Jezusi u përgjigj duke cituar atë që bëri Davidi në të njëjtën kohë, siç është regjistruar në I Sam 21,1-6. Pyetja e tij pret një përgjigje pohuese. Karakteristika e spikatur e incidentit gjendet në deklaratën që ai kishte nevojë. Krishti po deklaronte se nevoja njerëzore tejkalon të gjitha ritualet dhe ceremonitë e thjeshta.

27. E shtuna nuk kishte për qëllim të ishte një despot i pashpirt që njeriu duhet t'i shërbejë pavarësisht nga kostoja që i kushton vetes; përkundrazi u dha për të përmbushur nevojën e njeriut për pushim.

28. Zoti gjithashtu i së shtunës. Krishti nuk po pohonte lirinë e tij për të shkelur ligjin e Shabatit, por përkundrazi ai po deklaronte kualifikimin e tij për të interpretuar atë ligj.

3,1 Polemika e dytë e Shabatit e regjistruar nga Marku (3,1-6) ndodhi në sinagogë, ndoshta në Kafarnaum, pasi 3,7 flet për një tërheqje në liqen.

2. Kritikët e Zotit e vëzhguan atë me këmbëngulje dhe nga afër për të parë nëse pretendimet e tij mesianike ishin të vërteta. Praktikimi i ilaçeve të shtunës ishte i ndaluar nga tradita rabinike nëse personi i sëmurë nuk ishte në prag të vdekjes, gjë që nuk ishte e vërtetë në këtë rast. Si pasojë, nëse Krishti shëroi

njeriun, udhëheqësit çifutë ishin të gatshëm ta akuzonin Atë si shkelës të së Shtunës.

4. A është i ligjshëm? Çështja e Jezusit rikthehet te parimi i nevojës që ishte paraqitur në takimin e mëparshëm të Shabatit. Për të përmbushur nevojën e këtij njeriu do të ishte të bësh mirë; të mos bësh një gjë të tillë do të thotë të bësh keq. *Ata heshtën*. Koha e papërsosur greke i përshkruan ata si këmbëngulës në heshtjen e tyre. Përgjigja do të kishte qenë e dëmshme. Padyshim, nuk ishte e ligjshme të bësh keq, dhe të bësh mirë do të ishte të shëroje njeriun.

6. Herodianët nuk ishin kryesisht një sekt fetar. Në vend të kësaj ata ishin burra që i ishin përkushtuar politikisht familjes Herodiane. Si pasojë, ata nuk kishin afinitet të vërtetë me farisenjtë, të cilët urrenin me zell dominimin e huaj; por një kundërshtar i zakonshëm mund të sjellë armiq në koalicione të çuditshme.

7. Incidenti i regjistruar në vargjet 7-12 jep një vështrim tjetër të famës së përhapur të Zotit, i cili solli njerëz nga larg dhe afër për ta parë dhe dëgjuar atë. Turma ishte e përbërë nga persona nga çdo pjesë përveç Samarisë, madje edhe disa nga zona jashtë Palestinës, të tilla si Tiri dhe Sidoni (v. 7,8). Liqeni ku u tërhoq Jezusi ishte Liqeni i Galileës.

9. Përkthimi më i saktë sot do të ishte varka e vogël. Turma ishte aq e madhe sa po shtypte (*thlibo*) Jezusin, dhe ai ishte në rrezik të dërrmohej. Prandaj, barka duhej ta priste në mënyrë që ai të hynte në të nëse do të bëhej e nevojshme t'i shpëtonte presionit të turmës.

10. Kjo popullaritet i madh u zhvillua sepse ai kishte shëruar shumë njerëz. Dëshira e etur e të sëmurit dhe të munduarit për të marrë ndihmë është e dukshme në fjalët *të gjithë të sëmurit turreshin kah ai për ta prekur*. Fjalë për fjalë, ata ranë mbi të, thotë Marku, që do të thotë që ata iu afruan Zotit me padurim, duke u hedhur praktikisht mbi të. Folja është durative në fuqi, duke përshkruar veprimin e vazhdueshëm.

D. **Emërimi i të Dymbëdhjetëve**. 3,13-19.

Nga fillimi i veprës në Galile (1,14) deri te zgjedhja e dymbëdhjetë apostujve. Jezusi kishte përjetuar një sukses të jashtëzakonshëm në arritjen e njerëzve me mesazhin e tij. Ai kishte hyrje në sinagoga dhe kundërshtimi zyrtar sapo kishte filluar të forcohej. Gjatë këtyre ditëve ai po mblidhte rreth tij një grup ndjekësish nga të cilët do të zgjidhte një bandë të përhershme dishepujsh. Përkundrazi, periudha e dytë e shërbesës në Galile u shënua nga prania e dymbëdhjetë dishepujve si ndihmës të caktuar nga Krishti. Shërbesa për turmat vazhdoi, por gjithashtu pati një përpjekje nga ana e Jezusit për të filluar udhëzimet e dishepujve të tij. Popullariteti i tij me njerëzit e thjeshtë dhe kundërshtimi nga udhëheqësit vazhdoi të zhvillohej derisa më në fund u bë e nevojshme që ai të tërhiqej nga Galileja.

13. Zgjedhja e dishepujve ndodhi në një mal, ndoshta në afërsi të Kafarnaumit. Duket se Jezusi i kërkoi një grupi më të madh ta shoqëronin në udhëtimin për në kodrën.

14. Nga ky grup më i madh ai zgjodhi dymbëdhjetë të cilët i caktoi si apostuj të tij (krh. Lk 6,13). Folja greke përkthehet më mirë si “e caktuar” (*epoiesen*; fjalë

për fjalë, ai bëri). Qëllimi i emërimit ishte i dyfishtë, që ata të ishin me të (për shoqëri dhe stërvitje) dhe që ata të mund të dilnin për të predikuar dhe për të dëbuar demonët (v. 15).

16. Për rastin kur Simon quhej Peter, shih Gjn 1,42, ku përdoret aramaishtja, Kefa, në vend të greqishtes, Pjetri.

17. Boanerges (hebr. *Bene regesh*). Kjo anë e personaliteteve të tyre mund të shihet në Lk 9,54. Mund të jetë edhe aludim për faktin se ishin ish-anëtarët e partisë së zelotëve.

18. Andreu. Vëllai i Pjetrit (Gjn 1,40,41). Bartolomeu. Mund të jetë identike me Natanael (Gjn 1,45-51; 21,2). Jakobi, djali i Alphaeut mund të jetë i njëjtë me Jakobin e ri (Mk 15,40). Tadeu quhet gjithashtu Lebae (Mt 10,3) dhe është i njëjtë me Judën, vëllain e Jakobit më të ri (Lk 6,16). Simon zelot .. “Me sa duket Simon, para se të bëhej dishepull i Krishtit, ishte anëtar i partisë fanatikisht patriotike të Zelotëve, të cilët ishin pro revoltës së menjëhershme kundër mbizotërimit romak.

19. Pikërisht në këtë pikë Mateu dhe Luka vendosin Predikimin në Mal. Në shtëpi.. Krishti ndoshta u kthye në shtëpinë e Pjetrit në Kafarnaum.

E. **Shqetësimi për miqtë e Krishtit dhe akuzat e armiqve të Tij.** 3,20-35.

Këto vargje janë tregues i qëndrimeve të miqve dhe armiqve ndaj Jezusit. Të dy grupet e keqkuptuan atë, me rezultat që miqtë e tij u shqetësuan shumë për mirëqenien e tij, ndërsa armiqtë e tij u kthyen në akuza të mbrapshta kundër tij.

20. *Përsëri u mblodh turmë e madhe sa që as nuk mund të ngrënin bukë.* Përsëri Marku jep një paraqitje të shkurtër të turmave të mëdha që vinin vazhdimisht për të dëgjuar dhe parë Krishtin.

21. Miqtë që u shqetësuan ishin në të vërtetë anëtarë të familjes së Jezusit, që është konotacioni normal i frazës greke, *hoi par 'autou*. Duket se nënës dhe vëllezërve të tij në Nazaret i erdhi fjala lidhur me veprimtarinë e tij të pandërprerë. Qëllimi i tyre ishte ta kapnin Krishtin dhe ta merrnin me vete me forcë, sepse ata mendonin se ai ishte i mbingarkuar dhe i trazuar mendërisht.

22. Kur familja mbërriti në Kafarnaum, ata gjetën që Zoti ishte në polemikë me skribët. . . nga Jerusalemi. Diskutimi u bë nga akuzat e përsëritura të skribëve (gr., Koha e papërsosur, *elegon*) se Jezusi ishte në lidhje me fuqinë satanike. *Beelzebub*. Burimi dhe kuptimi i fjalës nuk janë të sigurt, por ajo padyshim që përdoret këtu për t'iu referuar djallit, princit të demonëve. Akuza ishte se Krishti u fuqizua nga Satani vetë dhe se me këtë mjet ai dëboi demonët.

23. Jezusi mori iniciativën dhe thirri akuzuesit e tij që të vinin ta takonin ballë për ballë. Logjika që ai përdori kundër këtyre akuzuesve është e papërgjegjshme, nëse bihet dakord që demonët janë shërbëtorë të Satanit, atëherë është e palogjikshme të pohosh se ai po dëbon shërbëtorët e tij. Këtë argument që Zoti e përsëriti në 3,24-27, duke e mbështetur atë nga një seri ilustrimesh.

27. Njeriu i fortë synon të përfaqësojë Satanin. Të dëbosh demonë do të thotë të hysh në shtëpinë e tij dhe të vjedhësh pasuritë e tij. Krishti po pohonte se në vend që të ishte në lidhje me Satanin, Ai ishte i angazhuar në luftime kundër tij.

29. Blasfemia kundër Shpirtit të Shenjtë është akti i shpifjes, fyerjes, i të folurit me qëllim të keq kundër Shpirtit. Për një mëkat të tillë nuk ka asnjëherë falje.

30. *Sepse thanë*. Deklaratat e skribëve duhet të merren si zbuluese të natyrës së kësaj veprë të përjetshme. Ata shpjeguan mrekullitë e ekzorcizmit të Krishtit si të kryera nga fuqia satanike, kur në të vërtetë ato u kryen nga Shpirti i Shenjtë. Sidoqoftë, ne nuk duhet ta interpretojmë këtë fragment si mësimdhënie se thjesht deklarata kundër Shpirtit është mëkati i pafalshëm, sepse kjo do të ishte në kundërshtim me mësimin e përgjithshëm të Shkrimit që të gjitha mëkatet do t'i falen shpirtit të penduar. Thelbi i “mëkatit të përjetshëm” është qëndrimi i zemrës që qëndron në themel të veprimit. Në dritën e Shkrimeve si një e tërë, ky qëndrim mund të jetë vetëm një gjendje shpirtërore fikse, e papenduar që vazhdon në refuzimin sfidues të përpjekjeve të Shpirtit të Shenjtë.

31. Ndërsa Jezusi ishte i përfshirë në këtë diskutim me skribët, vëllezërit e tij dhe nëna e tij erdhën dhe po e thërrisnin. Ata siç duket kishin udhëtuar nga Nazareti për ta çuar në shtëpi me vete për pushimin dhe rimëkëmbjen që supozuan se i duhej (krh. 3,20,21).

33. Krishti e shfrytëzoi këtë rast si mundësi për të treguar rëndësinë e të qenit i lidhur shpirtërisht me veten e tij.

34. Hyrja në familjen e Zotit fitohet duke bërë vullnetin e Perëndisë dhe një bindje e tillë fillon duke dëgjuar, besuar dhe ndjekur Birin e Perëndisë.

F. **Shëmbëlltyrat buzë liqenit.** 4,1-34.

Këtu del në pah një metodë tjetër e mësimdhënies. Ndërsa Krishti e kishte përdorur mësimin parabolik në një masë të kufizuar më parë, vetëm në këtë pikë të shëebwaëa së tij ai filloi ta përdorte atë si mjet kryesor të shprehjes. Ndërsa turmat u rritën, ndërsa kundërshtimi u intensifikua dhe ndërsa pasuesit sipërfaqësorë u shumuan, Jezusi e përvetësoi shëmbëlltyrën si një mjet për të udhëzuar dishepujt e vet, nga njëra anë, dhe për të fshehur përmbajtjen e mësimin të tij nga dëgjuesit sipërfaqësorë dhe antagonistë nga ana tjetër. Me këtë rast ai përdori shëmbëlltyrat për të ilustruar disa karakteristika të Mbretërisë.

1. Vendi për paraqitjen e parë nga këto shëmbëlltyra ishte buzë liqenit, i cili siç duket i referohet Liqenit të Galilesë. Përsëri presioni i turmës e detyroi Zotin t'u drejtohej njerëzve nga një barkë që qëndronte pranë bregut në një largësi të shkurtër.

4. Toka, buzë rrugës, ishte ngjeshur nga kalimi i shumë këmbëve, kështu që fara u shtri në sipërfaqe në pamje të thjeshtë, dhe zogjtë erdhën dhe e përpinë atë.

5,6 Zona e dytë ku ra fara ishte toka me gurë, e cila nuk duhet të kuptohet si tokë që përmban gurë, por si shkëmb me një mbulesë të hollë të tokës. Nxehtësia nga dielli e bëri këtë tokë së pari një vatër nxehtësie që prodhonte mbirje të shpejtë dhe më pas një furrë që digjej dhe thante bimën e butë.

8. Dhe pjesa tjetër e farës u mboll në tokë të mirë. Është vetëm e arsyeshme të supozohet se pjesa më e madhe e farës është mbjellë në këtë lloj toke, dhe jo vetëm 25 përqind, siç pohohet ndonjëherë. Kjo u rrit dhe u rrit. Nuk ishte fryti

që doli. Këto dy pjesore i referohen fjalës “tjetër”, dhe kështu ishte fara që po rritej.

11. Në këtë shëmbëlltyrë Jezusi theksoi se disa njerëz nuk e kuptuan kurrë mesazhin e tij; të tjerët u dekurajuan përmes vështirësive dhe të tjerët përsëri u joshën nga prosperiteti, kështu që vetëm një pjesë e kufizuar u përkushtuan ndaj tij. Jezusi përdori shëmbëlltyra për të provuar reagimi i dëgjuesve të tij.

Misteri. Në fetë e misterit pagan, nismëtari u udhëzua në mësimin ezoterik të kultit, i cili nuk u zbulua tek të huajt. Për mbretërinë e Zotit, shih komentet në 1,15. Misteri i mbretërisë në zhvillimin e saj përfundimtar është mesazhi i plotë i Ungjillit (krh. Rom 16,25-26). Qëllimi i shëmbëlltyrave ishte të udhëzonin iniciatorët pa u zbuluar artikujt e udhëzimeve atyre që ishin jashtë. Kjo është në përputhje me parimin biblik se kuptimi shpirtëror është i kufizuar për ata që janë bërë shpirtëror duke u lidhur siç duhet me Krishtin dhe mesazhin e tij (I Kor 2,6 +.).

12. Që i tillë ishte qëllimi i përdorimit të shëmbëlltyrave nga Krishti, konfirmohet më tej nga një citim nga DhV. Citimi prezantohet me lidhëzën greke *hina* (në mënyrë që), e cila në këtë rast nuk mund të ketë një kuptim rezultat, por duhet të tregojë qëllimin. Ky varg është një interpretim i lirë i Isaisë 6,9,10, duke dhënë thelbin, por jo duke riprodhuar formulimin e saktë, të fragmentit profetik.

14. Mbjellësi (v. 3) nuk identifikohet, por ai padyshim përfaqëson vetë Krishtin dhe të gjithë të tjerët që shpallin Ungjillin. Fara simbolizon fjalën, e cila është, siç shpjegon Luka, fjala e Zotit, ose mesazhi që vjen nga Zoti.

15. Zogjtë, prej 4,4 janë përfaqësues të Satanit, i cili vjen tek ata që e dëgjojnë mesazhin dhe parandalon çdo mbirje të farës. Këta njerëz thjesht e dëgjojnë fjalën, pikë.

16. Krhs. vargjet 5,6. Disa dëgjues të fjalës e pranojnë atë me shkathtësi. Shfaqja e sinqeritetit dhe gëzimit të vërtetë është e pranishme.

17. Deklarata se ata nuk kanë rrënjë tregon sipërfaqësinë e pranimit të fjalës nga ana e tyre. Ata durojnë, por për një kohë, ose janë të përkohshme, që është një përkthim më i mirë i *proskairoi*.

Nxehtësia e diellit (v. 6) ilustron ardhjen e një mundimi ose persekutimi, i cili së shpejti bëhet një pengesë ose një lak për ta dhe ata bien sepse përvoja e tyre e fjalës nuk ishte e mirëfilltë.

19. krhs. 4,7. Brengat janë ankthe dhe shqetësime në lidhje me interesat e kësaj epoke të tanishme të ligë. Mashtrimet e pasurive i referohen natyrës mashtruese të pasurisë, gjithnjë premtojnë të përmbushin dhe megjithatë asnjëherë nuk mund ta përmbushin premtimin. Pengesa e tretë është malli ose dëshira për gjëra të tjera, një kategori e përgjithshme duke përfshirë çdo gjë tjetër që do ta mbyste fjalën dhe do ta bënte atë të pafrytshme.

20. krhs. 4,8 Toka e mirë tregon personat që e dëgjojnë fjalën dhe iu binden. Një koment për kuptimin e marrjes sigurohet nga Mt 13,23 dhe Lk 8,15. Këta janë njerëz që dëgjojnë, që kuptojnë, janë të sinqertë dhe që përvetësojnë përgjithmonë mesazhin e Ungjillit.

21. Thëniet e 4,21-25 janë thënie të përgjithshme që Krishti duket se i ka përdorur në kohë të ndryshme (në v. 21 krhs. Mt 5,15; në v. 23 krh. Mt 11,15; 13,9,43 ; Lk 14,35; në v. 24b krh. Mt 7,2; në v. 25 krh. Mt 25,29) Qëllimi i Krishtit

me këtë rast ishte të theksonte përgjegjësinë që i takon dëgjuesit të shëmbëlltyrave. Ai që është ndriçuar duhet të ndriçojë të tjerët (Mk 4,21-23).

25. Ai që ka. Parimi i paraqitur në këtë deklaratë duhet të zbatohet posaçërisht në fushën e së vërtetës dhe përvetësimit të saj. Ai që e kap të vërtetën dhe e përdor atë do të marrë më shumë ndriçim, por ai që nuk pranon të përvetësojë të vërtetën do të humbasë edhe kuptimin e së vërtetës që ai kishte dikur.

26. Shëmbëlltyra e dytë e Mbretërisë që Marku shënon është ajo e tokës që prodhon në mënyrë spontane (v. 26-29). Në të vërtetë, ajo zë vendin ku u ndal shëmbëlltyra e tokave, duke vazhduar për të përshkruar rritjen aktuale të farës që jep fryte. Aspekti i mbretërisë për të cilin bëhet fjalë këtu është aspekti i tanishëm, shpirtëror, në realitetin e saj të brendshëm, si dhe shfaqjet e saj të jashtme. Kjo mbretëri zgjerohet me mbjelljen e farës së fjalës.

28. Arsyja pse toka jep fryt të vetvetes (*automatizuar*, “*automatikisht*”) është se fara përmban jetë e cila, kur vendoset në mjedisin e duhur, prodhon rritje. Karakteristika e mbretërisë së hirit të tanishme, shpirtërore, siç përcaktohet nga kjo shëmbëlltyrë, është se mesazhi i Ungjillit, nga vetë natyra e tij, kur mbillet në zemrat e njerëzve prodhon rritje dhe frytshmëri spontanisht.

30. Shëmbëlltyra e tretë e Markut për Mbretërinë ka të bëjë me farën e sinapit (v. 30-32).

31. Këtu Mbretëria krahasohet me një kokërr farë sinapi. Shumë është shkruar në lidhje me identifikimin e kësaj bime, por duket se është më mirë të merret si mustardë e zezë e zakonshme, e cila ka njëfarë sa madhësia e rruazës së një kunj. Fara e saj ishte një nga më të voglat që njihet nga njerëzit e Galileës.

32. Fenomeni i jashtëzakonshëm i kësaj bime të veçantë të sinapit është se, megjithëse është me të vërtetë një barishte, ajo mund të rritet deri në dhjetë apo dymbëdhjetë metra e lartë, me një kërcell në madhësinë e krahut të një burri dhe të bëhet një vend pushimi për varietetet më të vogla të zogjve. Kjo shëmbëlltyrë është një zhvillim i mëtejshëm i karakteristikave të mbretërisë aktuale, shpirtërore të Zotit. Pika kryesore këtu është se fara e mesazhit të Ungjillit do të prodhojë një rritje fenomenale. Nga fillimet e vogla, Mbretëria, e cila ishte afuar vetëm në personin e Krishtit (1,14,15), për shkak të vitalitetit të saj të brendshëm dhe të mbinatyrshëm, do të rritet në përmasa të jashtëzakonshme. Kjo nuk do të thotë se mbarë bota do të kthehet në fe, as se njeriu me përpjekjet e tij do të sjellë mbretërinë e Zotit në tokë si një zhvillim utopik, as se Mbretëria dhe Kisha janë identike. Sidoqoftë, shëmbëlltyra paraqet mbretërinë e hirit duke përfshirë një mori personash të shëlbuar që me kalimin e viteve kanë arritur të rrisin radhët e saj në përmasa fenomenale. Zogjtë e ajrit janë ndoshta johebrenj.

G. Udhëtim për në Gadara. 4,35-5,20.

Ndoshta për hir të privatësisë dhe relaksimit, Jezusi propozoi një udhëtim përtej liqenit të Galileës. Me gjallërinë aq karakteristike të autorit tonë, Marku jep një përshkrim grafik të qetësisë së stuhisë (4,35-41) dhe të lirimit të njeriut të demonizuar, të cilin Krishti e takoi në anën tjetër (5,1-20).

37. Stuhia e madhe e erës ishte tipike për Liqenin e Galilesë, i vendosur në një xhep, siç ishte, me kodra në të gjitha anët. Ngritja e ajrit të ngrohtë të ditës lejoi që ajri më i freskët nga kodrat të vërsulej përroskave mbi liqen me një veprim të rrotullueshëm, të erës që i ktheu ujërat në një furtunë të zemëruar. Tregimi i Markut paraqet një pamje të gjallë, duke i çuar lexuesit e tij në skenën e veprimit. Valët vazhdonin të rrihnin (Gr. kohë e pakryer) në anije dhe ajo tashmë po mbushej (gr. kohë e tashme) me ujë.

39. Në kontrast, Marku rrëfen urdhrin e Krishtit për stuhinë. Koha e kryer greke përdoret për të treguar se ai e qortoi atë një herë, dhe era pushoi menjëherë (Gr. kohë e kryer), dhe një qetësi erdhi menjëherë (gr. kohë e kryer). Nuk kishte nevojë që Zoti të përsëriste urdhërimin e tij, sepse ai solli bindje të menjëhershme. Paqe, qetë. Fjalë për fjalë, hesht.

40. *Të frikësuar*. Krishti i qortoi ata për frikën e tyre frikacake dhe e ktheu rastin në një stimul për besimin. Ai po sugjeronte që nëse besimi i tyre do të ishte te Zoti, edhe pse ai vetë ishte në gjumë, ata nuk do të kishin pse të frikësoheshin.

41. Frika jashtëzakonisht e madhe. Fjalë për fjalë, ata kishin frikë me shumë frikë. Termi grek i përdorur këtu nuk është i njëjtë me vargun 40. Kjo fjalë mund të thotë “frikë ose frikë respektuese”. Pavarësisht nga të gjitha veprat e fuqishme që kishin parë dishepujt, kaq mrekullueshme ishte kjo mrekulli, sa që ata ende pyesnin veten kush ishte mësuesi i tyre në të vërtetë. Çfarë lloj njeriu është ai?

5,1 *krahina e Gerazës*. Dorëshkrimet greke janë të ndara midis tre emrave këtu – Gadarenes, Gerasenes dhe Gergesenes. Provat më të mira favorizojnë Gerasenes, një term që disa kanë marrë për t’iu referuar Gerasës së njohur, 32 km në juglindje të Detit të Galilesë. Megjithatë, ka një arsye të mirë për të besuar se Marku i referohet një qyteti të vogël me të njëjtin emër në bregun lindor, rrënojat e të cilit sot quhen Kersa

3. Ky njeri kishte banesën e tij të zakonshme në ose midis varreve, siç tregon koha e pakryer greke. Ai kishte arritur një fazë kaq ekstreme, sa që nuk mund të lidhej më nga askush, madje edhe me zinxhirë.

4. Pamundësia e kufizimit të burrit theksohet në mënyrë dramatike nga terma dhe kohë të gjalla. Lidhjet u përdorën në këmbë. Sa herë që ishte lidhur ai kishte tërhequr zinxhirët dhe i kishte copëtuar prangat në copa. Askush nuk mund ta ... zbuste atë. Teksti grek tregon se askush nuk kishte aq forcë sa të zbuste këtë „kafshë të egër.”

5. Gjatë gjithë natës dhe ditës ai vazhdimisht (teksti i Gr.) Qau me britma dhe britma dhe duke u prerë me gurë. Folja e fundit është një formë intensive, që do të thotë se ai ishte duke hequr veten lart ose duke u copëtuar.

7. Jezus, ti Biri i Zotit më të lartë. Një tregues i shquar i njohurive të mbinatyrshme. Njeriu i pikëlluar ishte i vetëdijshëm për emrin njerëzor të Jezusit dhe për Hyjninë e tij, megjithëse kjo, siç duket, ishte takimi i tij i parë me Krishtin, një njohuri e tillë është provë se njeriu nuk ishte thjesht i çmendur; ai ishte pushtuar nga fuqitë demonike që dinin identitetin e vërtetë të Krishtit. *Mos më mundo*. Mateu 8,29 lexon, “A ke ardhur këtu të na mundoni para kohe?” Dhe Lk 8,31 jep dritë të mëtejshme duke raportuar se ata i kërkuan atij që të mos i dërgonte në humnerë. “Vuajtja për të cilën folën demonët është

dënimi përfundimtar pas ditës së gjykimit; ata kërkuan të mos burgoseshin në humnerë përpara ajo kohe.

9. Pyetja, *Si e keni emrin?* iu drejtua një shpirti të papastër (demonit) i përmendur në vargun 8. E njëjta frymë përgjigjet në 5,9,10. Përkundrazi, të gjithë demonët flasin në vargun 12. *Legjioni*. Një njësi në ushtrinë romake e përbërë nga më shumë se 6000 njerëz. Ne jemi shumë. Një demon ishte zëdhënësi i shumë vetëve që kishin pushtuar atë njeri.

10. Rëndësia e frazës, *jashtë vendit*, duhet të shihet në referencën e Lukës për në humnerë (8,31). Ata kishin frikë se do të ktheheshin në vendin e paraburgimit për të qëndruar në një gjendje të pa trupa deri në gjykimin.

12,13. Në vend që të zbërtheheshin, ata u lutën që të dërgoheshin në derrat. Jezusi u dha leje. Pyetja e provokuar me këmbëngulje nga ky fragment ka të bëjë me rregullsinë etike të veprimit të Jezusit, duke rezultuar ashtu si bëri në shkatërrimin e pasurisë së të tjerëve. Një përgjigje e zakonshme ka qenë se hebrenjtë nuk kishin të drejtë të zotëronin derra dhe se Krishti qortoi kështu shkeljen e ligjit të tyre të Moisiut. Por meqenëse rajoni i Dekapolit përmbante një popullsi të përzier si hebrenjsh dhe johebrenjsh, nuk kemi asnjë siguri që pronarët ishin hebrenj ose se ky ishte qëllimi i veprimit të Krishtit. Vini re se ai nuk i urdhëroi demonët të hynin në derrat; ai i lejoi ato. Ishin demonët, jo Zoti, ata që shkaktuan shkatërrimin. Fakti që Krishti e lejoi veprimin nuk e bën atë më përgjegjës sesa Zoti është përgjegjës për të keqen e çdo lloji, sepse ai e lejon atë. Vuajtja e djallit ndaj Jobit është një shembull i kësaj (Jobi 1,12; 2,6,7).

15. Ata kishin frikë, jo nga njeriu i shëruar, por nga fuqia e jashtëzakonshme që e kishte shëruar. Ata ishin të vetëdijshëm për fuqinë e mbinatyrshme në personin e Krishtit, por të pavetëdijshëm për dashurinë dhe mëshirën e tij të pafund.

17. Pa e ditur ata u lutën që burimi i bekimit dhe shpëtimit të mundshëm të largohej nga vendi i tyre. Fjala greke do të thotë kufi, kufi dhe në shumës mund t'i referohet territorit të rrethuar nga këto kufij.

18. Ndërsa Jezusi po hynte në barkë, i pushtuari i shëruar vazhdonte të lutej që të ishte me të. Vetëm ai, në mesin e të gjithë bashkatdhetarëve të tij, nuk pa te Jezusi dikë që kishte frikë, por dikë që duhej.

19. Jezusi nuk e lejoi. Kjo është, ai nuk e lejoi njeriun të shkonte me të. Në vend të kësaj, ai e urdhëroi atë që të shkonte te njerëzit e tij dhe t'u raportonte atyre se çfarë gjërash të mëdha ka bërë Zoti. Një parim themelor qëndron në themel të urdhrit të Krishtit. Njeriu nuk është çliruar nga skllavëria thjesht për gëzimin e tij të lirisë së dhënë nga Zoti, por gjithashtu që ai mund t'u japë dëshmi të tjerëve në lidhje me Shpëtimtarin hyjnor. Në vendin në lindje të Liqenit të Galilesë nuk kishte asnjë arsye për të pasur frikë nga ndonjë krizë e shkaktuar nga popullariteti i tepruar. Kështu demoniakut i shleruar u nxit të transmetonte historinë e tij. Kishte dhembshuri. Folja greke do të thotë të kesh mëshirë ose keqardhje për dikë.

20. Në Dekapol. Ky është rajoni në juglindje të Detit të Galilesë në të cilin ndodheshin dhjetë qytete (deka, "dhjetë"; polis, "qyteti"), Grek përse i përket organizit dhe kulturës.

H. **Gruaja me Hemoragji dhe Bija e Jairit.** 5,21-43.

Dy mrekulli të jashtëzakonshme përshkruhen në vargjet vijuese. Shërimi i gruas me hemorragji ndodhi pa ndonjë veprim të dukshëm të vetëdijshëm nga ana e Krishtit. Rritja e vajzës së Jairit ishte instanca e dytë në shërbesën e Krishtit për rivendosjen e jetës tek të vdekurit (krh. Lk 7,11 etj.).

22. Jairi ishte një nga krerët e sinagogës, i cili e identifikon atë si një nga pleqtë që ishin përgjegjës për shërbesat në sinagogën e ndjekur nga Jezusi në Kafarnaum.

23. *Ai iu lut që të shërojë vajzën e tij të vogël.* Ai vazhdonte të lypte, ndodhta në mënyrë të përsëritur dhe të dëshpëruar. *Bijë e vogël.* Të gjithë komentuesit shënojnë formën zvogëluese si term të dashurisë. Në prag të vdekjes. Një parafrazim i mirë i tekstit grek, që tregon se ajo ishte në fazën e fundit të sëmundjes së saj. *Të lutem* Greqishtja e Markut portretizon në mënyrë të gjallë ankthin e këtij babai të varfër ndërsa ai lutet me fraza të thyera, “*Eja, vëri duart mbi të që të shërohet e të jetojë*” 24. Turma që ndiqte Krishtin vazhdonte të mblidhej kundër tij në të gjitha anët (Gr. kohë e pakryer, *synethlibon*).

25. Një çështje e gjakut. Asnjë nga Ungjijtë nuk përshkruan në mënyrë specifike natyrën e kësaj hemorragjie përveç të thuash se ishte një sëmundje kronike.

26. Marku është shumë i sinqertë në komentet e tij në lidhje me përvojën e gruas me shumë mjekë. Ajo shkoi te mjeku pas mjekut për t’u shëruar. Në vend të kësaj, ajo vuajti shumë gjëra nga duart e tyre, ajo shpenzoi gjithçka që kishte, dhe përsëri u bë më keq. Luka, mjeku, nuk është aq i prerë në përshkrimin e tij (Lk 8,43).

28. Tha ajo. “Ajo vazhdonte të thoshte” (Gr. kohë e pakryer), ndoshta për veten e saj.

29,30. Ky shërim ishte unik, jo thjesht sepse ishte i menjëhershëm, por sepse ndodhi pa ndonjë pjesëmarrje të dukshme të ndërgjegjshme nga Krishti. Sidoqoftë, Jezusi menjëherë ishte në dijeni të asaj që kishte ndodhur. Ne nuk duhet të supozojmë se prekja e rrobës kishte një efekt magjik, por përkundrazi që Jezusi me gjithçka njohu prekjen e besimit dhe ia plotësoi dëshirën gruas. Ose mund të supozohet se shërimi nuk ishte një veprim i vetëdijshëm i Krishtit dhe se ishte Zoti Atë që shëroi gruan. Në atë rast Jezusi, në kufizimin e njerëzimit të tij, nuk ishte në dijeni të tij derisa të ndodhte mrekullia. *Virtyti.* Ishte “fuqia” (Gr., *dinamina*) që vepronte në shërimin. Pyetja *Kush më preku rrobat?* mund të jetë kërkuar në mënyrë që t’i zbulohet mrekullia turmës, nëse supozohet se shërimi ishte bërë me vetëdije nga ana e Krishtit. Nëse jo, Krishti gjithashtu mund të ketë kërkuar informacionin e tij.

31. Si zakonisht, përdorimi grafik i kohëve nga Marku është ndriçues. Ai raporton se dishepujt e tij vazhdonin të thoshin: “*Ju e shihni turmën që vazhdon të ngutet kundër jush*”

32. Siç duket, gruaja nuk u gjet me një shikim, sepse Marku tha që ai vazhdonte të shikonte rreth vetes (kohë e pakryer).

34. *Besimi juaj.* Ne e shohim besimin e kësaj gruaje në veprim në 5,27,28, një besim aq i fortë sa ajo nuk e ndjeu të nevojshme të arrestonte vëmendjen e Jezusit. Ju bëri të plotë. . . jini të plotë. Shprehja e parë do të thotë fjalë për fjalë ju ka shpëtuar, duke iu referuar shpëtimit nga pikëllimi i saj fizik. Shprehja e

dytë do të thotë të jesh mirë, e shëndetshme dhe është një domosdoshmëri e tanishme, që do të thotë se ajo duhej të vazhdonte me shëndet.

35. Pyetja e lajmëtarëve, *Pse të shqetësohem ... më tej?* tregon se ata nuk prisnin një rivendosje të jetës. *Mjeshtër* Teksti grek ka *didaskalon*, “mësues”.

36. Jezusi, duke injoruar vërejtjet e lajmëtarëve, i tha sunduesit: “Mos ki frikë! Vetëm vazhdo të besosh!” Të dyja foljet janë në kohën e tashme në greqisht. Raporti kishte goditur frikën në zemrën e burrit, por Krishti e nxiti atë të mos braktiste besimin e tij të mëparshëm.

38. Turma. Midis hebrenjve që vajtonin për të vdekurit ishte gjithçka tjetër veçse e nënshtuar dhe e respektueshme. Vajtuesit profesionistë u punësuan për të dhënë një demonstrim të hidhërimit. Mateu 9,23 përmend fyelltarët dhe turmën që po shkaktonin një trazira.

39. Papershtatshmëria e demonstratës e shtyu Krishtin të pyeste: Pse ta bëjmë gjithë këtë bujë? ose, më fjalë për fjalë, “Pse po bën një trazirë të tillë?” Deklarata e Krishtit se vajza nuk kishte vdekur, por disa flinin duke thënë se ajo nuk kishte vdekur në të vërtetë por vetëm në koma. Sidoqoftë, Lk 8,55 thotë se shpirti i saj erdhi përsëri, duke treguar që ajo kishte vdekur. Aludimi i Krishtit për vdekjen si gjumë synonte të sugjeronte që gjendja ishte e përkohshme dhe se personi do të zgjohej përsëri.

40. Vajtuesit, duke e marrë fjalën e Jezusit fjalë për fjalë, vazhduan të qeshnin (Gr. kohë e pakryer) me të. Ata e dinin që vajza kishte vdekur dhe ishin të sigurt se vdekja ishte e përhershme. I nxirrni të gjitha jashtë. Krishti e dëboi turmën nga shtëpia.

41. *Talita kumi*. Translimerimi i gjuhës aramaike për, “Vajzë e vogël, çohu”. Marku fut fjalët, *unë po të them*.

42. Drejtpërdrejt vajza u ngrit dhe po ecte përreth (veprim i vazhdueshëm). *Dymbëdhjetë vjet* Ajo ishte mjaft e moshuar për të ecur. Prindërit dhe dishepujt u habitën në mënyrë të papërshtatshme nga mrekullia, aq sa ishin jashtë vetes me habi.

43. Jezusi urdhëroi që askush të mos e dinte që prindërit të mos përhapnin lajmin dhe ngazëllimi i përhapur të shkaktojë një krizë para se të mbërrinte ora për vdekjen e Shpëtimtarit (Gjn 12,23.27).

I. Një tjetër turne predikimi në Galile. 6,1-30.

Marku regjistron, por dy nga tre udhëtimet e Zotit në Galile, i pari me katër peshkatarë (1,35-45) dhe i treti në përfundim të shërbimit në Galile (6,1-30). Turneja e dytë ndodhi menjëherë pas zgjedhjes së Të Dymbëdhjetëve (Lk 8,1-3). E treta ishte ndryshe nga dy të mëparshmet në atë që dishepujt u dërguan dy nga dy (Mk 6,7), pas së cilës Krishti shkoi nga një qytet në qytet duke predikuar dhe duke dhënë mësim nga ai vetë (Mt 11,1). Turneja duhet të shihet duke përfshirë vizitën në Nazaret (Mk 6,1-6). Ishte gjithashtu gjatë kësaj kohe që Herodi u ushtrua në lidhje me popullaritetin e madh të Jezusit (6,14-16).

1. *Prej andej*. Kjo është, nga Kafarnaumi. Ndërsa vendi në të cilin Jezusi shkoi nuk quhet specifikisht, është e qartë nga vargjet vijuese që vendi i tij i referohet qytetit të tij të lindjes, Nazaretit.

3. Jezusi quhet vëllai i Jakobit dhe të tjerëve, një emërtim i cili duhet të merret fjalë për fjalë. Nuk ka asnjë arsye biblike për të mos kuptuar që këta

katër burra dhe motrat e tyre të jenë fëmijët e Jozefit dhe Marisë, të lindur disa kohë pas Jezusit. Jakobi u bë udhëheqësi i kishës së Jerusalemit (Vap 15,13 e tutje) dhe autori i letrës që mban emrin e tij. Juda është autori i letrës së Judës. *Qytetarët u ofenduan*. Kjo folje fillimisht nënkuptonte “të kapesh në një kurth ose lak”. Ata u kapën në lakun e mosbesimit të tyre dhe u penguan kur mund të ishin rritur në rastin e tyre më të madh.

5. Krishti nuk ishte në gjendje të bënte ndonjë punë të fuqishme atje. Sidoqoftë, nuk ishte se ai u përpoq të shërojë disa dhe e gjeti veten të paaftë, por që kaq pak njerëz kishin besim të mjaftueshëm për t'i ardhur tek ai për shërim.

6. Aty ku Zoti Jezus mund të kishte pritur të gjente besimin më të madh te vetja, ai gjeti mosbesimin më këmbëngulës. Dhe edhe pse ai ishte Biri i gjithëdijshëm i Zotit, ai ishte i habitur nga të njohurit e tij jobesimtarë. *Ai shkoi*. Koha e pakryer greke përshkruan veprimin si në vazhdim. Ai po shkonte nga fshati në fshat, duke dhënë mësim në çdo qytet. Kjo shërbesë në Nazaret dhe në fshatra është faza e parë e turneut të tretë predikues në Galile.

7. Faza e dytë e turneut u prezantua kur Jezusi thirri Të Dymbëdhjetët dhe filloi t'i dërgonte ata. Kjo siç duket ishte hera e parë që ata kishin dalë pa Krishtin dhe prandaj përbënte një hap të avancuar në trajnimin e tyre.

8. Ata nuk do të merrnin asgjë për udhëtimin e tyre. Kjo u krijua për t'i stërvitur ata në praktikën e besimit në përgatitje për kohën kur ata do të ishin më vete. *As strajcë*. Një çantë udhëtimi për bartjen e furnizimeve. *Paratë* Ky term u referohet monedhave të vogla të bakrit. Ata nuk ishin as për të marrë ndryshime të vogla. *Brezi* Një rrip ose brez i veshur për të mbajtur rrobat e lirshme orientale; përdorej edhe për të mbajtur para.

9. Qëllimi ishte që ata të mos merrnin rroba shtesë. *Dy palë petka*. Veshja për të cilën flitet është ndërresa e veshur pranë lëkurës, në vend se një pallto.

11. Ata duhej të shkundnin pluhurin jo në armiqësi personale, por si dëshmi për të treguar seriozitetin e refuzimit të mesazhit të Birit të Perëndisë. Deklarata në lidhje me Sodomën dhe Gomorrën nuk ishte në dorëshkrimet më të hershme greke.

13. *Vajosja me vaj* ishte një praktikë e zakonshme mjekësore (krh. Lk 10,34; Jak 5,14). regjistron citime të shumta nga shkrimtarët antikë për këtë efekt. Një ekspert (Marku, f. 119) thotë se vajosja rituale e të sëmurëve nuk u shfaq deri në shekullin e dytë. Kështu që këto shërime ishin një kombinim i mrekullisë dhe ilaçit.

14. Incidenti i regjistruar në 6,14-29 ndodhi gjatë turneut të tretë në Galile (krh. V. 12,13,30). Ky mbret Herod ishte Herod Antipa, bir i Herodit të Madh dhe tetrark i Galilesë dhe i Peresë. Shërbimi i vazhdueshëm i Krishtit dhe dishepujve të tij në Galile e kishte përhapur famën e tij në çdo pjesë të rajonit. Këtu, për herë të parë, kemi prova se reputacioni i Krishtit kishte rënë në vëmendjen e zyrtarëve qeveritarë.

15. Një thashethem i zakonshëm në mesin e njerëzve ishte se ai ishte Elija duke u kthyer në përmbushje të Mal 4,5 (krh. Mt 16,14; Gjn 1,21), ose që ai ishte një profet sipas modelit të profetëve të DhV.

17. *Burgu ku ishte burgosur* Gjoni ishte vendosur në Makeronte, në bregun lindor të Detit të Vdekur (*Jos Antiquities xviii. 5.2*). Marrëdhëniet martesore të

Herodëve ishin skandaloze. Herodia ishte gruaja e gjysmë xhaxhait të saj, Herod Filipi I, por ajo e la atë për t'u martuar me një tjetër gjysmë xhaxhai, vëllain e tij, Herod Antipës. Herod Antipa ishte martuar tashmë me vajzën e Aretit, mbretit të Arabisë, por ai u divorcua nga kjo grua.

18. kishte thënë Gjoni. Ai po e thoshte atë në mënyrë të përsëritur (Gr. kohë e pakryer).

19. Herodiadi u grind me të. Fjalë për fjalë, Marku thotë se ajo vazhdimisht e kërkonte vdekjen e tij. Ajo, ndryshe nga Herodi, nuk ndiente tërheqje për Gjonin dhe predikimin e tij; përkundrazi, ajo vazhdonte të dëshironte ta vriste.

20. Me Herodin ishte ndryshe. Përkundër jetës së tij të lirë, ai u prek nga jeta dhe mesazhi i Gjonit. E vëzhgoi atë. Më mirë, ai e mbrojti atë dhe nuk e lejoi Herodiadën ta vriste. Ai bëri shumë gjëra. Leximi më autentik thotë, . . . ai ishte i hutuar. Konflikti midis admirimit të tij për Gjonin dhe tërheqjes së marrëdhënieve të tij mëkatore e mbajti atë në një gjendje konfuzioni të brendshëm. Sidoqoftë, ai e dëgjoi (Gr., vazhdonte ta dëgjonte) me kënaqësi.

21. Herodiada kishte pritur me dinakëri një ditë të përshtatshme për të depërtuar në mbrojtjen e Herodit ndaj Gjonit. U ftuan elita e qarqeve qeveritare, ushtarake dhe shoqërore (respektivisht zotër, kapiten të lartë, prona kryesore).

22. Vajza që iu referua ishte Salome, fëmija i Herodiadës nga martesja e saj e mëparshme. Vlerësohet se vajza nuk ishte më shumë se njëzet vjeç në këtë kohë. Për vajzën e një sundimtari që të argëtojë fisnikërinë në këtë mënyrë ishte krejtësisht e pavend. Ishte vepër e një skllavi, jo e një princeshe. Sidoqoftë, ky ishte momenti i volitshëm i Herodiadës (v. 21) dhe Herodi, nën ndikimin e pijeve dhe sensualitetit, ra në grackën e saj.

25. Kërkesa e Herodiadës u shënua me urgjencë. Ajo donte që vepra të kryhej përpara se Herodi të gjente një mënyrë për ta shmangur atë. Salome u kthye menjëherë me nxitim dhe kërkoi që kërkesa e saj të pranohet, jo më vonë, por menjëherë, (Gr.).

26. Megjithëse kërkesa e hidhëronte thellë Herodin, ai e kishte të pamundur të kthehej në betimet e tij përpara një grupi të tillë në gusht. Ishte më e rëndësishme për të shpëtuar fytyrën sesa për të ruajtur jetën e profetit të Zotit. Nuk ishte çudi që më pas ndërjegjja e tij e shqetësoi (v. 14,16).

27. Pallati i Herodit në Makeronte ishte gjithashtu një fortesë dhe si i tillë do të kishte një burg. Kështu skena e ekzekutimit nuk ishte larg nga dhoma e banketeve.

28. Duket se Salome qëndroi në sallën e ngrënies derisa Gjoni u ekzekutua dhe ata i sollën kokën asaj. Qetësia e dukshme me të cilën ajo bëri kërkesën dhe më pas mbajti pjatën e hidhur tek nëna e saj është tregues i natyrës së pashpresë të vajzës.

30. Pasi ka përfunduar shpjegimin parantez në lidhje me fatin e Gjonit, Marku kthehet te dishepujt dhe turneu i predikimit. Ai nuk regjistron asgjë në lidhje me kohën e konsumuar ose ngjarjet që kanë ndodhur. Ai thjesht raporton se apostujt u kthyen përsëri së bashku. Emërtimi, "apostull", është më i përshtatshmi këtu. Fjala flet për një të dërguar në një mision dhe dishepujt po ktheheshin nga një detyrë e tillë.

IV. **Tërheqjet e Krishtit nga Galilea.** 6,31 – 9,50.

Zoti e kishte mbuluar aq mirë Galilenë me mesazhin e tij, sa në Galile në çdo fushë të jetës ishin në dijeni të shërbesës së tij. Midis shumë njerëzve të thjeshtë popullariteti i tij qëndronte në një kulm të tillë që ata ishin të gatshëm ta vendosnin me forcë si mbretin e tyre. Antipatia e udhëheqësve fetarë hebrenj ishte rrezikshëm afër pikës së vlimit. Dhe vetë Herodi tani ishte ushtruar në lidhje me popullaritetin e Krishtit. Situata po formësohej drejt një krize të parakohshme, ndërsa ende shërbimi i Krishtit nuk kishte përfunduar. Rezultati ishte që Jezusi bëri katër tërheqje sistematike nga Galilea, një në bregun lindor të detit (6,31-56), një në rajonin e Tirit dhe Sidonit (7,24-30), një në Dekapol (7, 31-8,9), dhe i katërti në Cesare të Filipit (8,10 -9,50). Gjatë kësaj kohe Krishti u mor me stërvitjen e dymbëdhjetë dishepujve në përgatitje për kohën e vdekjes së tij.

A. **Tërheqja në Bregun Lindor të Liqenit.** 6,31-56.

Kjo pjesë e Ungjillit regjistron ushqimin e pesë mijë (6,31-44), mrekullinë e të ecurit mbi ujë (6,45-52) dhe shërimet në fushën e Genesaretit (6,53-56). Në vend që të ishte një periudhë pushimi dhe presioni nga turmat, ishte një kohë e aktivitetit të vazhdueshëm.

31. Vendi i pabanuar ishte ndoshta në bregun verilindor të Detit të Galilesë. Nuk ishte shkretëtirë; shprehja do të thotë “një zonë e pabanuar”. Pas stresit dhe tendosjes së turneut predikues, atyre iu desh të pushonin për pak kohë.

33. Shumë e njihnin. Ndërsa njerëzit i panë duke u larguar, ata i njohën (tekstin Gr.) ata. Se turmat ishin në gjendje të parashikonin se ku po shkonte Krishti dhe ta paraprinin atë atje duket se konfirmon pikëpamjen se zona e pabanuar (v. 31) ishte në bregun verilindor të liqenit.

34. Kur Jezusi zbarkoi, u bë e qartë se ai dhe njerëzit e tij nuk do të ‘ishin në gjendje të shijonin periudhën e planifikuar të’ pushimit. Sidoqoftë reagimi i tij nuk ishte i bezdisshëm; përkundrazi ai u prek me dhembshuri. Ai i pa njerëzit në nevojë të tyre si dele pa bari, duke mos pasur asnjë udhëheqës shpirtëror (krh. Nr 27,17; 1 Mbret 22,17).

36. Vendi. Fjala e Markut do të thotë fjalë për fjalë fusha, të cilat ndoshta u referohen fermave të fshatrave.

37. *Jepnu ju të hanë!*. Theksi është në fjalë, ju.

40. Në radhë. Termi grek nënkuptonte një shtrat kopsht. Përfytyrimi i Markut për skenën është ajo e grupeve të njerëzve të shpërndarë si shtretër me lule në barin e gjelbër (v. 39). Pa dyshim që ngjyrat e larmishme të veshjeve shërbyen për të krijuar një përshtypje të tillë kur shihen në largësi.

41. Foljet *kishin marrë, shikuar, bekuar dhe thyer* janë të gjitha në kohën kohë e kryer në greqisht, që tregojnë veprim të menjëhershëm. Por folja e *dhënë* është në kohën e pakryer, duke treguar, në të kundërt, se ai vazhdonte t’u jepte dishepujve. Është në këtë pikë që ndodhi mrekullia e një furnizimi të shumëfishuar.

43. Fakti mahnitës nuk ishte se njerëzit ishin thjesht të mbushur, por që kishte një furnizim të tepërt. Shportat ishin shënime të përdorura nga pelegrinët. Në përgjithësi, megjithatë, ato ishin më të vogla se ato të përdorura në ushqimin e katër mijëve.

44. Numërimi prej pesë mijë nuk përfshinte gra dhe fëmijë (krh. Mt 14,21).

45. Krishti i detyroi dishepujt e tij, që do të thotë se ai i detyroi ata të hynin në barkë dhe të nisnin për në Betsaida. Siç duket, vendi i mrekullisë ishte në jug të Betsaida Julias (Lk 9,10) dhe Krishti i drejtoi dishepujt të lundronin për në qytet dhe ta takonin atje. Arsyeja për këtë shpërndarje të papritur të njerëzve, siç u dha nga Gjoni (6,14-15), ishte rreziku i një përpjekje revolucionare për ta bërë Jezusin mbret.

47. *Kur erdhi mbrëmja.* Kjo është, në kohën kur kishte arritur gjashtë orë, ora e perëndimit të diellit.

48. Meqenëse nuk ishte akoma errësirë, ai ende mund t'i shihte ata nga toka duke u munduar me vozitje. Duke u munduar, nga një folje që do të thotë mundim ose shqetësim, përshkruan vështirësinë e dishepujve ndërsa ata u përpoqën të vozisnin në erë të kundërt. Ora e katërt e natës zgjati nga tre deri në gjashtë në mëngjes. Jezusi e vonoi ardhjen e tij në ndihmë nga perëndimi i diellit deri rreth orës 03:00. Deklarata se ai do të kishte kaluar pranë tyre nuk duhet të përbëjë ndonjë problem në lidhje me sinqeritetin e Krishtit. Ai nuk po ecte drejt e në drejtim të anijes, kështu që dishepujve u dukej se ai do të kishte kaluar aty nëse ata nuk do të kishin thirrur (v. 49). Në vend që të hynte papritur në barkë, pa dyshim, Jezusi po u jepte kohë për ta parë.

49. *Një fantazmë.* Kjo nuk është fjala greke për "shpirt", por një term që do të thotë një shfaqje. Ata menduan se po shihnin një fantazmë.

50. *Guximi.* Kjo folje mbart me vete idenë e guximit, e cila ishte ndoshta mendimi më i lartë në mendjen e Krishtit. Ndalimi i kohës së tashme, mos keni frikë, do të thotë të mos keni frikë.

51. Pa asnjë fjalë nga Krishti, era pushoi (gr. u lodh) fryrja e saj. Çudia që po mbërthente dishepujt ishte rezultat i një mrekullie të dyfishtë. Teksti Grek i le fjalët dhe çuditet.

52. Jo vetëm që kishin harruar që Krishti më parë kishte qetësuar valët (4,39), por ata nuk e kuptuan (tekstin gr.) *Mrekullinë e bukëve.* Meqenëse zemra e tyre ishte ngurtësuar, ata nuk e kuptuan të vërtetën në lidhje me hyjninë e Krishtit të cilën mrekullitë po demonstرونin vazhdimisht.

53. Jezusi ndoshta hyri në barkë diku afër bregut nga Betsaida Julias, pas së cilës ata kaluan përsëri në bregun perëndimor të liqenit. Genesaret (hebr. Ginosar) ishte emri i një fushe që shtrihej përgjatë bregut të liqenit në jug të Kafarnaumit. Një qytet i vogël me të njëjtin emër ndodhej gjithashtu në afërsi.

55. Marku jep një paraqitje të shkurtër të llojit të skenës që duhet të jetë shfaqur shumë herë kur Jezusi erdhi në një zonë. Njerëzit nxituan të sjellin njerëzit e tyre të sëmurë para se Krishti të lëvizte nga lagjja e tyre.

56. *E kudo që hynte: në fshatra, në qytete apo në katunde, i vendosnin të sëmurit në sheshe dhe e lutnin t'ia preknin së paku kindin e petkut. Të gjithë ata që e preknin, shëroheshin..* Kërkesat e përsëritura të personit pas personit përshkruhen nga kjo folje. Ky është aludimi i dytë në Marku për shërimet e bëra duke prekur rrobat e Krishtit (krh. 5,27-29).

B. Diskutimi i Lartësimit të Padrejtuar të Traditës. 7,1-23.

Këto vargje regjistrojnë përplasjen midis Krishtit dhe farisenjve për çështjen themelore të burimit të autoritetit. A e mban tradita autoritetin hyjnor? A është

e barabartë me, ose superiore, me Fjalën e shkruar të Zotit? Këtu përfshihet gjithashtu diskutimi për natyrën e vërtetë të ndotjes dhe pastrimit. Vendosja për këtë seksion siç duket ishte afërsia e Kafarnaumit.

2. Shpjegimi i Markut për zakonet hebraike është i rëndësishëm, duke treguar ashtu siç bën që ky Ungjill është shkruar për dëgjues johebrej. I ndotur. . . duart Duart ritualisht të papastra .. Fjala është lënë e paplotë ndërsa Marku shkëputet për të prezantuar shpjegimin e vargjeve 3,4.

3. Farisenjtë e kishin shtrirë aq shumë ndikimin e tyre, sa që larja e duarve ishte bërë praktikë e të gjithë çifutëve. Në vend të kësaj, teksti thotë “me një grusht”, ndoshta i referohet veprimit të fërkimit të grushtit të njërës dorë në pëllëmbën e tjetrës kur lani. Tradita e pleqve ishte korpusi i pashkruar i udhëzimeve dhe mësimëve të rabinëve të nderuar të së kaluarës, një trup prej 613 rregullash të shpikuara për të rregulluar çdo aspekt të jetës.

6. Jezusi nuk donte të thoshte që Isaia parashikoi posaçërisht praktikën e hebrejve të shekullit të parë, por përkundrazi se fjalët e Isaisë në lidhje me njerëzit e kohës së tij ishin të zbatueshme edhe për hebrejtë e ditës së Krishtit. Citimi është nga Isa 29,13, duke ndjekur LXX me një ndryshim të lehtë. Termi hipokritë është një epitë i zgjedhur mirë, sepse fillimisht i referohej një aktori që mbante një maskë dhe dukej se ishte ai që në të vërtetë nuk ishte.

8. Pika kryesore e citimit nga Isaia ka të bëjë me zëvendësimin e traditës së njerëzve për urdhërimin e Zotit. Ky nuk është një mbivlerësim, sepse farisenjtë e shikonin traditën gojore si më autoritare se ligji i shkruar në DhV.

10. Në 7,9-13 këtij lartësimi të traditës i jepet ilustrim specifik. Citohet Ligji i Moisiut në lidhje me nderin ndaj prindërve. Citimi i parë është nga Lp 5,16 dhe është identik me të dyja Hebraishten dhe LXX. E dyta, e cila është nga Dal 21,17, ndjek shumë ngushtë tekstin hebraisht.

11. Në kontrast, Krishti citon traditën rabinike që lë mënjanë urdhërimin e Moisiut të dhënë nga Zoti. Fjala Korban u përdor për t’iu referuar diçkaje kushtuar Zotit nga një zotim i cili ishte i paprekshëm. Nëse një djalë deklaronte se shuma e nevojshme për të mbështetur prindërit e tij ishte Korban, ai zotim ishte i pandryshueshëm, madje duke lënë mënjanë urdhrin e Moisiut.

13. Fjala e Zotit është në kontrast të fortë me traditën e njerëzve. Vini re se Krishti e pa ligjin e Moisiut si të thënë nga Perëndia. Të bësh asnjë efekt është të anulosh ose të lihet mënjanë. Koha e tashme, bëni ju, flet për praktikën e zakonshme.

14. Në vargjet 14-16 Zoti kthehet në temën e ndotjes dhe pastrimit, por këtu ai nuk po flet vetëm me farisenjtë dhe skribët, por me turmën që ai kishte thirrur së bashku. Më pas Krishti e diskuton çështjen me dishepujt e tij (7,17-23).

15. *S’ka asgjë përjashta njeriut që mund ta bëjë atë të papastër duke hyrë në të, por çfarë del prej njeriut – ajo e bën të papastër – domethënë asgjë fizike – nuk mund ta ndotë atë moralisht ose shpirtërisht.* Në rastin në diskutim (v. 2), ngrënia me duar të palara nuk mund të prodhojë papastërti shpirtërore. Një ndotje e tillë është me prejardhje të brendshme. Një burrë ndotet nga mendimet që burojnë nga zemra dhe dalin në format e fjalëve ose veprimeve. Këtu Jezusi shpjegoi rëndësinë shpirtërore të ligjeve të të pastërve dhe të papastërve (Lev 11). Një nga arsytet pse u dhanë ishte të mësonin këtë të vërtetë

të ndotjes shpirtërore, por këta udhëheqës hebrenj kurrë nuk kaluan përtej të jashtëmëve.

19. Zemra në përdorimin biblik nuk është thjesht selia e emocioneve, por edhe vendi i aktivitetit mendor dhe vullnetar. I referohet njeriut të brendshëm, jo fizik. Barku i referohet zgavrës së trupit që përmban stomakun dhe zorrët. Pas përfundimit të procesit të tretjes, pjesa tjetër kalon në kanalizim. Jezusi, me shpjegimin e tij në 7,18,19, deklaroi që të gjithë ushqimet të ishin ‘të pastra’. Ai la mënjanë dallimin levitik midis të pastrit dhe të papastrit (krh. Veprat 10,14,15).

20-22. Këto vargje përmbajnë shpjegimin e Jezusit për atë që ai donte të thoshte me “atë që del nga njeriu”. Mendimet e liga duhet të kuptohen si qëllime të mbrapshta, mendime të qëllimshme. Fjala për mashtrim mbart konotacionin më të fuqishëm të tradhtisë. Shturje është imoraliteti i pakontrolluar dhe i fshehur. Fjalët, sy i keq, në çdo kulturë tjetër përveç asaj të hebrenjve, mund t’i referohen hedhjes së një magji. Sidoqoftë, midis hebrenjve, kjo është një shprehje për zili. Në këtë kontekst marrëzia është më shumë morale sesa intelektuale.

C. **Tërheqja në rajonin e Tirit dhe Sidonit.** 7,24-30.

Në këtë seksion të shkurtër Marku raporton një udhëtim mjaft të gjatë të Krishtit në rajonin e Fenikisë, ku ndodhi incidenti me gruan Sirofenikase.

24. *Kufijtë e Tirit dhe të Sidonit.* Një shprehje idiomatike për rajonin e Tirit dhe Sidonit. Kjo ishte hera e vetme, për sa shkon e dhëna, kur Krishti doli nga Palestina në një territor të rreptë johebrejsh. Qëllimi i tij në këta turne jashtë Galilesë nuk ishte kryesisht t’u shërbente turmave, por të udhëzonte dishepujt e tij, kjo është arsyeja pse ai nuk do ta dinte askush se ai ishte atje.

26. *Një grek.* Kjo është njësoj si të identifikosh gruan si një johebre. Nga lindja ajo ishte një Siriane e rajonit të Fenikisë. *Ajo iu lut.* Përdorimi i Markut i kohës së pakryer greke paraqet kërkesën e përsëritur të gruas.

27. Jezusi përdori termin “fëmijë” për të përfaqësuar hebrenjtë. Misioni i tij ishte së pari të çifutët në mënyrë që ata të mund të përmbushnin detyrën e tyre për t’u bërë një bekim për të gjitha kombet përmes shpalljes në mbarë botën të Ungjillit. *Qentë.* Ky ishte një term i zakonshëm hebrenj i fyerjes që zbatohet për johebrejët. Sidoqoftë, ajo zbutet nga përdorimi i formës zvogëluese që do të thotë “qen të vegjël” ose “këlyshë”. Këta ishin kafshët shtëpiake të familjes, jo qentë e egër të rrugës.

28. Përgjigjja e paturpshme e gruas ishte përgjigjja e besimit. Qentë poshtë tryezës. Duke marrë termin zvogëlues të Krishtit për qentë, ajo pikturon një skenë prekëse të këlyshëve që lëpijnë thërrimet e lëshuara nga fëmijët. Gjithçka që ajo kërkoi ishte një thërrime e bekimeve në dispozicion të hebrenjve.

29. Jezusi njohu në këtë thënie të gruas provat e besimit të mirëfilltë (krh. Mt 15,28). Tashmë ndërsa Ai fliste, demoni ishte larguar nga vajza e saj. Karakteristika unike e kësaj mrekullie ishte se ajo u krye në largësi pa ndonjë urdhër të zëshëm të Krishtit.

D. **Tërheqja në Dekapol.** 7,31 – 8,9,

Kthimi nga rajoni i Tirit dhe Sidonit nuk e ktheu Krishtin në Galile; në vend të kësaj, rruga e tij përshkonte bregun lindor të liqenit, duke e çuar atë në Dekapol. Atje Jezusi shëroi njeriun e shurdhër që kishte një pengesë në të folur (7,31-37) dhe ai ushqe turmën prej 4000 johebrenjsh.

31. Marku është më i qartë nga shkrimtarët e Ungjillit në këtë pikë. Ai na tregon se Jezusi u largua nga rajoni i Tirit dhe kaloi nëpër Sidon afërsisht 40 km në veri, duke shkuar thellë në territorin e johebrenjve. Pastaj duke u kthyer në jug, ai kaloi përgjatë bregut lindor të Detit të Galilesë në rajonin e Dekapolit.

32. Shkalla e pengesës së fjalës është e diskutueshme. *Mogilaloni* mund të përdoret nga ai që është plotësisht memec, por kuptimi i saj i drejtpërdrejtë është të flasësh me vështirësi. Deklarata e 7,35 që ai foli qartë duket se tregon se më parë ai nuk kishte qenë në gjendje të fliste qartë. Sidoqoftë, thirrja e njerëzve në 7,37 ishte se ai i bëri të pagojë (Gr.) Për të folur.

33. Se nuk ishte e nevojshme që Zoti të prekte një person në mënyrë që ta shërojë atë ishte demonstruar më parë (krh. 2,3-12; 3,5; 7,29-30-30). Këtu Jezusi vuri falsifikatorët e tij në veshët e të shurdhrit për të treguar atë që Ai do të bënte për të dhe kështu për ta ndihmuar atë të besonte. Pasuan dy akte të tjera simbolike. Ai pështyu dhe ai preku gjuhën e tij. Teksti nuk thotë se Ai vendosi pështymën në gjuhë.

34. Ai psherëtiu. Fjala mund t'i referohet një rënkimi. Ndoshta kjo ishte një shprehje e simpatisë ose e shqetësimit për shkak të vuajtjeve të njerëzimit. *Efata*. Një fjalë aramaike që Marku përkthen për lexuesit e tij johebrenj.

35. Vargu i gjuhës së tij. Lidhja (Gr.) Që mbante gjuhën e tij u çlirua. Ai filloi të flasë drejt ose qartë.

36. Krishti ende kishte nevojë për të shmangur reklamat e tepërta. Sidoqoftë, njerëzit nuk do të heshtnin. Ata vazhduan të proklamnin (Gr. kohë e pakryer) mrekullinë edhe më tepër.

37. *Të mrekulluar mbi çdo masë thoshnin*: Mahnitja e njerëzve tejkaloi të gjitha kufijtë. Marku përdor një fjalë shumë të fortë këtu (*hiperperis*).

8,1 Ushqimi i katër mijëve nuk i është dhënë një mjedis specifik përveç deklaratës së përgjithshme që ka ndodhur në një vend të pabanuar (v. 4). Ne keto dite. Teksti grek shton fjalën “përsëri”, ndoshta duke iu referuar ushqimit të fundit të pesë mijëve.

2. Jezusi u prek me dhembshuri ndaj këtyre njerëzve ashtu si kishte qenë me rastin e ushqimit të pesë mijë (6,34), por këtu shqetësimi i tij u shkaktua nga nevoja e tyre fizike sesa nga gjendja e tyre shpirtërore.

6. Këtu, si në ushqimin e pesë mijëve, fjalët morën, falënderuan dhe folja “theu” janë të gjitha në kohën e kryere në greqisht, por fjala “dha” është në kohën e papërsosur, duke treguar që Krishti vazhdimisht u jepnin bukën dishepujve për shpërndarje (krh. 6,41).

8. Mjaftueshmëria e mrekullisë shihet në thëniet se ato ishin mbushur dhe se kishte një bollëk (Gr.) *Çuan copa që tepruan shtatë shporta*. Këto shporta ishin një lloj tjetër nga ato që u përdorën pas ushqimit të pesë mijë vetëve. Kjo tregohet nga dallimi i bërë midis dy llojeve në 8,19-20 (teksti Gr.). Lloji i shportës së përdorur këtë herë ishte shpesh mjaft i madh. Ishte lloji që u përdor për të ulur Saulin mbi murin në Damask (Veprat 9,25).

E. Tërheqja në Cezare Philipi. 8,10 – 9,50.

Tërheqja e katërt dhe e fundit nga Galileja ishte në veri, në rajonin e Cezareja e Filipit. Duke ardhur nga Dekapoli, Jezusi kaloi në bregun perëndimor të Detit të Galilesë, ku farisenjtë e takuan me një kërkesë për një shenjë (8,10-12). Ai më pas udhëtoi me barkë në drejtim të veri-lindjes për në Betsaidë Julias (8,13-21), ku shëroi një të verbër (8,22-26). Nga atje udhëtimi i tij e çoi në tokë në afërsi të Cezaresë së Filipit. Përsëri, veprimtaria kryesore e Krishtit ishte ajo e udhëzimit të dishepujve të tij në lidhje me tema të tilla si personi i tij, vdekja dhe ringjallja e tij, dishepullimi i tyre dhe ardhja e tij në lavdi siç përcaktohet nga Shpërfytyrimi (8,27 – 9,13). Këtu gjithashtu ai shëroi një të verbër (9,14-29). Pas kësaj, Krishti u kthye në Galile, duke vazhduar akoma udhëzimet e Të Dymbëdhjetëve (9,30-50).

10. Në kohën e tanishme ekspertët nuk mund ta përcaktojnë me siguri qytetin Dalmanuta ose Magadan, por siç duket bëhet fjalë për krahinën e Magdalës.

11. Farisenjtë po kërkonin një shenjë të bujshme nga Zoti që do të provonte se Jezusi ishte Mesia. Duke e tunduar. Fjala greke *peirazo* do të thotë “të provosh”. Në vend që të përpiqeshin ta joshnin Jezusin për mëkat, ata po e vunë në provë të mendjeve të tyre mosbesuese.

12. Një refuzim i tillë këmbëngulës për të besuar bëri që Krishti të psherëtijë thellë në shpirtin e tij. Fjala, që shfaqet këtu në formën e saj të intensifikuar, ndoshta do të thotë se ai në të vërtetë rënkonte ndërsa ndjenja e lodhjes dhe pikëllimit depërtonte në thellësitë e zemrës së tij. Pyetja e Krishtit përkthehet më mirë, Pse ky brez kërkon vazhdimisht një shenjë? (krh. Gjn 2,18; Mt 12,38). Mateu shton një përjashtim në deklaratën e Krishtit se asnjë shenjë nuk do të jepej (Mt 16,4). Shenja e Jonës shpjegohet në Mt 12,39-40 si aludim për ringjalljen e Krishtit, mrekullia më e rëndësishme nga të gjitha.

15. Jezusi i urdhëroi ata në mënyrë të përsëritur (Gr. kohë e pakryer), duke treguar nevojën urgjente për të qenë vazhdimisht në roje (Gr. kohë e tashme, Kini kujdes). Tharmi këtu përdoret për të simbolizuar diçka. me një ndikim të përhapur rrezikshmërisht. Luka 12,1 shpjegon që tharmi i farisenjve është hipokrizi, kurse tharmi i Herodit mund të jetë ndikimi i Herodianëve, i cili ishte një frymë botërie, një sekularizëm infektiv.

19,20. Dishepujt kishin harruar kaq shpejt mësimet e natyrshme në ushqimin e pesë mijë dhe katër mijë. Biri i Perëndisë nuk ka nevojë të shqetësohet për ushqimin për trembëdhjetë burra në një udhëtim të shkurtër përtej liqenit. Ai kishte demonstruar së fundmi fuqinë e tij për të furnizuar me ushqim për më shumë se nëntë mijë persona.

21. «Ende nuk po kuptoni gjë?» Personi hyjnor që kishte ushqyer Izraelin në shkretëtirë ishte ai që tani kishte ushqyer mrekullisht 5000 çifutë dhe 4000 joçifutë

22. Shërimi i të verbrit ndodhi kur Jezusi kaloi nëpër Betsaida Julias gjatë rrugës për në Cezare të Filipit.

23. Jezusi e çoi atë jashtë qytetit, ndoshta për të shmangur reklamat e tepërta (krh. V. 26). Këtu, si në rastin e njeriut të shurdhër (7,33), pështyma u përdor, jo si një aplikim shërues, por si një ndihmë për besimin e njeriut të paparë.

24. Ky shërim ishte unik në atë që përbëhej nga dy faza. Pas veprimeve të para shëruese, burri i pa njerëzit në mënyrë të paqartë si objekte lëvizëse, si pemë që ecnin.

25. Faza e dytë e shërimit u parapri nga prekja e syve. Teksti grek nuk thotë që Jezusi e bëri atë të ngrinte kokën lart, por më tepër se burri shikonte me vëmendje. Dhe kur e bëri këtë, ai filloi t'i shihte të gjitha gjërat qartë.

26. Përsëri për të shmangur rezultatet e një publiciteti të panevojshëm, Krishti e dërgoi burrin në shtëpinë e tij. Që Ai i tha, të mos shkonte në qytet tregon se ai jetonte diku tjetër, ndodhta në fshatrat përreth.

27. Duke shkuar në veri nga Betsaida, Krishti erdhi në qytetet e Cezaresë së Filipit. Mateu (16,13) shpjegon se ai erdhi në pjesët (Gr,) ose në rajonin e Cezaresë. Mateu shpjegon se ai erdhi në rajonin e Cezaresë që ndodhet në vendin përreth qytetit më të madh. Kjo Cezare, e vendosur në pjesën veriperëndimore të tetrarkisë së Filipit, u caktua Filipi për ta dalluar atë nga Cezareja në bregdetin e Mesdheut.

29. *Po ju, kush thoni se jam.* Kjo ishte pika në të cilën po synonte Krishti. Theksi është te fjala "Ju". "Por ju (në ndryshim nga të tjerët), kush thoni se jam?" Pjetri veproi si zëdhënës i dishepujve. Rrëfimi i tij për Jezusin si Mesia është dhënë më plotësisht në Mt 16,16, i cili shton fjalët, "Biri i Perëndisë së gjallë". Jezusi është Mesia i premtuar dhe Biri unik (d.m.th. fort i dashur) i Perëndisë.

30. Këtu përsëri Krishti urdhëroi heshtjen, ndoshta për shkak të ideve revolucionare të lidhura me konceptin mesianik. Krishti nuk ishte i gatshëm në atë kohë për të krijuar një mbretëri tokësore mesianike.

31. Përkundrazi, në ardhjen e tij të parë Krishti duhej të vuante, të vritej dhe të ringjallej. Vëmendje e veçantë duhet t'i kushtohet kontrastit të mprehtë midis rrëfimit të ndritshëm të Pjetrit dhe deklaratës së menjëhershme të Krishtit për vuajtjen dhe vdekjen. Vini re se Ai që do të vdiste u caktua nga titulli mesianik, Biri i njeriut (d.m.th. Shërbëtori Pësimtar). Kryqi ishte një aspekt i domosdoshëm i punës së Shërbëtorit të Zotit. Ai duhet të vuajë (shih Isaia 53).

32. *Ai foli. . . haptas* Koha e pakryer greke përdoret për të treguar që Jezusi filloi dhe vazhdoi të fliste për vdekjen e tij. Ai nuk i referohej më asaj në mënyrë të fshehtë (krh. Gjn 2,19), por që nga kjo kohë e tutje ai i udhëzoi dishepujt e tij duke e konceptuar hapur dhe qartë këtë fakt. Kjo ishte faza tjetër në trajnimin e tyre. Pjetri e mori mënjanë dhe e qortoi që kishte folur në një mënyrë të tillë. Në mendjen e Pjetrit, vdekja e dhunshme nuk përputhej me dinjitetin mesianik. Kjo është ajo që mëson Islami: Jezusi ishte shumë i mirë për t'u kryqëzuar.

33. Përpjekja e Pjetrit për ta bindur Zotin nga shkimi në kryq ishte e ngjashme me tundimin në shkretëtirë. Në këtë rast, Satani me shumë hollësi, përdori një nga dishepujt më të afërt të Krishtit (krh. Lk 4,13). Vini re qortimin e ngjashëm në Mt 4,10. Mendimet tuaja janë shumë njerëzore. Folja greke i

referohet tërësisë së mendjes, drejtimit të mendimit. Mendja e Pjetrit po vinte në kundërshtim me qëllimet e Zotit.

34. Udhëzimet e regjistruara në 8,34-38 janë rezultati natyror i faktit të vuajtjeve të Krishtit. Kushdo që do të vijë pas Krishtit duhet të ecë në rrugën që ai ndoqi, në rrugën e mohimit dhe të kryqëzimit. Kryqi është simboli i vuajtjes, dhe vetëmohimi flet për gatishmërinë për të vuajtur për dikë tjetër. Krishti është modeli; dishepulli duhet të vazhdojë ta ndjekë atë (gr. kohë e pakryer).

35. Paradoksi i këtyre vargjeve zgjidhet duke kuptuar që Zoti përdori termin “jetë” në dy kuptime të ndryshme. Shprehja e parë, për të shpëtuar jetën e tij, ka të bëjë me ruajtjen e jetës fizike nga vdekja. Personi i cili është plotësisht i përkushtuar në mbrojtjen e kësaj jete do të humbasë jetën që është e përjetshme. Përkundrazi, personi që është aq i përkushtuar ndaj Krishtit sa është i gatshëm të humbasë jetën e tij është personi që fiton jetën e vërtetë. Ai zbulon se të vdesësh është fitim (Fil 1,21). Ky nuk është një përshkrim i mënyrës së shpëtimit për të humburit, por më tepër i filozofisë së jetës për dishepullin.

36. Këtu kontrasti është midis botës dhe shpirtit. Termi i fundit është i njëjtë me jetën në vargun 35. Të dy janë përkthime të fjalës psikikë. Ky parim zbatohet si në nivelin fizik ashtu edhe në atë shpirtëror. Cila është vlera e marrjes së gjithçkaje që bota mund të ofrojë nëse një person vdes dhe nuk mund ta shijojë atë? Ose, cila është e mira e grumbullimit të një bote të pasurive tokësore për disa vjet të shkurtër nëse do të thotë humbje e jetës së përjetshme.

38. Kur Krishti përdori shprehjen, i turpëruar nga unë dhe nga fjalët e mia, ai po vinte një kontrast me qëndrimin e gatishmërisë për të humbur jetën për hir të tij dhe të Ungjillit (v. 35). Të turpëroresh = të mohosh) do të thotë të mohosh Krishtin në orën e gjyqit sesa ta zotërosh atë edhe me rrezikun e vdekjes. Është që të qëndrosh dikush me këtë brez mëkatar në vend të me Krishtin. *Kurorëshkelës*. Përdoret shpirtërisht për të përshkruar pabesinë ndaj Zotit. Në të njëjtën mënyrë, kur Zoti të vijë si gjykatës, ai do të mohojë ata që e kanë mohuar.

9,1 Ndarja e kapitullit këtu është për të ardhur keq, pasi që ky varg është qartë përfundimi i ligjërimit të regjistruar në pjesën e fundit të Markut 8. Fjala “me të vërtetë” është një term i sigurimit solemn. Është fjala greke amen, nga e cila rrjedh “amen” ynë. Nuk do të vdesë. Origjinali është shumë më i fortë, nuk do të vdesë aspak. Ardhja e mbretërisë së Zotit në këtë thënie është interpretuar në mënyrë të ndryshme. Sidoqoftë, në vargun pararendës Krishti flet për ardhjen e tij në lavdi, dhe në vargjet vijuese Marku regjistron Shpërfytyrimin. Ardhja e Mbretërisë mund të jetë identike me ardhjen e lavdishme të Mbretit (8,38), nga e cila shndërrimi i Krishtit ishte një parafytyrim.

2. Mali i lartë u identifikua tradicionalisht si Mali Tabor në Galile, por ky është shumë larg Cezaresë së Filipit.

Mali Hermon duket se i përshtatet përshkrimit në mënyrë më të kënaqshme. *Shpërfytyrohem*. Nga metamorfoja greke (burimi i fjalës sonë “metamorfozë”), e cila i referohet një ndryshimi të formës thelbësore, jo një ndryshimi sipërfaqësor të pamjes së jashtme. Trupi njerëzor i Zotit tonë u përlëvdua dhe

pikërisht në këtë trup të lavdëruar ai do të vijë një ditë për të vendosur mbretërinë e tij.

4. Pse Moisiu dhe Elija ishin dy të zgjedhur për të dalë nuk thuhet. Vlen të përmendet se të dy u larguan nga kjo jetë në rrethana të pazakonta. Për më tepër, Moisiu përfaqësonte Ligjin, ndërsa Elija ishte një nga profetët. Ungjilli i Lukës (9,31) thotë se tema e bisedës së tyre ishte vdekja e afërt e Krishtit, një temë që kalon nëpër DhV, si në Ligj ashtu edhe në Profetët.

9. Akuza që ata nuk duhet t'i tregojnë askujt ishte në përputhje me politikën e Jezusit të përmbajtjes, që idetë e gabuara aktuale mesianike të mos ndizen në flakë. Pas ringjalljes rreziku i nxitjes së një kryengritje popullore nuk do të ishte më i pranishëm. Atëherë përvoja në mal do të kishte vlerë shpirtërore për dishepujt si një konfirmim i besimit të tyre (krh. 2 Pjt 1,16-18).

11. Pyetja në lidhje me Elijahun u ngrit për shkak të pranisë së profetit në Shpërfytyrim. Skribët, në këtë rast, e morën mësimin e tyre nga Mal 4,5,6. Mund të ketë qenë që dishepujt po mendonin nëse paraqitja në mal ishte përmbushja e parashikimit.

12. Kjo profeci mori konfirmimin nga Zoti dhe koha e përdorur (e tashmja futuristike) tregon se ajo do të përmbushet në të ardhmen. Elija do të vijë dhe do të rivendosë të gjitha gjërat (krh. Mal 4,6) para se të vijë Mesia. *Siç shkruhet*. Shumica e ekspertëve e shohin pjesën e mbetur të këtij vargu si një pyetje, "Si është shkruar ...?" Ardhja e Elijahut ishte parashikuar në Shkrime. Po në lidhje me parashikimet që Mesia duhet të vuajë dhe të refuzohet? Krishti po përpiquej të trazonte mendimet e ndjekësve të tij që ata të mund të kuptonin se Biri i njeriut duhet së pari të vuajë para ardhjes së Elijahut dhe ardhjes së lavdishme të Mesisë.

13. Por kishte një kuptim në të cilin Elija tashmë kishte ardhur. Mateu 17,13 shpjegon se Ai po fliste për Gjon Pagëzorin. Kjo nuk do të thoshte që Gjoni ishte Elija personalisht, por që shërbesa e tij ishte e ngjashme me atë të Elijahut (krh. Lk 1,17; Gjn 1,21).

15. E habitur shumë. Shpjegimet e kësaj mahnitjeje të gjitha mund të reduktohen në dy mundësi. Një, ata u mahnitën për shkak të shkëlqimit të mbetur të Shpërfytyrimit në fytyrën e Jezusit. Dy, habia u shkaktua nga shfaqja e përshtatshme, por e papritur e Jezusit në momentin e humbjes së turpshme të nëntë dishepujve. Pikëpamja e parë bëhet e pamundur nga mungesa e ndonjë deklarate në lidhje me një shkëlqim të vazhdueshëm në fytyrën e Jezusit.

17. Shpirti memec ishte një demon që e mundonte djalin me memec dhe shurdhim (v. 25).

18. *Kudo e kap, shkapat me të e djali shkumitet e kërcëron me dhëmbë dhe i ngrihen gjymtyrët*. Babai përshkroi veprimin e demonit në kapjen ose vënien në duar të djalit. Reagimi i tij duket të ketë qenë i ngjashëm me atë të një përshtatjeje epileptike.

19. Është e qartë se dishepujt ishin të dobët për shkak të mosbesimit. Zhgënjimi i Zotit tonë duket se gati po shkon drejt padurimit. Lejo Fjalë për fjalë, *Sa kohë do të duroj me ju?*

20. *Demoni grisi djalin*. Kjo është një fjalë e fortë që do të thotë se ai e përplasi djalin me një dhunë të tillë sa dukej se do ta shqyente atë në copa.

Veshur. Fjala greke do të thotë të rrokulliset. Koha e pakryer duhet të përkthehet, *Ai vazhdoi të rrokullisej*.

23. *Nëse mundeni*. Në tekstin grek, një artikull i paraprin gjithë kësaj klauzole për të tërhequr vëmendjen ndaj tij. Është sikur Jezusi tha, Merrni parasysh këtë fjali “Nëse mundeni” “Fjala besim nuk shfaqet në dorëshkrimet më të mira. Pasi i kushtoi vëmendje specifike burrit nëse, Jezusi vazhdoi të tregonte nevojën e tij për besim.

24. Ankthi që mbushi zemrën e babait portretizohet nga reagimi i tij i menjëhershëm ndërsa ai bërtiste në derdhje thuajse kontradiktore. Ai me të vërtetë besoi, dhe megjithatë ishte plotësisht i vetëdijshtëm për mosbesimin që luftonte me dëshirën e tij për të besuar në mënyrë implicite. Mosbesimi i tij nuk ishte një refuzim kokëfortë për të besuar; ishte një dobësi me të cilën vetë burri nuk mund të merrej. Prandaj thirrja e tij drejt Krishtit për ndihmë.

29. *Ky lloj*. Një tregues se ekzistojnë lloje të ndryshme të demonëve. Duket se ai që banonte në këtë djalë ishte jashtëzakonisht i egër dhe i fuqishëm. Nga vërejtja e mëparshme e Jezusit në lidhje me mosbesimin (v. 19) dhe nga deklarata në këtë varg në lidhje me nevojën e lutjes, duket se nëntë dishepujt ishin përpjekur ta ‘dëbonin demonin pa u mbështetur në fuqinë e Zotit (krh. Mt 17,20). Mosbesimi dhe mungesa e lutjes sigurisht që do të rezultojnë në pafuqi të shpirtit. Shumë nga dorëshkrimet më të mira greke heqin dorë nga referimi për agjërimin, si dhe pasazhi paralel në Mt 17,21. Duhet të theksohet se nuk do të kishte pasur mundësi për dishepujt për ta përmbushur këtë situatë me agjërim, por ata me siguri mund të kishin besuar dhe lutur.

31. *Ai u mësoi dishepujve të tij*. Ky kishte qenë profesioni kryesor i Zotit gjatë tërheqjeve, dhe përsëri ai vazhdoi t’i udhëzonte ata (gr. kohë e pakryer), sepse ata ishin të ngadaltë për të kuptuar (v. 32). Zemra e mësimit të tij ishte vdekja dhe ringjallja e tij që po vinte.

33. Kthimi në Kafarnaum e solli përsëri në shtëpinë e Pjetrit, e cila kishte qenë selia e fushatës së tij në Galile. Folja, e pyetur, është në kohën e pakryer, ndoshta për të treguar që Jezusi vazhdoi të pyeste dishepujt në lidhje me diskutimin e tyre rrugës.

34. Në vend që t’i përgjigjeshin pyetjes së Jezusit, ata heshtën. Përsëri koha e pakryer tregon se ata vazhdonin në heshtjen e tyre. Ata kishin turp të zbulonin temën e padenjës të diskutimit të tyre. Ai ishte përpjekur të shpjegonte vdekjen e tij të ardhshme, por mendjet e tyre ishin të zëna me mendime për madhështinë personale në mbretërinë mesianike (krh. Mt 18,1) të cilat ishin të parakohshme, por jo të pasakta.

36,37. Akti i përlulur i marrjes së një fëmije në emër të Krishtit është një vepër e madhështisë së vërtetë. Është kjo gatishmëri për të marrë pozicionin e ulët të shërbimit, madje edhe për një fëmijë në krah, e cila është shenja e shtatit të mirëfilltë; sepse ta bësh këtë është t’i bësh shërbim Krishtit dhe, përmes tij, Atit. Kjo përfshin përluljen e vetvetes si fëmijë i vogël (shih Mt 18,4).

38. Ndoshta një dëshirë për të ndryshuar temën e bëri Gjonin të fliste. Siç duket vërejtja e Jezusit në lidhje me veprimet e bëra në emrin e tij i kujtoi Gjonit ekorcistin që kishin parë dhe që përdori emrin e Jezusit. *Mjeshtëri* Kjo është fjala për “mësues”. Ne e ndaluam atë. Ata vazhduan të ndalonin këtë çudibërës të panjohur. Arsyeja e tyre, ai nuk na ndjek, zbulon një qëndrim në

thelb egoist, një mosgatishmëri për të pranuar askënd përveç atyre të rrethit të tyre ..

39. *Mos e ndalo*. Jezusi nuk u çudit për detajet. Nëse burri po përdorte emrin e Krishtit në një përpjekje të sinqertë për të ndihmuar të tjerët, ai nuk do të pengohej. Një gjerësi e shpirtit që duhet të karakterizojë popullin e Zotit dëshmohej këtu. Logjika e Zotit tonë ishte dy-palos Së pari, një njeri i tillë nuk do të kthehej shpejt kundër Krishtit pasi bëri mrekulli në emrin e Tij.

40. Arsyeya e dytë për ndalimin e Krishtit ishte se meqë njeriu nuk ishte kundër Krishtit dhe dishepujve, deri diku ai ishte në anën e tyre.

41. Ky varg thekson më tej gjerësinë e qëndrimit të shfaqur në 9,39-40. Askush që po kërkon t'i shërbejë Zotit, sado që në dukje i parëndësishëm mund të jetë shërbimi i tij, nuk përjashtohet nga rrethi i Krishtit. Rëndësia e këtij parimi shihet në përdorimin e fjalës me të vërtetë (*amen*) dhe në negativin e fortë të dyfishtë që mund të përkthehet, . . . me siguri do të marrë shpërblimin e tij.

42. Mendimi i këtij vargu lidhet me atë të 9,37 me termin vogëlushë. Po kështu, vargjet 42-48 janë të lidhura, duke u përqendruar rreth idesë së shkeljeve. Është e mundur që veprimi i dishepujve në qortimin e ekzorcistit anonim (v. 38) mund ta ketë ofenduar atë. Kjo do të shpjegonte pse Krishti diskutoi për shkeljet në këtë pikë. Besimi i pazhvilluar i ekzorcistit nuk duhej penguar, por inkurajuar. Kritikën e ashpra të papjekurisë shpirtërore mund të shërbejnë vetëm për t'i larguar njerëzit nga Zoti. *Ofendoni*. Fjala greke *skandalizo* do të thotë të vendosësh një lak ose kurth në rrugën e një personi, duke e bërë atë të bjerë në mëkat ose të largohet nga feja. Të vegjlit mund të merren fjalë për fjalë duke iu referuar fëmijëve që besojnë, ose mund të jenë ata që janë pak me besim ose të pazhvilluar shpirtërisht. Ndoshta ky i fundit është qëllimi i Jezusit. Guri i mullirit ishte guri i madh i rrafshët i kthyer nga një gomar në bluarjen e grurit.

43. Jezusi u kthye nga ofendimi i të tjerëve në ofendimin e vetvetes. Është e mundur që një person të vendosë një pengesë në mënyrën e tij. Padyshim që komanda për të prerë ... dorën fyese është figurative dhe hiperbolike. Kuptimi i vargut është që gjithçka që bën që një person të bjerë në mëkat duhet të hiqet menjëherë. Këto vargje nuk duhet të merren fjalë për fjalë si komanduese të një asketizmi ekstrem. Duhet të mbahet mend se selia e mëkatit është shpirti, jo ndonjë organ i trupit fizik. *Hyni në jetë*. Shprehja paralele në 9,47 hyn në mbretërinë e Zotit. Këto terma janë të kundërtat e ferrit dhe duhet të kuptohet se i referohen jetës së të shpëtuarve në mbretërinë e përjetshme. Ferri është përkthimi i xhenenës greke, e cila nga ana tjetër është një transliterim i Hebraishtes *ge Hinom*, që do të thotë "lugina e Hinomit". Kjo ishte një luginë në jugperëndim të Jerusalemit e cila ishte e mallkuar sepse kishte qenë skena e adhurimit të Molokut. Më vonë, ai u bë vendi i hedhjes së mbeturinave të qytetit, ku digjen zjarret e vazhdueshme, duke i bërë mbeturinat në hi. Plehurat dhe mbeturinat e depozituara atje do të ishin infektuar me shumë krimba. Në mendimin hebre, kjo luginë u bë simbol i vendit të dënimit të përjetshëm.

48. Gjuha e këtij vargu është marrë nga LXX e Isa 66,24. Krimbi që nuk vdes është një figurë e të folurit e nxjerrë nga lugina aktuale e Hinomit, ku krimbat

punonin vazhdimisht. Është një pamje e torturave dhe shkatërrimit të pafund të ferrit.

49. Ky varg dhe sa më poshtë janë ndër më të vështirat në Ungjij. Së pari, duhet të theksohet se klauzola e dytë prej 9,49 ishte ndoshta një shtesë e mëvonshme, pasi ajo ka një mbështetje të dobët të dorëshkrimeve. Mund të ketë qenë një përpjekje marginale për të shpjeguar këtë pasazh të vështirë. Fjala hyrëse “për” (*gar*) normalisht do ta lidhte këtë thënie me atë paraardhëse, në këtë rast shërben për të mbështetur ose shpjeguar pohimin e mëparshëm. Atëherë mund të nënkuptojë që të gjithë ata që hyjnë në ferr do të ruhen, ashtu si i ruan kripa, përmes një përjetësie mundimesh.

50. Duke marrë fjalën kripë, të përdorur në 9,49 në lidhje me ferrin, Jezusi vazhdon duke thënë se pasuesit e Krishtit duhet të jenë si kripë, duke lejuar që ndikimi i tyre të ndihet në botë (krh. Mt 5,13). *Kini kripë në veten tuaj*. Ai i urdhëroi dishepujt të përshkoheshin me këtë ndikim pastrues. Në mënyrë që të jenë një ndikim i shëndetshëm, ata vetë duhet të jenë zotëruesit e kësaj shëndetësie. *Të ketë paqe*. Krishti përfundon me një aludim të fundit për mosmarrëveshjen mbi madhësinë e regjistruar në 9,34. Të dy urdhërimet janë në kohën e tashme, duke kërkuar një praktikë të qëndrueshme.

V. **Shërbesa e Krishtit në Pere.** 10,1-52.

Me një deklaratë Marku përmbledh rreth gjashtë muaj të shërbesës së Krishtit (v. 1). Përmendja e tij e Judesë përfshin periudhën e mëvonshme të Judesë, e regjistruar kryesisht në Gjn 7,10 – 10,39 dhe Lk 10,1 – 13,21; referimi në anën më të largët të Jordanisë ka të bëjë me shërbimin në Pere, pjesa më e madhe e së cilës raportohet në Lk 13,22 – 19,28. Ngjarjet e Mk 10,2-52 janë në të vërtetë ngjarjet përmblylëse të kësaj periudhe në Pere (krh. Lk 18,15 – 19,28).

A. **Diskutime mbi divorcin, fëmijët dhe pasurinë.** 10,1-31.

Këto biseda ndoshta kanë ndodhur diku në Pere. Nuk jepet asnjë vend i saktë. Në 10,2-12 Krishti iu përgjigj marrjes në pyetje të farisenjve lidhur me ligjshmërinë e divorcit; 10,13-16 tregon qëndrimin e Jezusit ndaj fëmijëve; dhe 10,17-31 regjistron ardhjen e sundimtarit të ri të pasur dhe diskutimin rezultues të pasurisë.

1. *Prej andej*. Jezusi u largua nga Kafarnaumi, ku ishte ndalur pak në shtëpinë e Pjetrit (9,33). Këtu ekziston një problem i rëndësishëm teksti në lidhje me shprehjen Judaea nga ana e largët e Jordanit. Dëshmia e dorëshkrimit favorizon leximin e Judesë dhe anën më të largët të Jordanisë. Në fillim ky duket të jetë një tekst i pamundur, pasi duket se ka përmbysur rendin natyror të Peresë dhe Judesë. Duke ardhur nga Galileja, Jezusi do të kishte kaluar së pari Perenë, dhe pastaj përmes Judesë. Sidoqoftë, kjo vështirësi hiqet duke parë 10,1 si një përmbledhje të periudhës së mëvonshme të Judesë dhe periudhave Pereane të shërbesës së Krishtit. Pas periudhës së tërheqjeve, Jezusi shkoi i pari në Jude për tre muaj; atëherë ai shkoi në Pere për afërsisht të njëjtën gjatësi kohe. Kështu, renditja në përmbledhjen e Markut – së pari Judeja dhe pastaj Pereja – është e saktë. Si e kishte zakon. Folja e mësuar (gr. kohë e pakryer) tregon një dukuri të vazhdueshme. Për shembuj të këtij mësimi, shihni fragmente të tilla si Lk 13,22 – 18,14.

2. Pyetja e bërë nga farisenjtë kishte të bënte me një nga temat e debatuar të asaj dite. Skribët që ndoqën Hillelin thanë se një burrë mund të divorcohej nga gruaja e tij për pothuajse çdo arsye. Ndjekësit e Shammait, nga ana tjetër, këmbëngulën se divorci ishte i ligjshëm vetëm në rast të shkeljes së kurorës. Joshëse. E njëjta fjalë greke mund të thotë ose “të tundosh” ose “të provosh”. Pyetja e tyre u vu me një motiv të fshehtë për të provuar Krishtin.

4. *Lejohet*. Kjo është, Moisiu lejoi divorcin. Rregullorja e Moisiut gjendet në Ligjin e Përtërirë 24,1. Duhet të theksohet se farisenjtë nuk thanë gjendjen në të cilën Moisiu lejoi divorcin.

5. *Për arsye të kryeneçësisë suaj*. Përcaktimi i Moisiut në të vërtetë nuk ishte një urdhër, por një lëshim për shkak të gjendjes shpirtërore të pakënaqshme të njeriut. Ishte një përpjekje për të rregulluar dhe kontrolluar divorcin sesa për ta inkurajuar atë.

6-8. Deklarata që fillon nga Zoti (v. 6) dhe përfundimi do të jetë një mish (v. 8) është marrë fjalë për fjalë nga Zanafilla 1,27; 2,24 (LXX). Gjendja që ekzistonte në fillim është tregues i idealit të Zotit. Ai nënkuptonte që martesë të ishte një bashkim i përjetshëm në të gjitha rastet.

11. Burri, në këtë rast, shkel kurorëshkelje ndaj saj, jo për shkak të divorcit, por për shkak të rimartësës. Edhe pse ai ka kaluar procedurën ligjore të divorcit, në sytë e Zotit ai është ende i martuar me gruan e tij të parë. Mateu shton përjashtimin e kurvërisë (Mt 19,9).

13. *Ja sillnin fëmijët që të vinte dorën mbi ta, por nxënësit ua ndalonin*. Ngjarjet e regjistruara në këtë varg me siguri kanë ndodhur në shtëpi (krh. v. 10). *Fëmijët*. Qëndrimi i dishepujve duket të jetë bazuar në konceptimin se koha e Zotit ishte kopsht zoologjik i vlefshëm për t'u humbur fëmijëve.

14. *Jezusi ishte i indinjuar*. Ungjilli i Markut është unik në përshkrimin e tij të emocioneve të Krishtit. Ndalimi i Jezusit do të thotë fjalë për fjalë, *Ndaloni së ndaluar*. Arsyeja që ai ofron për veprimin e tij është se mbretëria e Zotit përbëhet nga persona të tillë. Është e qartë se ai kishte në mendje mbretërinë e tanishme, shpirtërore.

16. Moshë e këtyre fëmijëve sugjerohet nga fakti që Jezusi i mori ata në krahë. Ai i bekoi ata është një folje e përbërë që përshkruan nxehtësinë e ndjerë në zemër me të cilën Krishti shpalli fjalët e bekimit (krh. Zan. 14,19,20; 27,26-29; 48,15-20).

17. Biseda me sundimtarin e ri të pasur u zhvillua ndërsa Jezusi po largohej nga shtëpia ku ishte vendosur, ndoshta diku në Pere (krh. v. 10). Marku thjesht thotë se erdhi një person që vraponte, por ai nuk përmend që ai njeri ishte një sundimtar i ri i sinagogës. Këto fakte janë siguruar nga Mateu dhe Luka. *Mjeshtër* Kjo është fjala për “mësues” (*didaskale*). Ai e konceptoi jetën e përjetshme si diçka që mund të fitohej duke bërë mirë (Mt 19,16).

18. Pyetja, *Pse më quani mirë?* kishte për qëllim ta çonte të riun të merrte parasysh identitetin e vërtetë të Jezusit. Ishte një pohim indirekt i hyjnisë së Tij, pasi që mirësia ose pamëkatësia është një cilësi e Zotit vetëm.

19. Krishti citoi disa nga urdhërimet pa marrë parasysh rendin e tyre në Dal. 20. *Urdhërimi, Mos mashtro*, mund të synojë të përfaqësojë urdhërimin e dhjetë, që ka të bëjë me lakminë. Qëllimi i tërheqjes së vëmendjes ndaj Ligjit

ishte t'i tregonte të riut paaftësinë e tij për të fituar jetën e përjetshme me anë të veprave të mira.

20. *Të gjitha këto i kam zbatuar që prej rinisë sime.* I riu mund të bënte me të vërtetë një pretendim të tillë, por drejtësia e tij ishte një bindje e jashtme. Ishte si drejtësia e skribëve dhe farisenjve (Mt 5,20; krhs. Fil 3,6)

Jezusi e shikoi me vëmendje dhe me kujdes, dhe i vuri krahët rreth tij. Pa dyshim që Ai e njohu sineritetin e kërimit të burrit për diçka për të përmbushur nevojën e tij shpirtërore; Ai e pa potencialin e përfaqësuar në këtë udhëheqës të ri të drejtë. Pastaj Ai shkoi në zemër të problemit të njeriut, përkushtimin e tij ndaj pasurisë së tij sesa ndaj Zotit. Aty ishte e vetmja gjë që i mungonte. Në mënyrë që të ndjekë Jezusin, ai duhet të heqë pengesën, dashurinë e tij për para. Nuk ishin vepra bamirësie që do të fitonin për të jetën e përjetshme; po identifikohesh me Krishtin.

23. Zoti nuk e mohoi mundësinë që një person i pasur mund të shpëtohet; ai thjesht tha se është e vështirë. Mbretëria e Zotit është mbretëria e tanishme, shpirtërore, e përbërë nga njerëzit e rilindur të Zotit (Gjn 3,3.5).

25. Ideja që syri i një gjilpëre, të përmendur këtu, ishte një portë e vogël përmes së cilës një deve mund të hynte vetëm në gjunjë është gabim. Fjala për gjilpërë i referohet posaçërisht një gjilpëre qepëse. Për më tepër, Jezusi nuk po fliste për atë që njeriu e konsideron të mundshme, por për atë që duket të jetë e pamundur (krh. v. 27). Me njeriun e pasur është e pamundur që një deve të kalojë nëpër syrin e një gjilpëre qepëse.

29,30. *Me të vërtetë* prezanton një deklaratë sigurie solemne. Fjala grua është harruar në tekstet më të mira greke. *Njëqindfish*. Artikujt e numëruar këtu mund të merren fjalë për fjalë për t'iu referuar gjërave të tilla si shumë shtëpi që do të hapen për shërbëtorët e Zotit dhe shumë marrëdhënie të reja në shtëpinë e Perëndisë. Ose mund të merren si figurativisht duke përshkruar bekimet e shumta shpirtërore që Zoti grumbullon mbi ata që e ndjekin atë me flijim. Bota që do të vijë, në gjuhën origjinale, është epoka e ardhshme. Ai i referohet gjendjes së përjetshme që do të fillojë nga ardhja e dytë e Mesisë dhe ngjarjet që lidhen me të, të tilla si Dita e Zotit, gjykimet kataklizmike, Mijëvjeçari dhe vlerësimi i fundit.

B. Bisedë në rrugën për në Jerusalem. 10,32-45.

Diskutimi i regjistruar në këto vargje u zhvillua diku në Pere ndërsa Jezusi po shkonte, për herë të fundit, në Jerusalem. Përsëri ai përsëriti pohimet në lidhje me vdekjen dhe ringjalljen e tij (v. 32-34), duke u përpjekur duke përsëritur t'u bënte përshtypje fakteve dishepujve të tij. Dhe përsëri tundimi për të kërkuar vetë-përparim i mundi dishepujt (v. 35-45).

32. Ky udhëtim për në Jerusalem ishte, siç e dinte Jezusi, ai që do ta çonte deri në vdekje. Fakti që Jezusi shkoi para tyre, duke ecur vetëm, ishte një largim befasues nga praktika e tij e zakonshme e shoqërimit me dishepujt e tij. Pa dyshim që kishte diçka në lidhje me shkathtësinë e tij të çuditshme që i mahniti dhe i trembi. Kohët e përdorura këtu tregojnë se kjo ishte një situatë e vazhdueshme që vazhdoi për disa kohë.

33,34. Një përparim përtej parashikimeve të mëparshme është i dukshëm në numrin e detajeve të dhëna (krh. 8,31; 9,31). Vini re deklaratën, ne ngjitemi në

Jerusalem, e cila tregon se përmbushja e këtyre parashikimeve do të vinte gjatë kësaj vizite në qytet. Megjithatë, dishepujt ende nuk e kuptuan atë që Krishti po përpiqej t'u shpjegonte atyre (Lk 18,34). Koncepti i tyre për Mesinë i bëri ata të mendojnë vetëm në termat e lavdisë dhe mbretërisë (krh. Mk 10,35-37). Ata nuk e kuptuan që shërbimi i Shërbëtorit Pësimtar duhej të ndodhte i pari.

35. Mateu thotë se Jakobi dhe Gjoni erdhën me nënën e tyre dhe e bënë kërkesën e tyre përmes saj (20,20). Kjo mund të tregojë se kjo kërkesë e vetkërkimit e dy dishepujve ndoqi menjëherë mësimet e Shpëtimtarit në lidhje me vdekjen e tij.

37. Dora e djathtë e një mbreti ishte vendi i nderit, dhe dora e majtë ishte tjetër me rëndësi. Në lavdinë Tënde. Ose, në mbretërinë tënde (Mt 20,21), e cila shpjegon se dishepujt kishin në mendje lavdinë e mbretërisë mesianike.

38. Zoti, duke pranuar që ata kërkuan në padijeni, filloi t'u tregonte atyre se shpërblime të tilla duhen fituar. Kupa dhe pagëzimi flasin për vuajtjet e Krishtit, në të cilat dishepulli duhet të jetë i aftë dhe i gatshëm të hyjë. Në Gjetseman ai foli për vdekjen e tij si një "kupë" (14,36); në 12,50 Lk termi "pagëzim" është një shifër për vuajtjen dhe vdekjen.

40. Nderimet e dorës së djathtë dhe të majtë nuk duhet t'u jepen miqve si favor. Një shpërblim i tillë duhet të shkojë për ata për të cilët është përgatitur, domethënë për ata që e fitojnë atë me besnikëri në jetë dhe shërbim.

42. Ky spektakël i keq i ambicies egoiste u bë një rast që Zoti të ritheksojë natyrën e madhështisë së vërtetë (krh. 9,35). Së pari, ai u kujtoi të Dymbëdhjetëve standardin botëror të madhështisë. Është zakon që sundimtarët e botës pagane të ishin diktatorë të vegjël.

43. Por ky nuk duhet të jetë zakon mes pasuesve të Krishtit. Përkundrazi, ai që do të ishte i shkëlqyeshëm duhet të jetë shërbëtor për bashkëbesimtarët e tij.

45. Vetë Jezusi ishte shembulli më i lartë i atij që manifestoi madhështinë e vërtetë. Ai që ishte Mesia i Zotit (Biri i njeriut; shih më 2,10) mund të ketë pohuar të drejtën e tij për t'u shërbyer nga njerëzit. Në vend të kësaj ai erdhi për të shërbyer dhe për të dhënë jetën e tij për njerëzimin. *Një shpërblim.* Kjo fjalë domethënëse ishte e zakonshme në botën greke të kohës së Jezusit, ku u përdor për t'iu referuar çmimit të paguar për të liruar një skllav. Ky ishte çmimi i kërkuar nga një Zot i shenjtë në mënyrë që drejtësia të kënaqej në faljen e mëkateve. Si rezultat i kësaj pagese, besimtari çlirohet nga mëkati dhe Satani. Për shumë. Parafjala greke *anti* është përkthyer më saktë në vend të, siç dëshmojnë prova dërrmuese nga burimet greke.

C. **Shërimi i Bartimeut të Verbër.** 10,46-52.

Kjo pjesë tregon se si Jezusi, me dishepujt e tij, erdhi nga Pereja përtej Jordanit në Jeriko në Jude, ku ai rivendosi shikimin e Bartimeut, mrekullia e fundit shëruese e shërbesës së tij publike.

46. Turma përbëhej nga pelegrinë çifutë që ishin rrugës për në festën e Pashkës në Jerusalem, Jerikoja e ditëve të Jezusit ndodhej rreth 8 km në perëndim të Jordanit dhe 24 km në veri-lindje të Jerusalemit. Zona e qytetit kananit të kohës së Joshuas shtrihej 1,6 km në veri. Këtu ka një vështirësi në harmonizim. Mateu dhe Marku thonë se mrekullia ndodhi kur Jezusi doli nga Jeriko; Luka e vendos ashtu siç i ishte afruar Jerikos (18,35). Ndoshta zgjidhja

më e besueshme është se shërimi ndodhi kur Jezusi u largua nga vendi i Jerikos së vjetër dhe hyri në qytetin e ri të Jerikos. Vështirësia me këtë shpjegim është se nuk ka asnjë provë që Jerikoja i vjetër ishte i banuar në kohën e Jezusit. Ky problem lind, pa dyshim, nga mungesa jonë e informacionit të plotë historik dhe gjeografik. Mund të jemi të sigurt se nuk do të ekzistonte ndonjë mospërputhje nëse do të diheshin të gjitha faktet. Ndërkohë, divergjenca është një dëshmi e karakterit të pavarur të dy llogarive.

47. Lypësi i verbër, duke e quajtur Jezusin, birin e Davidit, po e njihte Atë si Mesia. Besimi se Mesia do të ishte pasardhës i Davidit ishte i zakonshëm në mesin e çifutëve të asaj dite.

48. Shumë vazhdonin ta urdhëronin (tekstin në Gr.) që të heshte. Ai, megjithatë, vazhdoi të bërtiste (kohë e pakryer) të gjithë më fort. Ai nuk pranoi të heshte.

49. Guximi. Folja do të thotë të jesh i guximshëm. Ishte sikur ata të thoshin: “Gëzohem”

50. Foljet e këtij vargu sugjerojnë me atë nxitim që Bartimeu iu përgjigj thirrjes. Ai hodhi mantelin, u hodh dhe erdhi te Jezusi. Kjo ishte mundësia e një jete të tërë dhe nuk guxon të lejohet të ikë. ^

51. Zoti. Fjala aramaike *rabbouni* e përdorur nga Maria Magdalena në Ringjallje (Gjn 20,16). Ishte një term i respektit të lartë, një formë e forcuar e “rabinit”, duke kombinuar, në një farë mase, kuptimet e mësuesit dhe të Zotit.

52. Shërimi ishte në përgjigje të besimit të burrit, i demonstruar, siç ishte, nga padurimi i tij këmbëngulës, nga njohja e Jezusit si Mesia dhe nga termi *rabbouni* (mësuesi ynë). Folja *anablepo* (marr shikimin) do të thotë të rikthehet shikimi, që tregon se burri nuk kishte qenë gjithmonë i verbër. *Feja jote të shpëtoi*. Fjala greke është *sozo*, që do të thotë “për të kursyer”, një term që përdoret shpesh në Ungjij për t’iu referuar shërimit fizik. Mund të parafrazohet: “Besimi juaj ju ka shëruar”.

VI. **Shërbimi Përfundimtar i Krishtit në Jerusalem.** 11,1 - 13,37.

Në këtë pjesë, Marku ka regjistruar veprimet dhe mësimet e fundit të Shpëtimtarit përpara mundimeve të tij. Të gjitha këto ngjarje ndodhën në Jerusalem dhe përreth tij. Këtu ndodhi “Hyrja Triumfale” dhe pastrimi i tempullit (11,1-26), polemikat e shumta me udhëheqësit çifutë (11,27-12,44) dhe ligjërimi i zgjeruar apokaliptik në Malin e Ullinjve (13, 1-37)

A. **Hyrja në Jerusalem dhe në tempull.** 11,1-26.

Nga kjo pikë e tutje, Krishti braktisi qëndrimin e kujdesshëm që e kishte bërë atë të tërhiqej nga zonat e tensionit dhe krizës së mundshme. Tani ai sfidoi udhëheqësit çifutë. Në hyrjen në Jerusalem ai provokoi haptazi mosmiratim dhe kundërshtim. Kjo ‘Hyrje Triumfale’ ishte plotësimi i profecisë rreth Mesisë (Zak 9,9).

I. Krahassimi me Gjn 12,1 zbulon se Jezusi erdhi i pari në Betani, ku kaloi natën. Të nesërmen e së shtunës ai hyri në Jerusalem. Betania shtrihej pak më shumë se 3 km në juglindje të Jerusalemit, jo shumë larg shpatit lindor të Ullinjve. Vendndodhja e Betanisë është më e vështirë, por provat më të mira duket se tregojnë një vend në rrëzë të shpatit lindor. Urdhri i Markut është i

kundërti i drejtimit të marrë nga Jezusi, por ai po shikon vendet e qyteteve nga këndvështrimi i Jerusalemit, i cili përmendet i pari. Gjoni jep arsye për të besuar se Jezusi arriti në Betani të Premten (12,1). Meqenëse udhëtimi për në Jerusalem ishte më shumë sesa udhëtimi i një dite të së shtunes, supozohet se Krishti e kaloi të shtunën në Betani dhe se ‘Hyrja Triumfale’ ndodhi të Dielën.

2. Fshati ishte Betpage, siç e bën të qartë Mt 21,1. Nuk dihet qartë nëse Jezusi e dinte për kërriçin nga vëzhgimi i mëparshëm ose nga perceptimi i mbinatyrshëm.

3. Duket se ai priste që pronari i kërriçit të dinte kush ishte Zoti dhe do të ishte i gatshëm t’ia jepte kafshën atij. Tekstet e preferuara greke lexojnë, dhe menjëherë ai do ta dërgojë përsëri këtu, një premtim nga ana e Jezusit për kthimin e kafshës. Mateu thotë se kishte dy kafshë, një gomar dhe një kërriç (21,2),

7. Rrobat e vendosura mbi kërriç ishin mantel ose rroba të jashtme, ngjyrat e ndritshme të cilave do t’i jepnin kërriçit pamjen e mbajtjes së pjesëve të familjes mbretërore.

8. Të tjerët shtrinë rrobat e tyre në rrugë, duke bërë një qilim mbretëror për procesionin. Akoma të tjerët sollën gjethe, të cilat i shpërndanë në shteg. Gjoni i përshkruan ato si degë palme (12,13). Kujton mirëseardhjen që Juda Makabe fitoi përsëri.

9. Turma rrethoi Zotin; disa shkuan para tij; të tjerët ndoqën. Dhe ata vazhduan të qanin (gr. kohë e pakryer), *Hosana*. Ky është një transliterim i një shprehje hebraike që do të thotë, Na shpëto, lutem, që vjen nga Ps 118,25. Ishte bërë një term lavdërimi dhe brohoritjeje, si dhe një lutje për ndihmë. Lum ai që vjen ... është një citim i saktë nga LXX i Ps 118,26. Është një hebraizëm që do të thotë Mirësevini! Ky ishte një nga Psalmet Hallel që këndohej në lidhje me festën e Pashkës dhe ishte veçanërisht i përshtatshëm në këtë kohë. Se turma përdori fjalët në një kuptim mesianik, bëhet e qartë nga vargu tjetër.

10. Njerëzit menduan se mbretëria mesianike e Davidit ishte gati për t’u themeluar. Hosana në vendet më të larta pa dyshim do të thotë: “Na shpëtoni ju që jeni në qiejt më të lartë”. Është një thirrje drejtuar vetë Zotit.

11. JEZUSI HYRI ... NË TEMPULL. Fjala *hieron* i referohet të gjithë kompleksit të tempullit, duke përfshirë oborret dhe hajatet. Kur vështronte rreth e rrotull, me siguri sytë e tij do të futeshin në kabinat e këmbyesve të parave dhe të shitësve të pëllumbave, të cilat do të ishin objekt i pakënaqësisë së tij të nesërmen.

12. Të nesërmen. Kjo është, të hënën. Pasi kaloi natën në Betani, Zoti u nis përsëri për në Jerusalem.

13. Ishte normale që fiku në afërsi të Jerusalemit të fillonte të lëshonte gjethe të reja në pjesën e fundit të Marsit ose në fillim të Prillit, koha e Pashkës. Kjo pemë siç duket ishte lënë plotësisht jashtë, me ç’rast duhej të kishte pjekur fiq mbi të, megjithëse koha e fiqve të pjekur ishte në qershor. Se ishin gjethet ato që e bënë Jezusin të priste fruta bëhet e qartë nga fjala greke. Kjo është lidhja ara nënkuptuese, që do të thotë “pra”. Jezusi pa gjethet në një largësi dhe erdhi për të parë “nëse mund të gjente fruta”.

15. Ky është pastrimi i dytë i tempullit, në asnjë kuptim që nuk identifikohet me të parin, i cili ndodhi në fillim të shërbesës së Krishtit (Gjn 2,13-17). Ata që shisnin dhe blinin, këmbyesit e parave dhe ata që shisnin pëllumba ishin në

ujdi me Hananin dhe familjen e lartë priftërore. Kafshët u shitën për qëllime flijimi dhe këmbyesit e parave shkëmbyen monedhën e përbashkët për gjysmën e siklit të nevojshëm për të paguar taksën e tempullit. Megjithatë, tarifat e tepruara u akuzuan.

17. Citimi i Jezusit vjen nga Isa 56,7, ku profeti shpall shtëpinë e Zotit si një shtëpi lutjeje për të gjitha kombet, një vend i veçuar për johebrenjtë për të adhuruar Perëndinë. Jo vetëm që Zoti i akuzoi ata se përdhosnin tempullin duke e përdorur atë për biznes ose si rrugë që i bie shkurt dhe duke lënë pas dore johebrenjtë, por ai theksoi se ata bënë fitim të pandershëm nga çmimet tepër të padrejta që ata akuzuan. Ishte bërë një gropë hajdutësh. Marrë nga Jer 7,11.

20. *Në mëngjes*. Ky ishte mëngjesi i së martës dhe Krishti po kthehej përsëri në Jerusalem për atë ditë.

22. Rëndësia e vetme e mallkimit të fikut që gjenden Ungjijtë mund të gjendet në këto vargje. Jezusi e përdori atë si një shembull të besimit në Zotin. Çdo kuptim tjetër simbolik është pa justifikim biblik.

24. *Besoni*. Një domosdoshmëri e kohës së tashme, që bën thirrje për besim të vazhdueshëm. Dëshmitë superiore të dorëshkrimeve favorizojnë kohën kohë e kryer – ju e morët. Me fjalë të tjera, ne duhet të vazhdojmë të besojmë se Zoti na ka dhënë tashmë kërkesën tonë.

25. *Fal ... që Ati yt. . . mund te te falë*. Deklarata të tilla si këto, të cilat e bëjnë faljen e Zotit të varur nga falja jonë janë keqkuptuar si të natyrës legaliste. Sidoqoftë, Krishti këtu nuk u drejtohet vetvetes tek të pashpëtuarit, por dishepujve të tij, atyre që tashmë kanë hyrë në një marrëdhënie shpëtuese me veten e tij. Falja për të cilën ai flet nuk është akti fillestar i faljes i cili heq fajin e mëkatit. Është më tepër falja e një babai që rikthen shoqërinë. Çështja këtu është që një dishepull nuk mund të lutet në mënyrë të efektshme nëse një frymë pa falje ia ka prishur shoqërinë me Perëndinë.

B. **Kontradiktat përfundimtare me udhëheqësit hebrenj**. 11,27-12,44.

Debatet e regjistruara në këtë pjesë të gjitha u zhvilluan në një ditë të ngarkuar – të martën e javës së pasionit. Ata kishin të bënin me temat e mëposhtme, burimin e autoritetit të Zotit tonë (11,27-33); shëmbëlltyra e vreshtit dhe punëtorëve të vreshtave (12,1-12); një pyetje në lidhje me taksimin (12,13-17); ringjallja (12,18-27); urdhërimi më i madh (12,28-34); marrëdhënia e Mesisë me Davidin (12,35-40). Seksioni mbyllet me një tregim për dhuratën e vejushës nga dy monedha të vogla (12,41-44).

27. *Erdhi përsëri në Jerusalem*. Ky ishte mëngjesi i së martës. Komentet mbi fikun e tharë (v. 20-25) u thanë gjatë rrugës për në Jerusalem. *Kryepriftërinjtë*. Teknikisht kishte vetëm një kryeprift, por termi kishte përfshirë të gjithë ish-kryepriftërinjtë e gjallë. Në këtë rast, të paktën Hanani, vjehri i kryepriftit, Kajfa, do të ishte përfshirë.

28. Pyetjet e tyre ishin dy në numër, Çfarë lloji (*poïd*) autoriteti keni? Cili është burimi i këtij autoriteti? Me këto gjëra, zyrtarët iu referuan pastrimit të tempullit nga Krishti, (krh. Gjn 2,18). U tha që Tempulli mund të pastrohej vetëm nga Sinedri, nga një profet ose nga Mesia.

30. *Nga qielli*. Në përpjekje për të shmangur përdorimin e emrit Hyjnor, hebrenjtë shpesh përdornin termin “qiell” kur flisnin për Perëndinë.

31,32. Me anë të kësaj pyetjeje Jezusi i vendosi këta udhëheqës fetarë në brirët e një dileme. Nëse shërbesa e Gjonit ishte me prejardhje hyjnore, atëherë ata, si udhëheqës shpirtërorë, duhet të kishin qenë të parët që e besuan atë. Nëse, megjithatë, ata do të deklaroheshin se shërbesa e tij ishte me prejardhje njerëzore, ata do ta kishin zvogëluar Gjonin në një mashtrues dhe kjo do të kishte thirrur pakënaqësinë e njerëzve kundër tyre.

12,1 Shëmbëlltyra. Se Jezusi dha më shumë se një shëmbëlltyrë me këtë rast shihet nga një krahasim me Mt 21,28-32, ku historia e vreshtarëve gjakësorë paraprihet nga ajo e dy djemve. Hyrja në shëmbëlltyrë, siç gjendet në Mk 12,1, nxirret pa dyshim nga Isa 5,1,2. Fakti që vreshti atje ishte përfaqësues i Izraelit (Isa 5,7) u dha udhëheqësve çifutë idenë për interpretimin e shëmbëlltyrës së Jezusit. Mbrojtje Fjala e përdorur nga Marku do të thotë gardh; mund të ketë qenë një gardh guri ose mur. Vendi për lëngun e verës ishte një gropë ose një lug poshtë shtresës së verës me qëllim të kapjes së lëngut. Kulla ishte një kullë vrojtimi dhe vend magazinimi i kombinuar. Punëtorët ishin fermerë, në këtë rast prodhues të hardhisë, të përdorur këtu për të përfaqësuar udhëheqësit fetarë të Izraelit, siç ishin ata që u drejtohej nga Jezusi (krh. 11,27; 12,12).

2. Shërbëtori, si në 12,4,5, përfaqëson një profet të cilin Zoti e dërgoi në Izrael.

3. Fakti që ata e kapën dhe e rrahën atë është tregues i përndjekjes së profetëve të DhV (krh. Mt 23,34,37).

6. Një djalë, i dashur për të. Këto fjalë janë një përshkrim i qartë i vetë Krishtit (krh. 1,11; 9,7).

7,8 Komploti për ta vvarë ishte një përshkrim i skemës në të cilën u lidhën udhëheqësit çifutë në atë kohë për të vvarë Jezusin.

9. Parashikimi se pronari do të shkatërronte vreshtarët u përmbush në 70 pas Kr, kur romakët nën Titin shkatërruan Jerusalemin dhe i dhanë fund çdo dukjeje të vetë-qeverisjes që hebrenjtë kishin gëzuar më parë. Të tjerët, të cilëve do t'u jepej vreshti, përshkruhen më tej në Mt 21,43, ku Jezusi citohet të ketë thënë: Mbretëria e Perëndisë do të merret nga ju dhe do t'i jepet një kombi që jep frytet e saj. Kjo është një referencë e dukshme ndaj jo çifutëve dhe Kishës.

10. Pyetja, a nuk e keni lexuar, është shprehur për të pritur një përgjigje pozitive. Citimi në këtë varg dhe tjetri citohet fjalë për fjalë nga LXX e Ps 118,22,23. Guri është Krishti, i cili u refuzua nga ndërtuesit, udhëheqësit fetarë të çifutëve.

13. Në 12,13-17 Farisenjtë dhe herodianët e pyesin Jezusin në lidhje me pagimin e haraçit për Cezarin. Ky kombinim është i pazakontë, sepse farisenjtë kishin pak gjëra të përbashkëta me herodianët. Të parët ishin në mënyrë të pandryshueshme kundër çdo mbizotërimi të huaj, ndërsa të dytët ishin mbështetës të qeverisë së huaj të Herodëve. Një grup do të kishte kundërshtuar taksën romake; tjetri do ta kishte favorizuar. Motivi i këtyre komplotistëve të papajtueshëm ishte i fshehtë. Ata u përpoqën ta kapnin Krishtin në fjalët e tij ashtu si një gjahtar që kap pre e tij.

14. Ju jeni i paanshëm. Kjo ishte menduar të merrej në një kuptim kompliment, që do të thotë se mësimi i tij nuk u ndikua nga ajo që miqtë ose

armiqtë menduan. Homazhi në fjalë ishte një taksë sondazhi e cila duhej të paguhej personalisht në thesarin romak. A është e ligjshme? Ata donin që ai të përgjigjej në lidhje me drejtësinë ose padrejtësinë e taksës në sytë e Zotit.

15. Pse më tundoni? Zoti e perceptoi dilemën në të cilën ata kërkuan ta tërhiqnin. Ata menduan se nëse ai përgjigjej pozitivisht, populli hebre, i cili e urrente taksën e sondazhit, do të ngrihej dhe do të refuzonte atë dhe pretendimet e tij; por nëse ai u përgjigj negativisht, ai mund të akuzohej për kundërshtim të Romës. Kjo monedhë ishte denari, me të cilin duhej paguar taksa.

17. Për privilegjet e siguruara nga qeveria romake, njerëzit ishin të detyruar për të ndihmuar në mbështetjen e asaj qeverie (krh. Rom 13,1-7). Me të njëjtën argument, ata gjithashtu duhet të paguanin detyrimet e tyre ndaj Zotit. Dhe nuk ka mospërputhje në pagimin e dy borxheve, sepse të dy pagesat janë për përmbushjen e vullnetit të Zotit. Një përgjigje e tillë e shpërbëu plotësisht dilemën e pritur, me rezultatin që pyetësit u mahnitën plotësisht (të mrekulluar, *ekzethaumakson*, një fjalë e shtuar për habi të madhe).

18. Pyetja e saducenjve (v. 18-27) lidhej krejt natyrshëm me ringjalljen, të cilën Jezusi e mësoi dhe ata e mohuan. Për saducenjtë nuk kishte asgjë të tillë si ekzistencë pas vdekjes. Ata gjithashtu mohuan realitetin e engjëjve dhe shpirtrave (Veprat 23,8). Në të vërtetë as saducenjtë as samaritanët nuk besuan në ringjallje. Esenët besonin vetëm në mbijetesën e shpirtit, kurse farisenjtë nuk besonin në një trup mbinatyror. Ky ishte një argumentim që saducenjtë përdornin kundër farisenjve.

19. Moisiu shkroi. Një deklaratë e lirë e ligjit levirate të martesës gjendet në Lp 25,5-10. Nëse një burrë vdiste pa fëmijë, vëllai i tij do të martohej me gruan e tij, dhe djali i parë i asaj bashkimi atëherë quhej fëmija i burrit të vdekur.

23. Problemi i ngritur duket i papërgjegjshëm. *Në ringjallje. . . gruaja e kujt do të jetë. . . ?* Mundësia e një ringjalljeje supozohet nga saducenjtë si bazë për argumentin e tyre. Qëllimi i pyetjes ishte që të përpiqet të provojë pamundësinë e një ringjallje duke e reduktuar atë në një absurditet.

24. *Gabim*. Folja greke do të thotë të gabosh. Ata po gaboheshin (ose, po e humbnin veten) për dy arsye. Një, ata nuk e kuptuan se çfarë mësuan Shkrimet e Shenjta në lidhje me ringjalljen (v. 26,27). Dy, ata nënvlerësuan fuqinë e Zotit për të ringjallur të vdekurit dhe për të zgjidhur të gjitha vështirësitë në dukje të lidhura me idenë e një ringjalljeje.

25. Me këtë deklaratë të vërtetë Jezusi zhduku problemin e tyre të dukshëm. Ata kishin marrë gabimisht vazhdimin e marrëdhënieve martesore pas ringjalljes. Në vend të kësaj, shpjegoi Krishti, njerëzit do të kenë të njëjtat marrëdhënie si engjëjt. Nuk do të ketë nevojë për bashkim bashkëshortor dhe as riprodhim të fëmijëve.

26. Pyetja, a nuk e keni lexuar, pret një përgjigje pohuese, sepse Krishti e dinte mirë që këta saducenj ishin plotësisht të njohur me Pesëlibërshin. Ai iu referua posaçërisht Dal 3,6, duke cituar LXX.

27. E vërteta e demonstruar këtu është fakti i pavdekësisë. Të jesh Zoti i Abrahamit do të thotë të jesh në shoqëri me Abrahamin. Prandaj nuk është e mundur të jesh Zoti i të vdekurve, por vetëm i të gjallëve. Kështu, kur Zoti foli nga shkurret që digjej, megjithëse patriarkët kishin vdekur për vite me radhë, ai

ishte akoma në shoqëri me ta. Argumenti i Krishtit atëherë supozon se meqenëse ka jetë pas vdekjes, kjo është e mjaftueshme për të provuar se ringjallja do të pasojë. Ekzistenca e përsosur njerëzore kërkon bashkimin e shpirtit me trupin.

28. Pyetja në lidhje me urdhërimin kryesor (v. 28-34) erdhi nga një prej skribëve. Ai, pa dyshim, ishte farise, sepse e miratoi përgjigjen e Jezusit për saducenjtë. Duket se nuk ka asnjë motiv të fshehtë në këtë hetim (krh. Vv. 28,32-34).

29,30. Jezusi nuk shkon në traditat e skribëve për përgjigjen e tij, por në Ligjin e shkruar, në Lp 6,4,5. Citimi është marrë nga LXX, me shtimin e fjalëve “dhe me gjithë mendjen tënde”. Mendja dhe zemra janë vërtet e njëjta gjë në mendimin hebraik. Fjalët: *Dëgjo, Izrael; Zoti, Zoti ynë, është një Zot*, nga besimi i njohur si “*Shema*” dhe që recitohet çdo ditë nga çifutë të devotshëm. Ai pohon parimin dallues të besimit hebraik, se Zoti është një. Kuptimi i këtij urdhri për të dashur Zotin është që ai të dashurohet me të gjitha fuqitë dhe kapacitetet e njeriut. Kjo është themeli dhe përmbledhja e detyrës totale të njeriut ndaj Zotit.

31. Urdhërimi i dytë citohet fjalë për fjalë nga Lev 19,18 (LXX). Po kështu, këtu është baza dhe shumica e detyrimit të njeriut ndaj njeriut. Këto dy urdhërime janë themelore për mësimet e të gjithë Ligjit dhe Profetëve (Mt 22,40).

34. Krishti e deklaroi njeriun të ketë një lloj mirëkuptimi shpirtëror, i cili, nëse vazhdon, do ta çonte atë në mbretërinë e Perëndisë. Mbretëria e tanishme, shpirtërore, e cila hyn nga besimi dhe lindja e re, ka këtu parasysh (krh. Gjn 3,3,5). Marku e mbyll rrëfimin e tij për këtë diskutim me një deklaratë të fortë që tregon se sa plotësisht Krishti kishte heshtur kundërshtarët e tij. Askush nuk po guxonte ta pyeste më gjatë. Kurrë më nuk u përpoqën ta kapnin Krishtin me një enigme teologjike ose ligjore.

35. Sidoqoftë, Krishti ende nuk kishte përfunduar me kundërshtarët e tij. Ai kishte një pyetje për ta në lidhje me marrëdhënien e Davidit me Mesinë (v. 35-40). Citimi i mësimit të skribëve përfaqëson pikëpamjen standarde hebraike se Mesia do të ishte pasardhës i Davidit.

36. Citimi është marrë nga Ps 110,1 (LXX), një pasazh të cilin hebrenjtë e kishin njohur prej kohësh si mesianik. Me hyrjen e tij në fragment, Krishti pohoi autorësinë Davidike si dhe frymëzimin hyjnor të psalmit. Qëllimi i tij në përdorimin e fjalëve të Davidit ishte të nxirrte nga Shkrimi vetë të vërtetën e hyjnisë së Mesisë.

37. Fakti që Jezusi vuri në dukje ishte se Davidi e quajti Zot. Atëherë, si mund të jetë Mesia thjesht një bir njerëzor i Davidit? Mateu thotë se askush nuk ishte në gjendje t’i përgjigjej kësaj pyetjeje (22,46). Megjithatë, qëndronte para tyre, Biri i mishëruar i Zotit, Mesia i Izraelit, ishte vetë përgjigja e personifikuar. Ai ishte një pasardhës i Davidit “sipas mishit” dhe Birit të Zotit “sipas frymës së shenjtërisë” (Rom 1,3,4).

38. Fjala jonë “mësimdhënie” përfaqëson kuptimin e Markut më saktë. Veshja e gjatë ishte rroba e gjatë që rrjedh nga një person i pasur ose nga një dinjitar. Përshëndetjet shpjegohen në Mt 23,7.

39. Dhomat e sipërme përshkruhen më mirë si vendet (kolltukët) e nderit në bankete.

40. Pavarësisht nga njohja e tyre si udhëheqës të nderuar të komunitetit, skribët ishin në të vërtetë fajtorë për llojin më të neveritshëm të pandershmërisë. Ata bënë lutje të gjata në shtëpitë e të vejave për të fshehur faktin se ishin të përfshirë në skema të shtrembëra për t'i privuar nga shtëpitë e tyre.

41. I vendosur në zonën e tempullit i njohur si Oborri i Grave, thesari përmbante trembëdhjetë arka në formë borie për depozitimin e dhuratave dhe taksën e tempullit. Duket se Jezusi vazhdoi të shikonte dhënien për ca kohë dhe se ai vuri re një numër të pasurish duke bërë dhurata

42. Nga sinonimet greke për varfërinë, Marku zgjodhi një fjalë përshkruese të gjendjes lypëse të një varfëri në mënyrë që të karakterizonte këtë ve të varfër. Ajo dha një shumë të barabartë me dy qindarkë. Ishte më e vogla nga monedhat e bakrit.

44. Parimi i shpallur nga Zoti ynë me këtë rast është që një dhuratë të vlerësohet jo nga madhësia e saj, por nga një krahasim i dhuratës me shumën totale të poseduar nga dhuruesi. Një dhurim i madh nga bollëku mund të jetë më pak domethënës sesa një dhurim i vogël nga varfëria. Kjo grua dha dhuratën më të vogël të mundshme, por ishte më domethënëse se të tjerat, sepse ishte gjithçka që ajo kishte.

C. Apokalipsi i Ullirit. 13,1-37.

Diskursi në malin e ullinjve ndodhi të Martën pas përfundimit të polemikave në gjykatat e tempullit me udhëheqësit çifutë. Mund të ndahet në ndarjet vijuese, pyetjet e dishepujve (13,1-4); kushtet karakteristike të kësaj epoke aktuale (13,5-13); kriza e ardhshme (13,14-23); ardhja e dytë e Krishtit (13,24-27); udhëzime në lidhje me vigjilencën (13,28-37).

1. Në dritën e përshkrimeve të Josef Flavit për tempullin, nuk është për t'u habitur të gjesh një nga dishepujt që bërtet në lidhje me mënyrën e gurëve dhe ndërtesave. Josefi përshkruan gurët me madhësi 11,2 m me 3,6 m me 5,5 m. Ai më tej deklaroi se. . . pjesa e përparme ishte e gjitha prej guri të lëmuar, aq sa aftësia e tij për ata që nuk e kishin parë ishte e pabesueshme dhe për ata që e kishin parë ishte shumë e mahnitshme "(Antiq XV. xi. 3-5).

2. Jezusi përdori ndërtimin e fortë grek të dyfishtë negativ (ose mua) dy herë në këtë varg në mënyrë që të mohonte që një gur do të lihej mbi tjetrin. Ishte pozitivisht e sigurt që tempulli do të shkatërrohej plotësisht, një fakt i konfirmuar nga historia kur në 70 pas Kr. nën Titin, tempulli, së bashku me qytetin, u shkatërruan.

4. Këto gjëra. Një referencë e qartë për parashikimin e deklaruar në 13,2. Ka arsye për të besuar, megjithatë, se dishepujt gjithashtu kishin në mendje sekuencën e ngjarjeve të kohës së fundit. Pyetja e tyre e dytë e amplifikoi të parën në atë që kërkoi që të ndodhte shenja që do të tregonte se përmbushja ishte e afër. Nga Mateu mësojmë se dishepujt gjithashtu pyetën në lidhje me shenjën e ardhjes së Krishtit dhe të mbarimit të epokës (24,3).

5. Jezusi e filloi përgjigjen e tij duke pikturuar kushtet karakteristike të kësaj epoke të tanishme (v. 5-13). E para është prania e mashtruesve, ndaj të cilëve dishepulli duhet të ketë kujdes vazhdimisht (gr. kohë e paktyer).

6. Në emrin tim. Këto fjalë i referohen ardhjes së mesive të rreme, të cilët do të pretendojnë pozicionin dhe autoritetin që i përkasin vetëm Krishtit. Parashikimi është përmbushur në shumë raste. Ndoshta personazhi më i shquar që bëri një pretendim të tillë ishte Bar Kohba (132 pas Kr.).

8. Luftërat janë karakteristikë e pjesës së parë të 7 viteve të fundit të profecisë së Danielit, ashtu si tërmetet dhe uria. Nëse pranojmë që Jezusi ndoqi modelin e profecisë 70 javore të Danielit (Dan 9), atëherë profecitë e Jezusit nuk mund t'i referohen periudhës midis 70 pas Kr. dhe fillimi i javës së fundit të Danielit, e cila është akoma në të ardhmen. Fjala probleme është hequr nga dorëshkrimet më të mira greke. Të gjitha këto kushte përshkruhen si fillimet e hidhërimeve. Kështu, ato vendosen në kontrast të drejtpërdrejtë me fundin (v. 7). Fjala hidhërime në të vërtetë do të thotë dhimbje lindjeje, një term i përdorur nga çifutët për të përshkruar mundimet dhe mjerimet që do të çojnë në ardhjen e Mesisë.

9. Dishepulli është urdhëruar të ketë kujdes, domethënë të jetë vazhdimisht në gatishmëri (gr. kohë e pakryer). Këshillat. Fjalë për fjalë sanhedrin. Arrestimet dhe rrahjet e parathënë këtu fillojnë të gjejnë përmbushjen e tyre në librin e Veprave (krh. 4,5 e gj.; 5,27 e gj.), Siç bëjnë edhe paraqitjet para sundimtarëve dhe mbretërve (krh. 12,1 fq. ; 24 , 1 + .; 25,1 +.). Këto paraqitje do të ishin për një dëshmi për ta (*autois*), jo kundër tyre. Merrni parasysh dëshminë e Palit për Feliksin (Veprat 24,24,25) dhe Agripën (Veprat 26).

10. Predikimi i Ungjillit nuk i referohet predikimit gjatë gjithë epokës së kishës, por një predikimi përfundimtar të Ungjillit drejtuar çifutëve në të gjithë botën gjatë pjesës së parë të periudhës së 7 viteve të fundit. Mateu 24,14 e mbyll fjalën me fjalinë, atëherë do të vijë fundi, duke iu referuar fundit të epokës.

13. Në mes të të gjitha shqetësimeve, zbritjes morale dhe përndjekjeve, qëndresa bëhet shenja e origjinalitetit shpirtëror. Fund. Meqenëse kushtet e përshkruara në 13,5-13 janë të epokës, "fundit" nuk i referohet këtu fundit të epokës, por përkundrazi fundit të jetës ose gjykimit. Në këtë kontekst çlirimi fizik nuk mund të nënkuptohet. Premtimi është se ai që duron do të shpëtohet shpirtërisht. Sidoqoftë, qëndrueshmëria nuk është baza e shpëtimit. Në përputhje me mësimet e përgjithshme të DhV, qëndresa duhet të shihet si rezultat i lindjes së re (krh. Rom 8,29-39; I Gjn 2,19). Një person i cili është rilindur dhe kështu qëndron pa mohuar fenë, me siguri do të përjetojë përfundimin e përvojës së shpëtimit.

14. Pasi vuri në dukje disa nga tiparet e spikatura të kësaj epoke, Krishti vazhdoi të përshkruajë krizën e ardhshme (v. 14,23). Neveria e shkretimit (d.m.th. idhulli që provokon shkretim) është një shprehje e marrë fjalë për fjalë nga Dan 12,11 (LXX). Gjendet gjithashtu me variacione të lehta në Dan 9,27; 11,31. Midis hebrenjve termi neveri u përdor për të përshkruar idhujtari ose sakrilegj (shih Ezk 8,9,10,15,16). Duket, pra, që edhe Danieli edhe Krishti po flisnin për një përdhosje të tmerrshme të Tempullit. Përmbushja e parë e përdorimit profetik të Danielit të termit, pretendojnë disa shkrimtarë, ishte ngritja e një altari për Zeusin në altarin e holokausteve me komandën e Antiokut Epifan në 168 p.e.s. (I Mak 1,54,59). Përdorimi i fjalëve nga Krishti i referohej menjëherë përdhosjes së tempullit nga romakët (70 pas Kr.). Duhet të mbahet mend se dishepujt kishin pyetur në lidhje me shkatërrimin e tempullit (Mk 7.3,2,4). Për

më tepër, udhëzimet e dhëna në 13,14b-18 duket se i përshtaten më së miri atij rasti. Sidoqoftë, lidhja e ngushtë e këtyre kushteve me ardhjen e dytë të Krishtit (v. 24-27) kërkon një zbatim shtesë për kohën e fundit. Kushtet e ditëve të Antiokut Epifan dhe të shkatërrimit romak të tempullit ishin paralajmërimet e ditëve të Antikrishtit menjëherë para kthimit të Krishtit (krh. II Sel 2,3,4; Apok 13,14,15). *Qëndrimi atje ku nuk duhet*. në Tempull (Mt 24,15). Shfaqja e përdhosjes së tmerrshme do të ishte një shenjë për banorët në Jude të iknin në male për të shmangur rrethimin e ardhshëm. Referenca specifike e këtij urdhri, si dhe e atyre në vargjet 15-18, ishte për shkatërrimin e Jerusalemit që do të vinte së shpejti (70 pas Kr.).

15,16. Nevoja për nxitim do të ishte aq urgjente sa nuk do të kishte kohë për të hezitur për të marrë ndonjë gjë për arratisjen.

17,18. Do të ishte një kohë shumë e vështirë për nënat e ardhshme dhe ato me bebe në krahë. Një ikje në dimër do të shtonte vështirësitë e një situatë tashmë të vështirë.

19. Ky përshkrim përmbledhës i mundimeve të atyre ditëve sigurisht që zbatohet për tmerret e 70 pas Kr., Siç do të tregojë një krahasim me Luftërat e Judenjve të Josef Flavit (*Parathënie*, 4; V, VI). Sidoqoftë, ka arsye për të besuar se Krishti vështroi përtej ditëve romake shtrëngimin e madh të fundit, i cili do t'i paraprijë ardhjes së tij të dytë të Krishtit. Kjo sugjerohet nga fjalët *as nuk do të jetë*, të cilat janë një përkthim i një mohimi të fortë grek (*ou me*).

20. Nuk është e mundur të kufizohet ky varg në situatën në 70 pas Kr. Asnjë nga shpjegimet e sugjeruara bazuar në një kufizim të tillë nuk është i kënaqshëm. Këtu ka elementë që tejkalojnë atë kohë dhe lidhen më saktë me mbarimin e epokës. Referenca për 'të zgjedhurit' duket se tregon për të shpëtuarit (jo vetëm hebrenjtë) gjatë ditëve të Mundimit të Madh pak para kthimit të Krishtit. Për hir të tyre Perëndia i ka shkurtuar ditët e asaj periudhe të mundimit të tmerrshëm.

22. Aq të guximshëm do të jenë këta mashtrues, saqë do të synojnë t'i mashtrojnë edhe të zgjedhurit. Sidoqoftë, klauzola, nëse do të ishte e mundur, tregon se është e paimagjinueshme që ata të kenë sukses. Për identifikimin e të zgjedhurve, shih Lk 18,7; Rom 8,33; Kol 3,12; 24,25. Profecia tani kalon në Ardhjen e Dytë (v. 24-27). Krishti e vendosi në mënyrë specifike këtë ngjarje të madhe në ato ditë pas asaj shtrëngimi, duke iu referuar padyshim kohës së përshkruar në 13,14-23. Kjo kërkon një nga dy shpjegimet. Ose Krishti do të vinte menjëherë pas 70 pas Kr. ose mundimet e vargjeve 14-23 kanë një referencë të dyfishtë, si për shkatërrimin e Jerusalemit nga Titi, ashtu edhe për Mundimin e Madh në fund të epokës. Meqenëse shpjegimi i mëparshëm është i pamundur, interpretimi i dytë shihet si çelësi për të kuptuar kapitullin në tërësi. Gjuha e përdorur për të përshkruar shqetësimet në qiej është marrë kryesisht nga DhV (krh. Isa 13,10; 34,4; Joel 2,10,30,31). Ndërsa është më së miri të shmangni një fjalizëm ekstrem këtu, nuk ka asnjë arsye për të mos kuptuar këto shprehje për t'iu referuar ndryshimeve aktuale qiellore që do t'i paraprijnë menjëherë ardhjes së Krishtit. Nuk është aspak e çuditshme që një ngjarje kaq e rëndësishme duhet të prezantohet në këtë mënyrë.

26. Ky është kthimi personal, trupor i Krishtit në tokë me fuqi dhe lavdi të madhe, i cili përshkruhet në fragmente të tilla si Veprat 1,11; 2 Sel 1,7-10; 2,8;

Apok 1.7; 19,11-16. “Në sfondin e një qielli të errët, Biri i Njeriut zbulohet në lavdinë e Shekinës të Zotit ...” Gjuha e përdorur këtu është nxjerrë nga Dan 7,13. Ata do të shohin. Ardhja e tij do të jetë e dukshme për të gjithë njerëzit.

27. Në këtë pikë do të ndodhë ringjallja e të vdekurve të drejtë dhe shndërrimi i shenjtorëve të gjallë (krh. I Kor 15,51-53; 1 Sel. 4,13-18). Atëherë ai do të mbledhë të zgjedhurit e tij, të shpenguarit e të gjitha epokave, të kaluara dhe të tashmet. Lidhur me fjalën e zgjedhur, shih në 13,22. Fjala *episynaxei*, mblidhen së bashku, është forma foljore e emrit *episynagoge*, “mbledhur së bashku”, në 2 Sel 2,1. Ata do të mblidhen te Zoti zbritës nga çdo pjesë e tokës (katër erërat), madje edhe nga skajet më të largëta (pjesa më e skajshme e tokës dhe e qiellit).

28,29. Pasi mbaroi përshkrimin e ngjarjeve në të ardhmen, Zoti u kthye në një diskutim të nevojës për vigjilencë (v. 28-37). Nuk ka asnjë tregues që Izraeli simbolizohet këtu nga fiku. Në vend të kësaj, shëmbëlltyra është një demonstrim i thjeshtë i së vërtetës që ngjarjet e ardhshme hedhin hijet e tyre para tyre. Kur këto gjëra të fillojnë të ndodhin, ne do të dimë se përfundimi është shumë afër. Gjërat të cilave u referohet Krishti janë ngjarjet e përshkuara në vargjet 14-25.

30. Shpjegimi më i natyrshëm i shprehjes, ky brez, është se i referohet brezit të njerëzve të gjallë kur Krishti po fliste. Gjatë jetës së tyre të gjitha këto gjëra do të ndodhnin në shkatërrimin e Jerusalemit në 70 pas Kr. Kjo ngjarje është përdorur nga Krishti si një pamje paraprake që parasheh, në të gjitha karakteristikat e saj thelbësore, fundin e epokës (krh. Mk 9,1).

32. Dita dhe ora e saktë e kthimit të Krishtit nuk dallohen njerëzisht. Në fakt, koha dihet vetëm nga Zoti Atë. Deklarata se Biri nuk e dinte kohën e konsumimit duhet të kuptohet në dritën e vetë-kufizimit të tij gjatë ditëve të kohës së tij në tokë (krh. Phil 2,5-8). Ai kishte marrë një pozitë të nënshtrimit të plotë ndaj Atit, duke i ushtruar atributet e tij hyjnore vetëm me lejen e Atit (krh. Gjn 8,26, 28,29).

33. *Kini kujdes*. Ky imperativ i tanishëm kërkon gatishmëri të vazhdueshme. E njëjta gjë është e vërtetë për foljen shiko, që do të thotë të mbash zgjuar. Një vigjilencë e tillë është e nevojshme sepse nuk e dimë kur këto ngjarje të kohës së fundit mund të na godasin.

35. Dishepulli duhet të shikojë vazhdimisht (gr. kohë e tashme). Kjo folje, si dhe ajo në vargun 33, do të thotë të jesh zgjuar. Ai bën thirrje për gatishmëri të vazhdueshme, në kontrast me gjumin ose përgjumjen. Në madje ... mesnatë. . . kur këndojnë gjelat..... në mëngjes Këto janë katër orët e natës ‘sipas llogaritjes romake.

36. Një vigjilencë e tillë është e nevojshme që Zoti të mos vijë kur nuk e presim. Kjo është ajo që ai do të thotë duke na gjetur duke fjetur. Për një person që nuk po shikon, ardhja e Krishtit do të jetë e papritur. Ai që është në gatishmëri do të shohë shenjat e kthimit të Zotit (v. 28,29) dhe nuk do të habitet.

VII. Ringjallja dhe Ringjallja e Krishtit. 14,1-16,20.

Rrëfimi i Markut lëviz tani në skenat e fundit të jetës së Krishtit në tokë. Këto ishin ngjarjet që rrethuan vdekjen dhe ringjalljen e tij. Ato ishin veprimet

që do të përmbushnin shëlbimin e përjetshëm për të gjithë njerëzit kudo që do ta merrnin atë.

A. **Tradhtia dhe devotshmëria.** 14,1-11.

Këto vargje fillojnë me një përshkrim të tradhtisë me të cilën priftërinjtë dhe skribët komplotuan vdekjen e Jezusit (v. 1,2). Përkundrazi; kjo pasohet nga një tregim prekës i përkushtimit të Marisë (v. 3-9). Pastaj, në kontrast edhe më të mprehtë, Ungjilltari tregon lidhjen e tradhtisë së Judës për të tradhtuar Zotin (v. 10,11).

1. *Pas dy ditësh.* Pika nga e cila u kuptuan këto dy ditë ishte ndoshta vonë të martën pasdite, në të cilën kohë udhëheqësit çifutë po kërkonin se si ta merrnin me vjedhje. Kjo do të vendoste darkën e Pashkës të enjten në mbrëmje.

3. *Koha ishte e marta në mbrëmje;* Krishti ishte kthyer në Betani për të kaluar natën. Ne nuk dimë asgjë për Simon ish-lebrozin përtej asaj që jepet në këto vargje, megjithëse disa e kanë identifikuar gabimisht atë me Simon Fariseun në Lk 7,36-50. Ata u përkulën në një divan në tryezë. Gruaja e historisë ishte Maria, motra e Martës (krh. Gjn 12,2,3). *hyri një grua me enë alabastri me erëra të mira nardi të pastër e të shtrenjtë* Kutia e alabastrës ishte një balonë me një qafë të gjatë që ishte shkëputur për të përdorur përmbajtjen. Teksti Grek është vaji më i mirë i përkthyer i nardit origjinal, i cili ishte një lloj parfume. Bima nard u përdor për të bërë parfum, *Shumë e çmuar.* Kostoja ishte afërsisht pesëdhjetë e pesë dollarë për një kile (krh. V. 5).

5. *Treqind denarë.* Kjo ishte një monedhë argjendi romake e cila ishte paga ditore e një punëtori bujqësie. Ata murmurisnin. Folja e përdorur këtu shpreh emocion të fortë, fillimisht do të thotë të gërhijsh. Një përkthim më ekspresiv do të ishte, ata filluan ta qortonin atë ashpër.

8. Ai shpjegoi arsyen e vërtetë të veprimit të Marisë. Vepra nuk ishte thjesht një akt devotshmërie, por një qëllim i vetëdijshëm për të vajosur Krishtin në pritje të vdekjes dhe varrimit të tij që po afrohej. Meqenëse Maria ishte ulur në këmbët e Jezusit dhe kishte dëgjuar me vëmendje mësimet e tij, ajo kishte kuptuar, madje më mirë se dishepujt, të vërtetën e vdekjes së tij të ardhshme.

10. Reagimi i Judës ndaj qortimit të Jezusit ishte tradhëtar. Një analizë e plotë e motiveve të burrit për të shkuar te kryepriftërinjtë nuk është e mundur me njohuritë tona të kufizuara. Luka e shpjegon atë duke thënë se Satani hyri në të (22,3). Ne e dimë se dashuria e tij për para ishte një arsye e pjesshme e tradhtisë (krh. Mt 26,14,15) e cila i kishte lejuar Satanit të vendoste një kontroll mbi të, të cilin ai më vonë e shfrytëzoi. Është gjithashtu e mundur që ai të ishte zhgënjyer nga dështimi i Krishtit për t'u ngritur krye kundër Romës dhe për të krijuar një mbretëri të lirë hebraike.

11. Shuma e parave që ata premtuan t'i jepnin ishte tridhjetë sikla argjendi (Mt 26,15), e cila do të vlente nga njëzet e njëzet e pesë dollarë. Ai kërkonte. Veprimi i vazhdueshëm (gr. kohë e pakryer). Që nga kjo kohë, Juda po kërkonte vazhdimisht momentin e duhur për ta tradhtuar.

B. **Vuajtjet e Jezusit.** 14,12-15,47.

Rrëfimi i Markut për vuajtjet dhe vdekjen e Krishtit mund të përshkruhet si më poshtë, ngjarjet rreth darkës së fundit (14,12-25); udhëtimi për në

Gjetsemane (14,2642); arrestimi (14,43-52); provat (14,53-15,15); kryqëzimi (15,1641); varrimi (15,42-47). Kronologjia e zakonshme supozon se e Mërkura ishte kaluar si një ditë pushimi në Betani dhe se ngjarjet e seksionit në shqyrtim ndodhën të Enjten dhe të Premten. Nuk është deklaruar në mënyrë të qartë se një ditë e tillë pushimi ka ndërhyrë, por një krahasim i të dhënave të Ungjillit e bën të domosdoshme të supozojmë se e bëri.

12. Dita e parë e bukës së ndorme, në fillim mendohet, të merret të nesërmen e Pashkës, ose 15 Nisanin (krh. Lev 23,5,6). Sidoqoftë, Marku e bën të qartë se po i referohet 14 Nisanit; ai thotë se ishte kur ata vranë qengjat e Pashkës (krh. Dal. 12,6). Dihet që Festa e Bukës së Ndorme konsiderohej se fillonte në ditën e Pashkës (krh. *Jos Antiq.* 11. xv. 1). Kjo ishte e enjte. Qengjat e Pashkës do të ishin vrrarë në pasdite, dhe darka e Pashkës do të hahej pas perëndimit të diellit në fillim të 15 Nisanit.

14. Pasi e ndoqën skllavin në shtëpi, dishepujt duhej t'i bënin kërkesën të zotit të shtëpisë. Kush ishte pronari nuk dihet. Disa kanë sugjeruar që shtëpia ishte e Markut, por ky është spekulim. Teksti grek gjithashtu lexon, *Ku është salloni im, ku do të mund të ha Pashkë me nxënësit e mi?* Duket se nga përdorimi i përemrit vector, Zoti më parë kishte bërë rregullime për përdorimin e dhomës. *Mund të ha Pashkën.* Disa, në bazë të deklaratave të caktuara në Ungjillin e Gjonit, supozojnë se darka nuk ishte Pashkë, por një para Pashkës (krh. Gjn 13,1,29; 18,28; 19,14,31). Sidoqoftë, është e qartë që Marku përfaqëson Krishtin si qëllim për të ngrënë Pashkën. Për më tepër, deklaratat te Gjoni nuk kërkojnë domosdoshmërisht pikëpamjen se Darka e Fundit i parapriu kohës së Pashkës.

16. Jo vetëm që Krishti kishte ndërmend të hante Pashkën, por Marku në mënyrë specifike thotë se dishepujt e përgatitën Pashkën. Kjo do të përfshinte vrasjen dhe pjekjen e qengjit dhe sigurimin e sendeve të tjera të përshkruara.

17. *Në mbrëmje.* Pashka u hëngra pas perëndimit të diellit, në fillim të pesëmbëdhjetë të Nisanit.

19. Pyetja, a jam unë? pritet një përgjigje negativisht dhe mund të përkthehet, Nuk jam unë, apo jo? Një krim kaq monstruoz u dukej i pabesueshëm njëmbëdhjetë. Mateu thotë (26,25) se Juda gjithashtu bëri pyetjen, por kjo ishte padyshim një përpyetje për të fshehur tradhtinë e tij.

20. *Në pjatë.* Për të ngrënë së bashku, dhe veçanërisht për të marrë pjesë në përmbajtjen e tasit të përbashkët, ishte një shenjë e miqësisë së ngrohtë. Në dritën e këtij zakoni, tradhtia e planifikuar e Judës zbulohet si akoma më e urryer.

21. *Siç është shkruar.* Shihni në 1,2. Pasazhi DhV të cilit Jezusi i referohej do të dukej se do të ishte ai që përshkruan tradhëtinë e tij, ndoshta Ps 41,9. Vini re se qëllimi sovran i Zotit, i shprehur në fjalët, është shkruar, nuk e liroi aspak Judën me përgjegjësi morale për veprën e tij.

22. Në darkën e Pashkës buka që përdorte Jezusi do të ishte ëmbëlsirat pa maja të përshkruara për festën. Kur Jezusi tha, Ky është trupi im, ai padyshim që donte të thoshte, “Kjo simbolizon trupin tim”. Trupi i tij fizik ishte akoma i pranishëm me ta. Kjo është e ngjashme me përdorimin simbolik që ndodh në Gjn 6,35; 8,12; 10,9. E njëjta gjë është e vërtetë për deklaratën e tij në lidhje me gjakun e tij (Mk 14,24).

23. *Kupa*. Nuk kemi asnjë mënyrë të dimë se cilën nga katër kupat e Pashkës përdori Jezusi. Në çdo rast, megjithatë, përmbajtja do të kishte qenë verë e përzier me dy të tretat e ujit.

24. *Testamenti i ri*. Si te Mateu ashtu edhe te Marku, tekstet më të mira greke e lënë fjalën për të re. Sidoqoftë, shih Lk 22,20; 1 Kor 11,25. Ndërsa fjala greke *diatheke* mund t'i referohet një testamenti ose testamenti, sfondi DhV i vërejtjes së Krishtit kërkon përkthimin, besëlidhjen (krh. Dal 24,8). Ky nuk është termi i përdorur për të shprehur një marrëveshje midis palëve të barabarta (*suntheke*). Vetëm Zoti nisi kushtet e besëlidhjes dhe njeriu mund të pranonte ose refuzonte vetëm. Gjaku i Krishtit është gjaku i besëlidhjes së re të premtuar në Jer 31,31-34 (krh. Heb 8,6-13). *Për shumë*. Ndërsa parafjala greke, *huper*, mund të thotë “në emër të”, ajo përdoret shumë herë për të kuptuar “në vend të”. Një specialist thotë se kjo është një nga dëshmitë më të qarta se Jezusi e shikonte vdekjen e tij si mëkëmbëse.

25. *Jo më shumë*. Një kuptim i fortë mohimi që Jezusi nuk do të pinte më kurrsesi me ta gjatë kësaj epoke të tanishme. Mbretëria e Zotit në këtë vërejtje është eskatologjike, ndoshta i referohet shoqatës në mbretërinë Mijëvjeçare që do të vendoset kur Krishti të kthehet (Apok. 20,4-6).

26. *Himni*, sipas përdorimit të Pashkës, do të kishte qenë një pjesë e Psalmeve *Hallel* (Ps 115-118). Udhëtimi për në Kopshtin e Gjetsemanit në malin e Ullinjve dhe tre sesionet e lutjes së Krishtit janë regjistruar në 14,26-42.

v. 27 *Të gjithë ju do të shkandulloheni në mua*. Folja *skandalizo* kishte për qëllim kapjen në kurth ose lak. Ajo erdhi për t'iu referuar, gjithashtu, veprimi të shkaktimit të dikujt për t'u penguar. Jezusi tha, pra, se ngjarjet e asaj nate do t'i merrnin të gjithë të pavetëdijshëm dhe do të provonin të ishin një lak ose një pengesë. *në mua*. Të lëshuara nga një numër i dorëshkrimeve më të rëndësishme greke. *Eshte shkruar*. Shihni në 1,2. Citimi është marrë nga Zech 13,7, duke u përkthyer lirisht nga teksti hebraik.

30. Krishti theksoi menjëherë këtë ngjarje – këtë ditë ... këtë natë. Gjithashtu ai iu drejtua Pjetrit me përemrin personal të theksuar, *ti*. Nga të gjithë dishepujt, Pjetri, megjithëse këmbënguli në besnikërinë e tij, do ta mohonte Zotin. Asnjë kontradiktë nuk duhet të imagjinohet me Ungjijtë e tjerë në lidhje me numrin e herëve të këndimit të gjelit. Të tjerët thjesht deklarojnë faktin se mohimi do të vinte para se të këndonte gjeli (ora e tretë e natës; shih në 13,35). Marku jep detaje shtesë duke përmendur numrin specifik të herëve që gjeli do të këndojë.

31. *Pjetri ngulte edhe më tepër në fjalën e vet*. Pjetri në mënyrë të përsëritur pohoi mburrjen e tij (gr. kohë e pakryer), dhe ai e bëri atë prerazi (me forcë). *Në çdo mënyrë*. Një përkthim i shkëlqyeshëm i greqishtes, i dyfishtë, negativ, që shpreh mohim të fortë. Me këtë, të gjithë dishepujt vazhduan të bien dakord (gr. kohë e pakryer, *elegon*).

33. *Në ankth të madh*. Kjo është një fjalë e fortë, që shpreh shqetësim dhe shqetësim të thellë emocional. Është përkthyer në mënyra të ndryshme (për t'u mërzhitur plotësisht, për të qenë i tmerruar, i tmerruar, i trazuar thellë). Marku i shton kësaj shprehjen, shumë të rëndë (*ademonein*), e cila flet për hutimin dhe shqetësimin.

34. Jezusi ishte i dëshpëruar dhe i pikëlluar deri në vdekjen e tij. Prandaj, ai u kërkoi atyre të qëndronin zgjuar, vigjilentë “),

35. Ora për të cilën u lut Jezusi ishte koha kur, në planin e Zotit, ai duhej të vuante dhe të vdiste si shlyerje për mëkatën (krh. Gjn 12,23,27; 13,1).

36. *Abba* është fjala aramaike për “babanë”. Kjo kupë u referohet të njëjtave gjëra si ora (v. 35). Ishte kupa e një vuajtjeje dhe vdekjeje që ishin më shumë se fizike. Agonia nga e cila Zoti u tkurr ishte agonia e shpirtit që rezultoi nga bartja e fajit të një bote të humbur. Vuajtja do të ishte vuajtje shpirtërore, një ndarje nga Zoti Atë (krh. Mk 15,34). Dhe për këtë u lut Krishti nëse do të ishte e mundur që Ati të përmbushë qëllimin e tij shëlbues me disa mjete të tjera. Sidoqoftë ai ishte nënshtruar përsosmërisht ndaj Atit, duke dashur vetëm vullnetin e tij.

38. Këtu Zoti shton urdhrin për t’u lutur (gr., vazhdoni të luteni) në mënyrë që ata të mos hyjnë në tundim. Ky rrezik duhet të interpretohet sikur i referohet posaçërisht testeve të ardhshme që lidhen me arrestimin dhe vdekjen e Zotit.

40. I rëndë. Fjalë për fjalë, sytë e tyre ishin të rënduar nga gjumi. Ata nuk kishin asnjë justifikim.

41. Ai erdhi tek ata herën e tretë pasi u lut edhe një herë (Mt 26,44). Është e vështirë të dihet se në çfarë kuptimi Jezusi donte të thoshte vërejtjen në lidhje me gjumin dhe pushimin. Disa e marrin si pyetje; të tjerët shohin në të një “lloj hidhërimi të trishtuar”. Tani që ai kishte dalë nga errësira e orës, ai nuk kishte më nevojë për sigurinë se ata në njëfarë kuptimi po përballeshin me gjyqin me të. Ky duket të jetë mendimi prapa fjalëve, Mjafton. është tradhtuar. Koha e tashme e cila duhet të përkthehet po tradhtohet, nënkupton që tradhtia po ndodhte pikërisht në atë moment.

43. Vargjet vijuese (43-52) rrëfejnë arrestimin e Krishtit. Turma drejtohej nga Juda, i cili e dinte që Jezusi shpesh tërhiqej deri në izolimin e Gjetsemanit (Gjn 18,2). Turma përfshinte disa nga grupi romak i garnizonuar në Jerusalem, si dhe policia e tempullit (Gjn 18,3). Pa dyshim që ushtarët ishin të armatosur me shpata dhe policia e tempullit me shkopinj. Kryepriftërinjtë, skribët dhe pleqtë ishin tre grupet prej të cilave ishte i bashkuar Sinedri, duke treguar që pala arrestuese ishte dërguar zyrtarisht nga ai organ.

45. Juda, në respekt tallës, luajti rolin e një dishepulli besnik, duke përshëndetur mësuesin e tij si Mjeshtër (gr., *Rabbi*) dhe më pas duke e puthur me zjarr. Folja greke për veprën e fundit është një formë e forcuar e fjalës së përkthyer “puthje” në vargun 44. Me këtë akt të intensifikuar të përkushtimit tallës, Juda vetëm shtoi fajin e tij.

48. Krishti i qortoi ata për trajtimin e tij sikur ai ishte terrorist.

49. Ky arrestim në një vend jashtë rrugës nën mbulesën e errësirës ishte krejtësisht i panevojshëm, pasi ai kishte qenë në tempull duke dhënë mësimë çdo ditë. Me anë të kësaj proteste Krishti vuri në dukje absurditetin e procedurave të tyre, duke ulur kështu arsyet e tyre për arrestimin dhe gjykimin. Megjithatë Zoti i kishte parashikuar veprimet e tyre dhe kishte parashikuar rrjedhën e ngjarjeve në shkrimet e shenjta (për shembull, krh. Isa 53,8,9,12). Prandaj, pavarësisht nga logjika e protestave të Krishtit, arrestimi do të lëshohej në gjyq dhe gjykimi në ekzekutim.

51. *E një djalosh, i mbështjellë trupit vetëm nie çarçaf.* Fjala greke *neaniskos* u përdor për burrat midis njëzet e katër dhe dyzet vjeç. Asnjë Ungjill tjetër nuk e regjistron këtë incident. Si pasojë, ne nuk kemi asnjë informacion të mëtejshëm në lidhje me identitetin e personit. Shpesh është sugjeruar, ndodhta saktë, që Marku po i bënte një referencë të mbuluar vetvetes. Duket se nuk ka asnjë arsye tjetër pse u përfshi kjo ngjarje e parëndësishme.

52. Lakuriq. Fjala *gymnos* nuk do të thotë domosdoshmërisht lakuriq; ajo u përdor gjithashtu për të përshkruar një person të veshur vetëm me ndërresë.

53. Këtu tregimi kthehet në sprovat hebraike dhe romake të Krishtit (14,53 – 15,15). Marku lëviz menjëherë në llogarinë e gjyqit të natës para Sinedrit (v. 53-65). Se trupi shqyrtues ishte Sinedri, tregon prania e të gjithë kryepriiftërinjve, pleqve dhe skribëve. Kryepriifti në këtë kohë ishte Kajfa, emri i të cilit ishte Jozef, i mbiquajtur Kajfa - “hetuesi”).

54. Mbase ngaqë ishte i vendosur të përmbushte mburrjen e tij të besnikërisë, Pjetri e ndoqi Jezusin. Megjithatë, frika e mbajti atë në një largësi, dhe si rezultat ai nuk ishte në gjendje të hynte në shtëpinë e kryepriiftit me turmën. Fjala e Markut e përkthyer si pallat është *aule* dhe në të vërtetë i referohet një oborri. Gjoni shpjegon (18,15, 16) se një dishepull tjetër i siguroi hyrjen Pjetrit. Shërbëtorët me të cilët ai ishte ulur ndoshta ishin policë tempulli dhe shoqërues të kryepriiftit.

55. Fjala këshill i përkthyer është *synedrion*, nga i cili vjen fjala “sanhedrin”. Ata bënë një kërkim të zgjatur (*ezetoun*, kohë e pakryer) për dëshmitarë kundër Jezusit. Këta anëtarë të gjykatës hebraike po vepronin si prokurorë.

58,59. Këta persona po flisnin për vërejtjen e Krishtit gjatë shërbesës së tij të hershme judaike me rastin e pastrimit të parë të tempullit (Gjn 2,19). Falsiteti i dëshmitarit të tyre u dëshmuua nga keqpërdorimi i tyre i deklaratës dhe nga dështimi i tyre për të rënë dakord.

60. I zënë ngushtë nga mosmarrëveshja e dëshmitarëve, kryepriifti në i tunduar për të përfshirë Krishtin në diskutim, siç duket duke shpresuar se përgjigjja e tij do të provonte fajin e tij.

61. Pyetja, *A je ti Mesia?* vendos përemrin vector në pozicion theksor; mund të jepet, *Ti, a je Mesia?* Ishte e zakonshme që hebrenjtë të përdornin një term të tillë si i Bekuari (d.m.th., Ai i denjë për lavdërim), kur i referohemi Zotit, në mënyrë që ata të mos bëhen fajtorë për marrjen e kot të emrit hyjnor. Mateu e bën të qartë (26,63) se kryepriifti e vendosi Jezusin nën një betim solemn, gjë që e bëri të detyrueshme për të që të përgjigjej. Ai nuk kishte rrugëdalje tjetër përveçse të jepte dëshmi që do të kthehej kundër tij.

62. Me një pohim të drejtpërdrejtë, Jezusi u përgjigj, *Unë jam.* Pjesa e mbetur e përgjigjes së tij është dhënë në termat e marrë nga Dan 7,13 dhe Ps 110,1. Dora e djathtë e fuqisë është dora e djathtë e Zotit. Krishti i siguroi gjykatësit e tij se do të vinte dita kur ata do ta shihnin atë si Mesia, duke ushtruar fuqinë e hyjnisë dhe duke ardhur në gjyq (shih më 13,26).

63. Ky ishte lloji i përgjigjes që dëshironte kryepriifti. Ai menjëherë i shqeu rrobat, siç i kërkohet të bënte në tingullin e blasfemisë. Asnjë dëshmitar tjetër nuk ishte i nevojshëm, pasi Jezusi ishte detyruar të dëshmonte kundër vetes, një procedurë e paligjshme sipas ligjit hebre.

64. Deklarata e Krishtit u interpretua si blasfemi sepse zyrtarët e shikonin Jezusin si një njeri të thjeshtë (krh. Gjn 10,33). Çështja e fajit të tij iu shtrua të gjithë këshillit dhe ata unanimisht e dënuan atë si fajtor. Dënimi i vendosur për blasfemi ishte vdekja (Lev 24,16).

65. Siç duket ishin disa nga anëtarët e Sinedrit që filluan ta trajtonin Jezusin në mënyrën e turpshme të përshkruar. Për udhëheqës të tillë shumë të vendosur, të respektuar fetarë të judaizmit, veprimet e këtyre personaliteteve ishin më degraduese. Ata ia mbuluan fytyrën me një verbërim kur ata e goditën atë në mënyrë që të talleshin me njohuritë e tij të mbinatyrshme (krh. Lk 22,64). Kur ai u dorëzua te shërbëtorët (policia e tempullit), këta ndoqën shembullin e zyrtarëve dhe filluan ta godasin. Fjala *rapisma* i referohet ose një goditjeje me shkop ose një shuplake me pëllëmbën e dorës.

67. *E shikoi*. Fjala tregon se ajo e vështroi drejt tij. Për shkak të ndërmjetësisimit të Gjonit për Pjetrin Gjn 18,15,16), çupa pa dyshim ishte e sigurt se Pjetri ishte një pasues i Jezusit.

68 Mohimi i Pjetrit u forcua me përsëritjen (*mos di, as kupto*). I kapur nga identifikimi i papritur, ai harroi mburrjen e tij të besnikërisë. Portiku në të cilin Pjetri u tërhoq ishte hajduti ose hollja që të çonte nga rruga në oborr. Shumë tekste antike i heqin fjalët „dhe këndoi gjeli”..

69. Teksti grek tregon se kjo ishte e njëjta çupë që kishte akuzuar më parë Pjetrin. Sidoqoftë, Mt 26,71 flet për një shërbëtorë tjetër, ndërsa Lk 22,58 thotë se një person tjetër (mashkullor) iu drejtua Pjetrit drejtpërdrejt. Nuk është e nevojshme të gjesh kontradikta midis llogarive këtu. Dukeshin qartë se ishin dy shërbëtorë, portieri dhe një tjetër, të cilat u treguan Pjetrit kalimtarëve. Përveç kësaj, një burrë i tha Pjetrit: “Edhe ti je një prej tyre”. sepse theksi yt galilean të tradhton.

70. Akuza e tretë erdhi nga disa persona që qëndruan pranë. Ka pasur ndoshta një numër deklaratash të bëra, siç mund të tregojë eleganti i papërsosur i kohës. Gjoni 18,26 zbulon se një nga ata që bënë akuza ishte një i afërm i personit të cilit Pjetri ia kishte prerë veshin.

71. Atëherë ai ia filloi të lëshojë be e rrufe: »Unë nuk e njoh atë njeri për të cilin po flisni.«. Këto folje nuk do të thotë që Pjetri përdori sharje siç kuptohet termi sot. Në vend të kësaj, ai thirri një mallkim ndoshta mbi veten e tij, nëse nuk po thoshte të vërtetën, dhe e vuri veten nën betim duke bërë mohimin e tij.

72. Këtu prova e dorëshkrimit justifikon përfshirjen e fjalëve, herën e dytë (shih në v. 68). Tekstet më të mira gjithashtu përmbajnë fjalën “menjëherë” (*euthys*). Zhurma e karin ndoqi me forcë mohimin e tretë, duke u futur thellë në vetëdijen e dishepullit të rënë. Në të njëjtën kohë Pjetri pa Jezusin që e shikonte nga lart (një Lk 22,61) nga një dhomë sipër oborrit. Ai mendoi për këtë. Fjala *epibalon* ka kohë që është problem i përkthimit këtu. Ndoshta interpretimi i një versioni, *ia shkrepit të qarit*, është më i miri. Ndërsa *epibalon* përshkruan fillimin e të qarit, koha e papërsosur *eklaien*, ai qau, përshkruan vazhdimin e saj.

15,1 Ky varg përshkruan një mbledhje të dytë të Sinedrit shumë herët në mëngjes. Luka 22,66-71 jep një regjistrim më të plotë të kësaj faze të gjyqit hebre. Duket se ka qenë një përpjekje për ta bërë dënimin të ligjshëm, pasi ishte e paligjshme mbajtja e një gjykimi natën. Në këtë kohë romakët nuk i

lejuan çifutët të nxirrnin dënimin me dënim kapital. Si pasojë, ishte e nevojshme ta çonin Jezusin te Pilati, i cili ishte prokurori romak mbi Judenë. Më vonë, në mungesë të guvernatorit, ata nuk kishin skrupuj të tillë në vrasjen e Stefanit, dëshmorit të parë.

2. Gjyqi Romak përshkruhet në 15,2-15. Për një tregim më të plotë të gjykimit romak shih Gjn 18,28 – 19,16. Një nga akuzat ishte se Jezusi pretendonte të ishte mbret dhe pikërisht nga ky pretendim pyetja e Pilatit u rrit. Një pretendim për mbretërim u gjykua për tradhti. Jezusi përgjigjet, (Është) siç thoni ju, është i aftë të interpretohet në mënyrë të ndryshme. Sidoqoftë, në dritën e Gjn 18,34-38 duket më së miri për ta kuptuar atë si një përgjigje pohuese, e cila, siç tregon Gjoni, u shoqërua me një shpjegim se çfarë lloj mbreti Jezusi pretendonte të ishte.

3,4 Këto vargje paraqesin kryeprihtërinjtë ndërsa hidhnin një breshëri akuzash kundër Jezusit. Kaq i egër ishte sulmi sa Pilati nuk mund ta kuptonte sjelljen e qetë të të burgosurit (krh. v. 5).

6. Guvernatori kishte krijuar një praktikë të lirit të një të burgosuri çdo vit në Pashkë, ndodhta si një përpjekje për të ruajtur vullnetin e mirë të judenjve. Foljet që ai lëshoi dhe ata dëshironin janë të dyja në kohën e pakryer, duke treguar se këto ishin veprime zakonore; d.m.th., “Ai e lëshonte

7. I burgosuri Baraba nuk ishte thjesht një hajdut i vogël. Ai ishte grabitës (Gjn 18,40), si dhe kryengritës dhe vrasës, terrorist. Duket se burri ishte një çifut që kishte marrë pjesë në një kryengritje kundër Romës, një krim shumë i ngjashëm me atë për të cilin hebrenjtë po akuzonin Jezusin.

8. *Qarja me të madhe*. Dorëshkrimet më të mira antike lexonin *anabas*, “u ngjitën”. Turma i kërkoi Pilatit të kryente veprimin e tij zakonor (kishte bërë ndonjëherë; gr. kohë e pakryer) për lirim të një të burgosuri. Duket se turma po kërkonte lirim të Barabës, pasi ai mund të kishte qenë një lloj hero i për ta për shkak të pjesës së tij në kryengritjen të dështuar kundër Romës.

11. Në këtë moment turma mund të ishte tunduar të kërkonte lirim të Jezusit, por prihtërinjtë i shtynë njerëzit të kërkonin Barabën. Fjala *anasein* do të thotë “të nxitësh”, ose më fjalë për fjalë, të dridhesh, duke treguar agjitacionin e tyre të entuziazmuar të turmës.

15. I gatshëm për të mos e falur veten me njerëzit. Shprehja greke (të *hikanon poiesai*) nënkupton se ai ishte i gatshëm të kënaqte çifutët, edhe nëse do të duhej të sakrifikohej një njeri të pafajshëm për ta bërë atë. *I fshikulluar*. Ky akt u realizua me një kamxhik të bërë nga shirita lëkure që kishin copa të përafërta metali të lidhur në skajet e shiritave. Viktima u përkul përpara për një post të shkurtër dhe dënimi u administrua në shpinë të zhveshur. Shpesh gazrat e thella rezultuese hapnin mishin deri në kockë.

16. Nuk ishte akoma ora 09:00. Gjyqi para Pilatit u pasua shumë shpejt nga kryqëzimi (15,16-41). Ushtarët për të cilët ishte kryer Jezusi ishin personel ushtarak romak nën juridiksionin e Pilatit. *Salla*. Fjala greke është *aule*, “oborr”, e njëjtë si në 14,54, ku është përkthyer “pallat”. Marku shpjegon se quhej latinisht *Praetorium*, një term i cili ndoshta i referohej kalasë së Antonisë, ku ishin vendosur trupat romake, pasi Jezusi më parë ishte dërguar në pallatin e Herodit. Sidoqoftë, duket se u referohet kazermave të ushtarëve. Banda ishte

një grup romak që përmbante afërsisht gjashtëqind burra. Sidoqoftë, shifra ndryshonte me situatën, dhe në këtë rast mund të kishte qenë shumë më pak.

19. Të tre foljet, goditur, pështyrë dhe adhuruar, janë të gjitha në kohën e pakryer, që përshkruajnë përsëritjen e këtyre veprimeve. Një ushtar pas ushtari bëri tallje të hidhur me pretendimin e keqkuptuar të Jezusit për të qenë mbret.

21. Gjoni 19,17 shpjegon se ndërsa procesioni u nis për ekzekutim, Jezusi po mbante kryqin e tij, ose më saktë traversën e kryqit. Megjithatë, menjëherë, ushtarët iu afruan Simonit dhe e detyruan të mbante instrumentin e ekzekutimit. Identiteti i këtij njeriu ishte i njohur qartë nga lexuesit romakë të Markut, sepse Marku përmend bijtë e tij, Aleksandrin dhe Rufin, si persona të njohur. Kishte një Ruf në Romë kur Pali shkroi Letrën drejtuar Romakëve (16,13).

22. Golgota është një fjalë aramaike që do të thotë kafkë. Vendi ndodhta u quajt kështu për shkak të formës së tij. Vendi tradicional, ende i favorizuar nga shumë, është në Kisha e Varrit të Shenjtë. Të tjerët insistojnë në kodrën e njohur si Kalvari i Gordonit. Në interes të objektivitetit ne duhet të pranojmë se, në kohën e tanishme, identifikimi i sigurt i vendit është i pamundur.

23. Jepen. Koha e pakryer, *edidoun*, është më mirë e përkthyer që ata do të jepnin. Jezusi e refuzoi pijen pasi e provoi dhe zbuloi se çfarë ishte (Mt 27,34). Mirra shërbeu si një ilaç i dhënë njeriut të dënuar me vdekje. Sidoqoftë, Jezusi nuk pranoi të lejonte që një ilaç i tillë mashtrues t'i errësonte shqisat.

24. Detajet e kryqëzimit mungojnë në të gjithë Ungjijtë. Dihet nga Gjn 20,25 se thonjtë janë përdorur për të fiksuar duart në kryq. Kryqëzimi u njoh si një nga format më mizore të ekzekutimit të përdorura në botën antike. Shpesh viktima lihej në kryq për disa ditë para se vdekja t'ia lehtësonte vuajtjet e forta. Rrobat e njeriut të dënuar u lanë xhelatët.

25. Koha e kryqëzimit vendoset në orën e tretë, e cila ishte emërtimi hebre për orën 09:00 Gjykimi para Pilatit ndodhi rreth orës së gjashtë, sipas kohës romake, e cila do të ishte 06:00. (krh. Gjn 19,14).

26. Ishte zakon të përdorej një pankartë e një lloji që tregonte emrin dhe akuzën e burrit të dënuar. Marku jep vetëm krimin për të cilin u akuzua Jezusi. Gjoni tregon se mbishkrimi përmbante edhe identifikimin, Jezusi i Nazaretit (19,19). Nuk ka asnjë kontradiktë; Marku është thjesht më konciz.

27. Dy kriminelët e kryqëzuar me Jezusin ishin më shumë se hajdutë të vegjël. Si në 14,48, ata ishin terroristë “.

29,30. Ata i hodhën fyerje. Kalimtarët vazhduan të blasfemojnë (*eblasphemoun*, kohë e pakryer.) Jezusin. Ata tundnin kokën nga mosmiratimi përbuzës. Logjika prapa sarkazmës së tyre ishte një argument nga më i madhi tek më i vogli. Nëse ai do të mund të rindërtonte tempullin brenda tre ditësh, sigurisht që ai mund të zbriste lehtë nga kryqi.

31. Edhe kryepriftërinjtë dhe skribët morën pjesë në tallje, por midis tyre. Sarkazma e tyre e përsëritur shpesh në lidhje me paaftësinë e Krishtit për të shpëtuar veten ishte në të vërtetë një mohim se ai mund të ndihmonte këdo. Nëse ai nuk mund ta çlironte veten nga vuajtja dhe vdekja, si mund të çlironte dikë tjetër?

33. Kishin kaluar tre orë; tani ishte mesditë, ora e gjashtë. Në orën e dritës më të ndritshme të diellit, errësira erdhi (*egeneto*) mbi të gjithë tokën. Ky nuk

mund të ketë qenë një eklips i plotë në mënyrë që e gjithë toka të errësohej, sepse Pashka ndodhi në kohën e hënës së plotë, kur asnjë eklips i tillë nuk është i mundur. Se çfarë e shkaktoi errësirën nuk thuhet. Sigurisht që koha e këtij fenomeni ishte e mbinatyrshme. Ora e nëntë ishte ora 15:00 (shih v. 25).

34. Jezusi kishte qenë në kryq për gjashtë orë. Thirrja e tij ishte një citim nga Ps 22,1. *Eloi, Eloi, lama sabachthani* është një transliterim nga aramaishtja, gjuha amtare e Krishtit. Marku, siç ishte zakon i tij, i dha kuptimin aramaikisht për lexuesit e tij romakë. Kjo britmë e braktisjes jep një vështrim të shkurtër për vuajtjet e brendshme të Krishtit në kryq. Agonia e tij më e madhe nuk ishte fizike; ishte më tepër agoni e shpirtit ndërsa ai mbartte fajin e mëkatit të botës. Kuptimi në të cilin Zoti e kishte braktisur Krishtin ishte se Ati u tërhoq nga bashkësia me Birin. Ai nuk e dëshmoi më dashurinë e tij ndaj Birit të tij. Në vend të kësaj, Krishti ishte bërë objekt i pakënaqësisë së Atit, sepse ai ishte Zëvendësuesi i mëkatarit. Krishti u bë “një flijim shlyerjes për mëkatët tona” (II Kor 5,21) dhe një Perëndi i shenjtë nuk mund ta shikojë mëkatin.

36. Uthulla ishte një verë e thartë që shuante etjen më lehtë se uji. Meqenëse kjo nuk ishte një përzierje e droguar si në vargun 23, Jezusi e mori atë pa protestë (krh. Gjn 19,29,30). Nëse do të vijë Elija. Nuk ka asnjë arsye për të supozuar se folësit ishin të sinqertë në fjalët e tyre. Kjo ishte pa dyshim një vazhdim i talljes që është kaq e dukshme në 15,29-32.

37. *Dha shpirtin*. Fjala greke është *exepneusen*, që do të thotë fjalë për fjalë se ai ka marrë frymë ose ka skaduar. Nuk ishte një luftë e zgjatur, siç do të përshkruante koha e papërsosur. Në vend të kësaj, koha e kryere përshkruan një ndodhi të shkurtër, momentale. Ai dha frymën e tij dhe ishte zhdukur.

38. Mbulesa ishte perdja e rëndë që ndante Vendin e Shenjtë nga Shenjta e Shenjtërve në tempull (*naos*, “shenjtërores”). Për një përshkrim shih Josef Flavin *Luftërat e Gjyqtarëve V. v. 4*. Grisja lëvizti nga maja në fund, ndodhta duke treguar prejardhjen hyjnore të ndodhjes. Koha e tij ishte domethënëse. Meqenëse kjo ishte ora e flijimit të mbrëmjes, ndarja e perdes nuk mund të kishte ndodhur pa u vënë re. Rëndësia e hapjes së shenjtërores së brendshme paraqitet në Heb 9,7,8; 10,19-22.

39. Një centurion kishte normalisht njëqind burra nën komandën e tij. Në këtë rast oficeri ishte përgjegjës për detashmentin më të vogël të caktuar për kryqëzimin. Ai qëndroi përballë kryqit. Deklarata e centurionit se Jezusi ishte Biri i Perëndisë nuk duhet të merret në kuptimin e plotë të krishterë. Në radhë të parë, artikulli nuk shfaqet në tekstin grek. Prandaj, duhet të lexojë “një bir i Perëndisë” ose, më së shumti, “Biri i Perëndisë”. Historiku pagan i oficerit romak nuk duhet të neglizhohet. Ai mund ta ketë parë Jezusin si një qenie super njerëzore, por që nuk ka gjasa të ketë konceptin e plotë të krishterë të hyjnisë së Krishtit. Për më tepër, Luka regjistron se ai e deklaroi Jezusin si njeri të pafajshëm (23,47).

40. Maria Magdalena nuk duhet të ngatërrohet me Marinë e Betanisë (Gjn 12,1 e më tej) dhe as me gruan mëkatore të Lk 7,37. Ajo erdhi nga Magdala në Galile dhe kishte provuar çlirimin nga pushtimi i demonëve me komandën e Jezusit (Lk 8,2). Maria e dytë duket se ka qenë nëna e Jakobit, birit të Alphaeut (hebr. Halfai), një prej dishepujve (Mk 3,18). Salome është përshkruar si nëna e Jakobit dhe Gjonit, bijtë e Zebedeut (Mt 27,56).

42. Rrëfimi për mundimet e Krishtit mbyllet me një përshkrim të varrosjes së Jezusit (v. 42-47). Mbrëmja kishte ardhur. Mbrëmja e përmendur këtu duhet të ketë qenë domosdoshmërisht mbrëmja e hershme, midis orës së flijimit të mbrëmjes (15:00) dhe perëndimit të diellit (rreth orës 18:00). Marrëveshjet për varrim duhej të bëheshin para fillimit të së shtunës në perëndim të diellit (krh. Gjn 19,31-37). Vini re shpjegimin e Markut për termin hebraik, përgatitjen, për lexuesit e tij joçifutë.

43. Ne nuk dimë asgjë për Jozefin nga Arimateja përveç asaj që Ungjijtë e paraqesin në lidhje me këtë ngjarje (krh. Mt 27,57; Lk 23,51; Gjn 19,38). Ai kërkoi (*aiteo*) trupin e Jezusit.

46. Liri i hollë u plagos rreth trupit të Jezusit në shirita (krh. Gjn 19,40, teksti grek.). Varri ishte prerë nga shkëmbi nga një gur i gdhendur, një praktikë e zakonshme në atë afërsi. Mateu shprehet se varri i përkiste Jozefit dhe se ishte i ri (27,60). Guri i cili ishte mbështjellë para derës ishte ndoshta një pllakë e sheshtë, rrethore e cila mbështjellë në një kanal të gdhendur nga shkëmbi për atë qëllim.

C. Ringjallja e Zotit. 16,1-20.

Kapitulli i fundit i Ungjillit ndahet në dy seksione të dalluara qartë. Vizita e tre grave në varr zë 16,1-8. Pjesa tjetër e kapitullit, 16,9-20, formon një përmbledhje të shfaqjeve të ringjalljes së Krishtit, duke përfunduar me ringjalljen e tij.

1. Meqenëse e shtuna përfundoi në perëndim të diellit, duket se tre gratë e përmendura në 15,40 shkuan në një nga dyqanet që ishin hapur përsëri për në mbrëmje dhe blenë materialet e dëshiruara. Erëzat e ëmbla (*aromat*) ishin në një formë të lëngshme, siç ishte vaji i parfumuar, për gratë që planifikonin të vajosnin trupin e Jezusit.

2. *Shumë herët*. Gjoni thotë se ishte akoma errësirë (20,1), ndërsa Marku deklaron se ishte në lindjen e diellit. Konflikti i dukshëm zgjidhet lehtësisht nëse supozojmë se gratë filluan udhëtimin e tyre ndërsa ishte akoma errësirë dhe mbërritën në varr menjëherë pasi dielli ishte ngritur.

4. Kur ata shikuan. Fjala greke është *anablepo*, që do të thotë “të shikosh lart”. Ndoshta kur u afruan po ecnin me kokë të ulur.

5. Marku raporton se panë një djalë të ri. Mateu e përshkruan personin si një engjell që kishte hequr gurin (28,2-4). Dhe Luka thotë se ishin dy burra me rroba verbuese (24,4). Shumëllojshmëria është provë se këto janë raporte të disa dëshmitarëve okularë, secili prej të cilëve përshkroi atë që i bëri më shumë përshtypje. Historia e plotë do të përfshinte shfaqjen e dy engjëjve, njëri prej të cilëve rrokullisi gurin dhe u foli grave. *të trembur*. Fjala është përkthyer më saktë si plotësisht e mahnitur ose i shushatur.

6. Mos kini frikë. Duhet të jepet, Mos u mahnit plotësisht. Engjëlli i siguroi ata se Jezusi ishte ringjallur dhe ishte larguar, në provë të së cilës ai u tërhoqi vëmendjen në vendin ku e kishin vënë. Gjoni 20,6,7 na informon se rrobat e varrit ishin akoma aty në vendin e tyre. Me fjalë të tjera, trupi ishte ngritur përmes tyre dhe i kishte lënë pikërisht aty ku kishin qenë

7. Vini re se si Pjetri veçohet në marrëveshjen për një takim në Galile. Me këtë mjet, dishepulli i rënë u siguroi se Krishti nuk e kishte refuzuar atë si

rezultat i mohimeve të tij (14,66-72). Krahasimi me Ungjijtë e tjerë tregon se dishepujt nuk u larguan menjëherë për në Galile dhe se Krishti iu shfaq fillimisht Pjetrit (Lk 24,34) dhe më pas dishepujve atë mbrëmje (Lk 24,36). Takimi në Galile është regjistruar në Mt 28,16-20.

8. Ata u drodhën dhe u mrekulluan. Originali i Markut është shumë më i fortë. Ai thotë, "... Dridhja dhe habia po i kapnin." Nuk është çudi që ata u larguan nga varri. Deklarata se ata nuk i thanë askujt asgjë duhet të kuptohet në dritën e Ungjijve të tjerë. Ata nuk i thanë askujt gjatë rrugës, sepse kishin frikë dhe nxitonin t'ua çonin lajmin dishepujve (krh. Mt 28,8; Lk 24,9,10).

Shënim tekstual, 16,9-20.

Në dy dorëshkrimet më të besueshme greke (Vaticanus dhe Sinaiticus) Ungjilli përfundon me 16,8, siç bën edhe në disa versione të hershme. Të dy Eusebije dhe Hieronim deklarojnë se fundi po mungonte në shumicën e dorëshkrimeve të ditëve të tyre. Përveç kësaj, disa tekste dhe versione ofrojnë një zëvendësues më të shkurtër në vend të 16,9-20. Deri tani, numri më i madh i dorëshkrimeve ka përfundimin më të gjatë, por shumë prej tyre janë të një date të vonë dhe të një cilësie inferiore. Sipas standardeve të njohura të vlerësimit tekstual, si përfundimet më të gjata dhe ato më të shkurtra duhet të refuzohen, dhe ky është mendimi i pothuajse të gjithë ekspertëve e tekstit. Për më tepër, një shqyrtim i vargjeve 9-20 nuk mund të mos i bëjë përshtypje studentit të kujdesshëm me faktin se këto vargje ndryshojnë dukshëm në stil nga pjesa tjetër e Ungjillit. Ndoshta shpjegimi më i pranueshëm është se fundi i Ungjillit original mund të jetë shqyer dhe humbur para se të bëheshin kopje shtesë. Ndoshta të tjerët u përpoqën të siguronin një fund zëvendësues, më i suksesshmi prej të cilëve ishte ai që tani shfaqet në 16,9-20.

9-11. Tregimi original, i cili është përmbledhur këtu, mund të gjendet te Gjn 20,11-18. Vini re theksin e autorit mbi mosbesimin e dishepujve (Mk 16,11, 13,14).

12,13. Për një regjistrim më të plotë të kësaj ngjarjeje, shih Lk 24,13-35. Në një formë tjetër. Luka 24,16 thotë se sytë e tyre u prekën disi, kështu që ata nuk e njohën Krishtin. Nëse Krishti në të vërtetë kishte ndryshuar pamjen e tij nuk e dimë. Mbetjet ishin njëmbëdhjetë dishepujt në Jerusalem (Lk 24,33).

14-18. Kjo paraqitje te njëmbëdhjetë pasoi menjëherë pas raportit të udhëtarëve në Emaus (Lk 24,36-49; Gjn 20,19-25). Luka dhe Gjoni nuk krijojnë përshtypjen se Jezusi i qortoi për mosbesimin dhe ngurtësinë e zemrës së tyre, por që ai e kuptoi sa e vështirë ishte për ta të besonin dhe ai u përpoq t'u hiqte vështirësinë duke paraqitur prova të ringjalljes së tij. *Ai që beson dhe është pagëzuar.* Ky varg është përdorur nga disa për të provuar që pagëzimi është i nevojshëm për shpëtimin. Në radhë të parë, fakti që thënia shfaqet vetëm në këtë përfundim të diskutueshëm për librin e Markut duhet të tregojë nevojën për kujdes në përdorimin e vargut si një tekst provë. Dhe pastaj, duhet të theksohet se në gjysmën e dytë të vargut baza e vetme për dënim është refuzimi për të besuar. Prandaj mund të konkludohet se baza e vetme e shpëtimit është besimi. Një interpretim i tillë është në harmoni të plotë me mësimet e DhV në tërësi mbi këtë temë (krh. Rom 3,28; Efes. 2,8,9). Deklarata në lidhje me

dëbimin e demonëve dhe të folurit në gjuhë të reja (v. 17) mund të ketë referencë për dukuri në kishën e hershme siç është regjistruar në Veprat e Apostujve. Edhe fjalët për marrjen e gjarpërinjve mund të jenë një aludim për përvojën e Palit në Veprat 28,1-6. DhR nuk përmban asnjë pasazh tjetër që ka të bëjë me pirjen e helmit. Edhe nëse ky pasazh do të ishte padyshim i mirëfilltë, ai nuk mund të përdoret në mënyrë të arsyeshme si bazë për trajtimin e qëllimshëm dhe të pa menduar të gjarpërinjve dhe pirjen e helmit që praktikohen nga disa sekte ekstreme fetare.

Sidoqoftë nuk ka gjasa që Marku të ketë synuar ta ndërpresë punën e tij me anti-klimën banale të pohimit të vargut 8. Gjasat janë, pra, që Marku të parandalohej përmes vdekjes të konsumonte historinë e tij, ose përndryshe ai të mbaronte ajo, por që kolona përfundimtare e rrotullës së tij (e cila do të formonte mbulesën e jashtme të rrotullës), u shkatërrua aksidentalisht para se të ishte kopjuar. Nuk do të ishte e paarsyeshme të supozohet se një kolonë e tillë e fundit përmbante (i) historinë e një shfaqjeje të Jezusit të ringjallur për gratë e frikshme të përmendura në vargun 8, e cila qetësoi frikën e tyre dhe u mundësoi atyre që të shkonin me besim te dishepujt dhe t'u shpallnin atyre faktin e ringjalljes së Jezusit; (ii) një histori e tillë si ajo e Gjn 21, në të cilën, kur dishepujt ishin në Galile (14, 28), Jezusi iu shfaq atyre, duke i rikthyer Pjetrit (16, 7) besimin dhe statusin e tij midis apostujve.

19,20. Kjo përmbledhje e fundit ka të bëjë me ringjalljen e Krishtit dhe shërbimin e vazhdueshëm të pasuesve të tij. Frazja, pasi Zoti kishte folur, mund të duket se nënkupton që ngjitja e Krishtit në qiell ndodhi menjëherë pas paraqitjes së tij te njëmbëdhjetë në mbrëmjen e ditës së ringjalljes së tij (v. 14-18). Sidoqoftë, një krahasim me Lk 24,50-53 dhe Veprat 1,1-11 tregon se kishin kaluar dyzet ditë që nga vdekja e tij. Vargu përfundimtar i Ungjillit mund të shërbejë si një përmbledhje shumë e shkurtër e librit të Veprave. Zoti „... duke konfirmuar fjalën. Vini re ngjashmërinë e habitshme me Hebr 2,4.

Këto mbaresa të ndryshme duhet të trajtohen si fusnota që u shtuan nga një i krishterë i shekullit të dytë disa kohë pas vdekjes së Gjonit, apostullit të fundit. Është e rrezikshme të varet një doktrinë mbi ta, siç kërkojnë të bëjnë disa besimtarë.

